

ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΕΧΝΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'. ΤΟΜΟΣ Ε'. ΑΡΙΘ. 48
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΓΕΡ 29

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ
Β. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Έτησία Δρ. 200
Έξάμηνος » 100
Τρίμηνος » 50
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Λίρα 1

ΜΙΑ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΠΟΥ ΣΤΙΓΜΑΤΙΖΕΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΣΠΙΝΑΛΟΓΓΑ ΤΟ ΜΝΗΜΑ ΤΩΝ ΛΕΠΡΩΝ

Μας εστάλη το παρακάτω γράμμα το οποίο δημοσιεύουμε. Παρέχει μία ζωντανή εικόνα της τραγωδίας των λεπρών, μία εικόνα που δεν κολακεύει τον τόπο μας, αλλά αποτελεί αίσχος που πρέπει το ταχύτερο να λείψει.

Κύριε Διευθυντά

«Ελληνικά Γράμματα», είναι φιλολογικό περιοδικό. Κανείς δεν το άμφισβητεί. Εκείνο όμως που το ξεχωρίζει απ' όλα τα άλλα είναι ότι τη λογοτεχνία, όπως και κάθε άλλη καλλιτεχνική έκδηλωση, δεν την απομόνωσε ποτέ από την καθόλου εθνική μας ζωή, αλλά την εθεώρησε πάντοτε ως ένα μέρος της, ως ένα απλό μέλος ενός μεγαλύτερου οργανισμού, ώστε όταν το σύνολο πάσχει να πάσχει και το μέρος. Γι' αυτό δεν νομίζω πως είναι ξένο προς τον κύκλο των πραγμάτων που ενδιαφέρουν τους αναγνώστας σας ή μεγάλη τραγωδία της Σπιναλόγγας. Μιλάνε για τέχνη, για φιλολογία, για πνευματική ζωή, για χίλια άλλα και δεν ανοίγουν τα μάτια τους να δουν μια πληγή που πυορροεί, μια τραγωδία που μας δείχνει απολίτιστους και σκληρούς. Εγώ και πέντε κρητικοί που δεν έχουμε κανέναν επίσημο τίτλο, ξεμπάρκαραμε στο νησί της Σπιναλόγγας στο παλιό βενετικό φρούριο. Αν ο ανθρωπισμός ενδιαφέρεται για τη ζωή και των σκύλων ακόμη, πως υπάρχουν άνθρωποι σ' αυτόν τον τόπο που μιλούν για πολιτισμό, που σκοτώνονται και προσπαθούν για χίλια δυό, όταν υπάρχει ή Σπιναλόγγα;

Μια τραγωδία με 260 πρόσωπα. Οί ρόλοι όλων απaráλλαχτοι και ή μοίρα μερικῶν πού, δέν ἔχουν ἀκόμη κολλήσει τή λέπρα πιδ τραγική κι' ἀπό τῶν λεπρῶν. Μόλις βγει ὁ ἐπιβάτης, ὄλοι οἱ λεπροὶ καταβαίνουν στή παραλία.

Υγιή παιδιά λεπρών

Συνωθῶνται νά ἰδοῦν τοὺς ξένους. Εἶναι ἀρχαί ἐπισκέπται πού ἔρχονται νά τοὺς χαρίσουν παρηγοριά, εἶναι γιατροὶ πού ἔρχονται νά μιλήσουν γιά κινούργια φάρμακα πού γιατροῦσαν

τή λέπρα ἢ εἶναι λεπροί, νέοι λεπροί, πού περιμάζεψε τὸ κράτος, πού ἀναγκαστικά τοὺς ἔφερε ἐκεῖ, σὸ μνημα τῶν ζωντανῶν ἀνθρώπων; Καί τί πρόσωπα θεέ μου! Σ' ἄλλα λείπουν τ' αὐτιά, σ' ἄλλα λείπει ἡ μύτη, σ' ἄλλα ἡ ἀρρώστεια ἔχει καταφάει τὰ μάτια. Ἄλλα πρόσωπα εἶναι γελαστά καὶ νομίζει κανεὶς πῶς εἶναι πρόσωπα ὑγεῖων ἀνθρώπων πού ἀνακατεύτηκαν μαζί μὲ τοὺς λεπρούς. Γελειέται ὅμως, γιὰτί μόλις προσέξει καλλίτερα βλέπει πῶς λείπουν χέρια, βλέπει ἀκρωτηριασμένα πόδια, ἀνθρώπους μὲ δεκανίκια. Κι' ὄλοι αὐτοὶ οἱ 260 ἀνθρωποὶ ἀποτελοῦν 35 οἰκογένειες μὲ ἑπτὰ νεογέννητα παιδιά, πού ὡς αὐτὴ τὴ στιγμή δέν ἔχουν παρουσιάσει κανένα ἀπολύτως ἴχνος μόλυνσεως. Καί τὰ ἑπτὰ αὐτὰ παιδιά δέν εἶναι οἱ μόνοι ὑγεῖς τοῦ νησιοῦ. Αὐτὰ γεννήθηκαν ἐπάνω στή Σπιναλόγγα καί ἡ παρουσία τους μεταξὺ τῶν λεπρῶν ἐξηγεῖται. Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν ὑπάρχουν καί ἔξη νέες γυναῖκες πού δέν εἶναι λεπρές, πού ἤλθαν σὸ νησί ὑγιέστατες γιὰτί δέν θέλησαν νά ἐγκαταλείψουν τοὺς λεπρούς συζύγους των. Ἐξὴ ἡρωϊκά θύματα, ἔξη νέες ὑπάρξεις, ἔξη δροσερὰ πλάσματα—ἡ μία ἀπ' αὐτὰς εἶναι πολὺ ὄραία—χωρὶς κανεὶς νά τις ὑποχρεώση, κλείστηκαν ἐκεῖ μέσα, ἐπροτίμησαν νά μποῦν ζωντανές σ' ἓνα μνημα παρὰ νά ἐγκατα-

Η ὀδοντόκρεμα ΚΟΛΥΝΟΣ ἀπαλλάσσει τοὺς ὀδόντας τῶν ὑπολειμμάτων τῶν τροφῶν, διαλύει τὸ ἐπίστρωμα καὶ καταστρέφει τὰς ἐπικινδύνους μολυσματικὰς ἐστίας, προστατεύει κατὰ τῶν πόνων τῶν ὀδόντων τῆς σήψεως καὶ τῆς οὐλίτιδος.

Δοκιμάσατε σήμεραν τὴν Κολυνοσ καὶ θὰ ἀποκομίσητε τὴν εὐχάριστον αἴσθησιν τῆς καθαριότητος καὶ τῆς δροσερότητος.

ΚΟΛΥΝΟΣ
ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

ΓΚΡΕΚΑ

λείφουν τους ανθρώπους που αγάπησαν. Και είναι ξεχωριστή, δεν είναι μία. Αν τέτοιο παράδειγμα το συναντούσαμε σε σελίδα μυθιστορήματος σίγουρα θα λέγαμε πως αυτοί οι ήρωές μας δεν έχουν καμιά σχέση με τη ζωή και συμβαίνουν μόνον στη φαντασία του συγγραφέως. Και όμως!

Η τραγωδία των ανθρώπων αυτών είναι αποκλειστικά η αρρώστεια τους και μόνο; Δεν νομίζουμε. Ότι πάσχουν από μια αρρώστεια ανίατη που τους προετοιμάζει βραδέως, αλλά σίγουρα είναι φρικτό θάνατο, το γνωρίζουν πολύ καλά και το έχουν πάρει απόφαση. Άλλως τε όταν το μαρτύριο παραταθή πολύ όταν η φρίκη περάσει κάθε όριο, υπάρχει μια διεξόδος.

Ολόκληρη παράδοση μιλά στη μικρή αυτή κοινωνία για αυτοκτονίες λεπτών. Δεν σκοτώνονται, αλλά πνίγονται. Από τον ψηλότερο βράχο της Σπιναλόγγας, μια και στο μυστηριώδες πέλαγος. Αυτό σκεπάζει μια για πάντα την τραγωδία, τη φρίκη.

Θα ήταν όμως η ζωή τους κάπως καλύτερη, αν μπορούσαν να απασχολήσουν τη σκέψη τους με κάποια δουλειά. Κάποιος μόχθος θα τους ελύτρωνε δίχως να το καταλάβουν. Αυτή όμως η άγρια, αυτή η έλλειψη κάθε απασχολήσεως τους δημιουργεί μια ατμόσφαιρα ανίας που τους κάνει τη ζωή πιο μαρτυρική. Μια και μόνη λύτρωση υπάρχει εκεί. Πρόσκαιρη οι γεννητικές όρμες, και δριστηκή ο θάνατος. Οι λεπροί χαρτοπαίζουν, κοιτούν πότε τη γαλήνια πότε την άγριεμένη θάλασσα, πίνουν, τσακωνώνται και έρωτεύονται. Πουθενά το έρωτικό ένστικτο δεν είναι τόσο έντονο όσο στη Σπιναλόγγα. Δεν υπάρχει αστυνομία εκεί και ο καθένας που πρωτοπάει βολεύεται όπως μπορεί και συνήθως επικρατεί το δίκαιο του ισχυροτέρου.

Μονάχα όταν μια συμπλοκή πάρει ευρύτερη έκταση, μονάχα τότε από την απέναντι ακτή στέλνονται δυο στρατιώτες να επιβάλουν την τάξη. Υπάρχει και σ' αυτό το μνημα φυλακή, ένα μπουδρόμι στο οποίο κλείνουν τους ταραξιάς και φεύγουν. Γιατρός δεν πατά το πόδι του

παραμόναχα όταν εκτός της λέπρας ένας κάτοικος της Σπιναλόγγας προσβληθή από κάποια άλλη σοβαρή ασθένεια. Για τη λέπρα δεν γίνεται τίποτε ούτε καν μια θεραπεία συντηρητική από αυτές που με ικανοποιητικά αποτελέσματα έχουν χρησιμοποιήσει ξένα λεπροκομεία.

Ένα άλλο τραγικό πράγμα που έπεσε στην αντίληψή μας είναι ότι εκεί κρατούνται άνθρωποι που δεν παρουσιάζουν τουλάχιστον εμφανή συμπτώματα λέπρας και άλλοι που έχουν ελαφροτάτες εκδηλώσεις. Και αυτοί εκλείστηκαν εκεί μαζί με λεπρούς προχωρημένους, με ανθρώπους ακρωτηριασμένους, με ζωντανά φαντάσματα που περιφέρονται στις έρημες ακτές του νησιού. Μέσα στη

Οι Λεπροί στην παραλία

φυγή των ανθρώπων αυτών φωλιάζει μια μελαγχολία που έχει καθρεφτιστεί στα πρόσωπά τους. Ένα «γιατί» τραγικό που είναι έτοιμα να προφέρουν τα χείλη τους. Ποιος όμως θα τους δώσει απάντηση; Κανείς. Γιατί κανείς δεν σκέπτεται την Σπιναλόγγα, γιατί όλοι μιλάμε για πολιτισμό.

Μα προς Θεού, ένα έθνος να έχει μέσα στα όρια της επικρατείας τη Σπιναλόγγα μπορεί να λέγεται πολιτισμένο; Το μόνο φωτεινό σημείο σ' όλη αυτή την τραγωδία υπήρξε πρό δύο χρόνων η επίσκεψη του διευθυντού του Ίνστιτούτου Παστέρ της Τύνιδας, Ιατρού κ. Charles Nicolle, του διευθυντού του Ίνστιτούτου Παστέρ των Αθηνών κ. Blanc και του Ιατρού κ. Καταπότη. Αυτοί οι τρεις άνθρωποι ένοιωσαν πραγματική φρίκη, έπόνεσαν σ' αλήθεια και πάσχισαν να γίνη κάτι για τους λεπρούς. Ο καθηγητής

Nicole είπε: «Η Σπιναλόγγα είναι μια ντροπή για την Ελλάδα!».

Ούσιαστικό όμως και γενναίο δεν έγινε τίποτε ακόμη. Οι λεπροί έχουν κλειστεί σ' ένα φρούριο και έχουν αφεθή να ζούν μια ζωή κάθε άλλο παρά ανθρώπινη. Ζούν τη ζωή των πιο χυδαίων ένστικτων και μόνον οι εκδηλώσεις του έρωτικού των πάθους είναι αρκετές για να φέρουν στη μνήμη του ανθρώπου τα ζωα και τις πιο άγριες φυλές. Η τύχη των γυναικών και των κοριτσιών στη Σπιναλόγγα είναι τραγική και παράξενη. Σκεφθήτε όμως και τις έξη ύγιεις κοπέλλες που βρίσκονται με τους άντρες τους εκεί. Ποιος μπορεί να είναι

σίγουρος πως ένα δράμα έρωτικό, αφαντάσμου ίσως αγριότητας δεν θα πλουτίσει τη σχετική φιλολογία των έφημερίδων όταν ένας ή δύο απελπισμένοι λεπροί πιστέψουν πως στο δροσερό πρόσωπο μιας νέας γυναίκας θα βρουν τη χαρά και τη λύτρωση; Στη Σπιναλόγγα είναι όλα δυνατά αφού κανείς πραγματικά δεν φροντίζει για τους τραγικούς κατοίκους της.

Κάνετε έναν αγώνα για την εκκαθάριση της πνευματικής μας ζωής, κάνετε μια προσπάθεια για τη δημιουργία αληθινής πνευματικής ζωής, υποστηρίξτε αρχές χριστιανικές, πως ανέχεσθε λοιπόν σεΐς και ο κύκλος των διανοουμένων που περιστοιχίζει το περιοδικό αυτό το αίσχος, πως δεν κάνετε σταυροφορία, πως δεν δημιουργείτε δημόσιο ζήτημα, πως ανέχεσθε συγγράμματα γιατρών περί «κιτρίνου πυρετού» τη στιγμή που κανένας επιστήμων δεν έγραψε για τη λέπρα και δεν έχάλασε την ήσυχία του να έλθη ως εδώ;

Η αγανάκτησής μας μπορεί να σας φανή άδικαιολόγητος. Μόνον όμως εκείνοι που είδαν αυτή την τραγωδία μπορούν να μάς καταλάβουν και να μάς δικαιολογήσουν. Απευθυνόμεθα λοιπόν σε Σας και Σας παρακαλούμε να αγωνισθήτε για να λείψει μια ντροπή που κηλιδώνει την πατρίδα μας.

Με εκτίμησι
Γ. ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ
Π. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ
ΕΜΜ. ΜΑΧΑΙΡΑΚΗΣ
ΛΕΩΝ. ΒΟΥΡΑΚΗΣ

Λασηθή 9/5/29

ΟΙ ΑΛΑΝΘΑΣΤΟΙ ΦΤΕΡΟΤΟΙ ΤΕΧΝΙΤΕΣ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

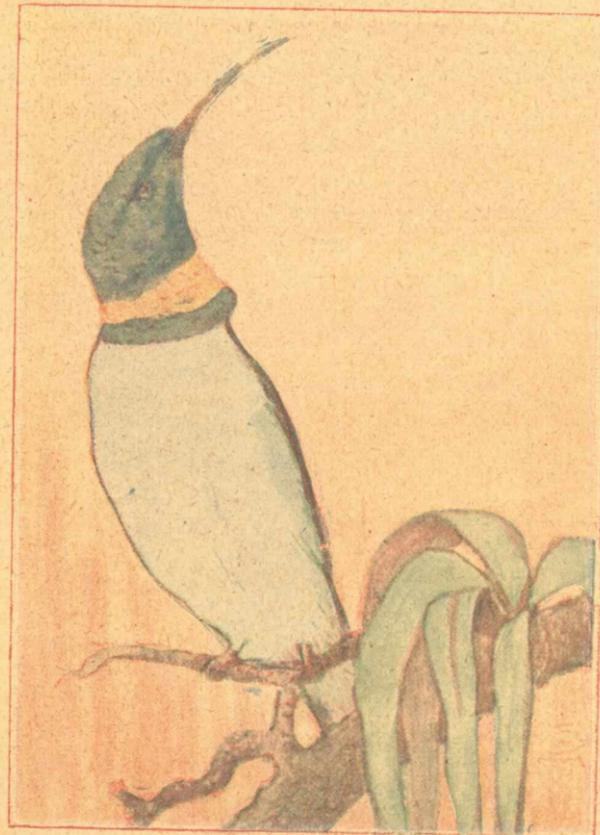

τάσις προς τους κόπους της εργασίας και της τέχνης είναι χάρισμα φυσικό, μάς το δείχνουν πολύ καλά οι ελεύθεροι κάτοικοι του αέρος, οι όποιοι, από αυτή την άποψη είναι ανώτεροι από μάς. Εκτός από αυτό, τα πουλιά είναι κατά έναν τρόπο πειο «άνθρωπινα» από εμάς τους ανθρώπους, που χτίζουμε τα σπίτια μας μάλλον για τον έαυτο μας, γιατί αυτά τα χτίζουν μονάχα για τα παιδιά τους.

Τα πουλιά κοπιάζουν τρομερά ως που να τελειώσουν τις φωλιές τους, κ' η εργασία τους αυτή, που συχνά μάς προσφέρει τα πειο θαυμαστά καλαισθητικά σχήματα, είναι τεχνικώς πάντα αλάνθαστη, όπως θα ήθετε παρακάτω από αυτά που μεταφράζω από έναν Ίταλο ειδικό, τον Λουίτζι Γκιντίνι:

Οι Caniagrecioni κολλάνε τις φωλιές τους ανάμεσα σε τρία ή τέσσαρα καλάμια κοντά σε τέλματα, όσο το δυνατόν ψηλότερα, επειδή προβλέπουνε πως τα νερά μπορούν ν' ανέβουν πειο πάνω από την κανονική τους επιφάνεια.

Κάποια άλλα πουλιά χελιδνοειδή σιάβουνε βαθιούς λάκκους επάνω στις άκρογυαλιές, όπου και φωλιάζουν. Έχουν την πρόνοια όμως να σιάβουν επάνω σε ύψωματα πειο ύψηλά από το σημείο που φθάνουν οι ανώτερες πλημμύρες των λιμνών και

Πουλιά «Κολυμπή»

των διορύγων. Αν η Καλιακούδα χτίση τη φωλιά της πάνω στα πειο ύψηλά δένδρα, θα πη πως θα κάνει καλοκαιρία και μπουνάτσα, αν όμως τη χτίση σε χαμηλό μέρος, θα πη πως προβλέπει κακοκαιρία κι' ανέμους.

Για φαντασθήτε τώρα πως κάποιες αξιοθαύμαστες οικοδομές είναι χτισμένες από δυο μικρούτσικα ποδαράκια κι' από ένα ράμφος, και πως κάποια τέλεια κοιλώματα είναι καμωμένα μόνο με το ζούλιμα του στήθους του πουλιού. Τί θαυμαστή οικονομία!

Τα πουλιά που κατοικούνε επάνω στα δένδρα δουλεύουν και κοπιάζουν πολύ για τις φωλιές τους. Μα είναι και πολλά που τοποθετούν τα αυγά τους επάνω σε κάποια δισκάκια καμωμένα από φύλλα της φτέρης, όπως π.χ. τα περιστέρια της Μαλεσίας. Ο Δρυοκολάπτης, το Ψαρόνι, ο Τσαλαπετεινός βάζουν τα αυγά τους μέσα στις κουφάλες των κορμών των δένδρων.

Αντιθέτως τα πουλιά της ξηράς δουλεύουν πειο λίγο για να χτίσουν τη φωλιά τους, μα δείχνουν ότι έχουν πειο αξιοθαύμαστη ευφυΐα και επιδεξιότητα από τα άλλα.

Πολύ ιδιότροπο είναι ο Μεγάπους (Megapodius perreyi) της Μαλεσίας, ο όποιος χτίζει πολλές θημωνιές από κοροχώμα και από διάφορα υλικά εν' αποσυνθέσει, με διάμετρο τοιών έως τεσσάρων μέτρων και ύψος ενός έως ενάμισυ μέτρου. Και μέσα στις βαθιές τρύπες που κάνει σ' αυτές τις θημωνιές, βάζει τα αυγά του που επωάζονται απ' τη θερμοότητα που αναπτύσσεται από τη ζύμωση των υλικών, εκ των όποιων απαρτίζονται οι θημωνιές.

Υπάρχουν και πουλιά που είναι χτίστες, ξυλουργοί, ύφαντουργοί, ράφτες και σαφτιάδες.

Χτίστες είναι οι Τρουποκαρβίδες που κατοικούνε στα τροπικά δάση της Αφρικής, της Ασίας και της Μαλεσίας, και χτίζουν τη

φωλιά τους μ' έναν πολὺ ιδιότροπο τρόπο. Ὑστερα βάζουν τὴ φωλιά μέσα στὰ κοιλώματα τῶν δένδρων καὶ ἐκεῖ μέσα τὸ ἀρσενικό ἀποκλείει τὸ θυμικὸ μὲ ἕναν τοίχο, ὅσο βασιτῆς ἢ περίοδος τῆς ἐπωάσεως. Ἐρχεται κάθε τόσο καὶ τῆς φέρνει τροφή ἀπὸ κάποια τρυπά τοῦ τοίχου, καὶ ὅταν τὰ μικρὰ ἀναπτυχθοῦν ἀρκετὰ κ' ἢ μᾶνα ἐν τῷ μεταξὺ ἀλλάξῃ τὰ φτερά της, τότε καὶ ὁ τοίχος αὐτὸς καταδαφίζεται.

Καὶ ἡ Τσίχλα εἶνε λαμπρὴ χτίστρια, ἐπειδὴ ἡ φωλιά της εἶνε ἕνα θαυμάσιό κύπελλο καμωμένο μὲ ἕνα μίγμα ἀπὸ χῶμα καὶ σάπιο ξύλο καὶ μυτισμένο μὲ τέτοια ἐπιμέλεια, πού λὲς πῶς εἶνε γυαλί. Κι' αὐτὸ τὸ ἐπιτυγχάνει μὲ τὸ νὰ κολλᾷ τὸ ὑλικὸ μὲ τὸ σάλιο της.

Χτίστης ἐπίσης εἶνε ὁ Φούρναρης τῆς Ἀμερικῆς, πού τὸν λένε ἔτσι γιατί ἡ φωλιά του μοιάζει μὲ φούρνο. Εἶναι καμωμένη μὲ βρεγμένο χῶμα καὶ τὸ ἐσωτερικὸ της εἶνε ἐλικοειδὲς σὰν σαλιγκάρι.

Δὲν θὰ πῶ τίποτα ἐδῶ γιὰ τὰ Χελιδόνια, πού ὅλοι μας ξαίρουμε πόσο θαυμάσια κατορθώνουνε νὰ κρεμᾶνε τὶς φωλιές τους.

Ράφτρια εἶνε ἡ Συκαλὶς τῶν Ἰνδιῶν πού φωλιάζει μέσα σ' ἕνα πλατὺ φύλλο διπλωμένο, ἀφοῦ προηγουμένως ράψει τὶς ἄκρες του μὲ μιὰ κλωστή ἀπὸ χόρτα, τὴν ὁποία περνᾷ μὲσ' ἀπὸ τὶς τρυπὲς πού τὶς ἀνοίγει πρῶτα μὲ τὸ ράμφος της. Ἄλλα φωλιάζουν ἀνάμεσα σὲ δυὸ φύλλα ραμμένα μὲ τὸν τρόπο πού εἶπαμε παραπάνω, ὥστε τὸ ἕνα φύλλο νὰ σχηματίζῃ τὴ στέγη τῆς φωλιάς τους.

Ξυλοργῶς εἶνε ὁ Δρυνοκολάπτης, ὁ ὁποῖος τρυπᾷ νὰ δένδρα μὲ τὸ ράμφος του στὶς μεριές πού καταλαβαίνει πῶς ὁ κορμὸς εἶνε λιγώτερο σκληρός. Ὑπάρχουν μερικοὶ Δρυνοκολάπται πού εἰμποροῦν νὰ σκάφουνε ἕως εἰκοσιπέντε ἑκατοστῶν βάθους.

Σκαφτιάδες εἶνε τὰ χελιδονοειδῆ πού ἀναφέραμε, καθὼς καὶ τὸ Γυαλοπούλι ἢ Ψαροπούλι πού σκάβει τὴ φωλιά του ἐπάνω σὲ τραχειὰ κατηφοριὰ ἢ ἐπάνω στὶς ἀπότομες ὄχθες ἢ φωλιά του ἔχει ὑπογείους διαδρόμους σὲ βάθος ἕως ἐνὸς μέτρον.

Ὑφαντουργοὶ εἶνε τὰ περισσότερα πουλιά. Ἐνα πουλὶ πού χτίζει τὴ φωλιά του μὲ πολὺ ιδιότροπο τρόπο εἶνε ὁ Ἀπτηνοδύτης (Artenodytes Forsteri), πουλὶ πού ζεῖ στὶς θάλασσες τοῦ Νοτίου Πόλου. Εἶνε πολὺ μεγάλο καὶ ψηλὸ ἕνα μέτρο καὶ περισσότερο. Χτίζει τὴ φωλιά του τὴν πειρὸ ψυχρῆ

ἐποχὴ τοῦ χειμῶνα, κ' ἐπειδὴ ἡ ἐπώασις διαρκεῖ ἐπὶ βδομάδες καὶ δὲν ἀναλογοῦν περισσότερα ἀπὸ ἕνα αὐγὸ σὲ κάθε δέκα ἢ δώδεκα πουλιά, γι' αὐτὸ τὸ κλωσσᾶνε ὅλα μαζί, τὸ καθένα μὲ τὴ σειρά του, σὲ μιὰ θερμοκρασία ἀπὸ 19 ἕως 35 ὑπὸ τὸ μηδέν.

Λένε πὼς ὁ Μπουῖφος βάζει τὰ αὐγά του ἀπάνω στὴ γῆ χωρὶς νὰ προετοιμάσῃ τὴ φωλιά του, ἐπειδὴ ὅταν φορηθῇ πέρνει μὲ τὸ μεγάλο του στόμα τὸ αὐγὸ καὶ τὸ πηγαίνει ἀλλοῦ καὶ τὸ κλωσσᾷ.

Πολὺ περιέργη εἶναι ἡ φωλιά τοῦ Clcco, πού τὴ χτίζει μὲ ἀσφάλεια ἐπάνω σὲ κάποιο κλαδί, καὶ πού μοιάζει μὲ πλατὺ φλυτζάνι, ἕνα ἑκατοστὸ βάθος καὶ τρία-τέσσερα πλάτος, ὅσο νὰ χωράῃ μέσα τὸ μοναδικὸ του αὐγὸ. Τὰ τοιχώματά της εἶναι σὰ μεμβράνες, καμωμένα μὲ φτερά, λειχῆνες φλοῦδες, καὶ λουστραρισμένα μὲ τὸ σάλιο τοῦ πουλιοῦ. Κι' ἐπειδὴ ἡ φωλιά αὐτὴ εἶναι μικρὴ καὶ εὐθραυστή, ἢ μᾶνα δὲν πηγαίνει νὰ καθήσῃ μέσα γιὰ νὰ κλωσθῆσῃ, ἀλλὰ πατάει ἐπάνω σ' ἕνα κλαδί καὶ μὲ τὴν κοιλιὰ της σκεπάζει τὴ φωλιά καὶ τὸ αὐγὸ. Τὰ μικρὰ, λίγες μέρες μετὰ τὴ γέννησίν τους, ἐπειδὴ δὲν χωρᾶνε μέσα στὴ μικρὴ φωλιά τους, πᾶνε καὶ κἀθονταν κι' αὐτὰ σὸ κλαδί κι' ἀκουμπᾶνε μόνο τὴν κοιλίτσα τους ἐπάνω στὴ φωλιά.

Πολὺ φημισμένες εἶναι οἱ φωλιές τῶν Σαλαγγάνι, εἶδος χελιδονιῶν, ὅχι γιὰ τὸ σχῆμα τους ἀλλὰ γιὰ τὶς οὐσίες ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι καμωμένες, δηλαδή θαλασσινὰ φυτὰ κατεργασμένα μέσα σὸ στομάχι τοῦ πουλιοῦ κ' ὕστερα βγαλμένα καὶ ζυμωμένα μὲ τὸ σάλιο του. Αὐτὲς οἱ οὐσίες ἀποτελοῦν μιὰ τροφὴ ἐκλεκτὴ καὶ δυναμωτικὴ καὶ εἶναι περιζήτητες ἀπὸ τοὺς Κινέζους καλοφαγάδες, πού πληρώνουν ἀδρᾶ γιὰ νὰ βροῦνε τέτοιες φωλιές.

Πολὺ χαρακτηριστικὲς, ἀλλὰ χωρὶς ὁμορφιὰ καὶ τέχνη εἶναι οἱ φωλιές τῶν Πελαργῶν πού εἶναι τοποθετημένες ἐπάνω στοὺς πύργους ἢ στὰ ὑψηλότερα μέρη τῶν σπιτιῶν. Οἱ φωλιές τῶν Γερανῶν μοιάζουσε καταπληκτικὰ μὲ αὐτὲς τῶν Πελαργῶν. Ὑπάρχει ὅμως μιὰ ράτσα ἀπὸ πελαργῶν στὴ Μαδαγασκάρ πού χτίζει φωλιές χωρισμένες σὲ τρία διαμερίσματα· τὸ πρῶτο εἶναι τὸ φυλακεῖο, τὸ δεύτερο ἢ ἀποθήκη τῶν τροφίμων, τὸ τρίτο ἢ κάμαρα τῶν μικρῶν.

Μιὰ φορὰ, κάποιος φυσιολόγος βρῆκε μιὰ φωλιά Ἀγριοπετεινοῦ μέσα σὸ θώρακα ἀνθρώπινου σκελετοῦ.

Εἶπαμε ὅτι τὰ πουλιὰ πού κάνουν τὶς φωλιές τους ἐπάνω στὴ γῆ, δουλεύουνε λίγο γιὰ νὰ τὶς φτιάσουνε. Τοὺς ἀρκεῖ κάποια φυσικὴ κουφάλα πού σχηματίζει τὸ ἔδαφος, ἢ τὴν κάνουν καὶ τὰ ἴδια τὰ πουλιὰ τρίβοντας τὸ χῶμα μὲ τὴν κοιλιὰ τους. Βάζουν τ' αὐγά τους εἴτε ἐπάνω σὸ γυμνὸ χῶμα ἢ σκεπάζουν προνοητικὰ τὸ κοίλωμα μὲ ξερὰ φύλλα.

Ἡ Στρουθοκάμηλος βάζει τὰ αὐγά της μέσα σ' ἕνα βαθύλωμα τῆς ἀμώδους ἐρήμου καὶ τὰ κλωσσᾷ μονάχα τὴ νύχτα, ἀφήνοντας τὴ μέρα αὐτὴ τὴ φροντίδα στὸν ἥλιο.

Τὰ ὑδροβία πουλιὰ κάνουν τὶς φωλιές τους ὅπως καὶ τὰ τῆς ξηρᾶς, μὰ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὶς φτιάχνουν μὲ τρόπο ὥστε νὰ ἐπιπλέουν ἐπάνω σὸ νερὸ. Μέσα στοὺς κλαμῶνες ὑπάρχουν πλῆθος φωλιές. Ἐδῶ φωλιάζουν τὰ ἀγριοπούλια, τὰ ὑδροβία καὶ ἀκόμα τὰ ἀρπακτικὰ πουλιά.

Γενικῶς οἱ φωλιές εἶναι ἀπομονωμένες, τοῦλάχιστο αὐτὲς πού βρίσκονται στὸν τόπο μας. Ἄλλὰ οἱ Ἑρωδιὸι φωλιάζουν μαζί ὅλοι καὶ τὰ μέρη ἐκεῖνα πού μαζεύονται λέγονται **ἐρωδιάδες**. Καὶ οἱ Κουροῦνες μαζεύονται ὅλες κατὰ κοπάδια καὶ φωλιάζουν. Οἱ Φοινικόπτεροι σχηματίζουν ὀλάκερες ἀποικίες ἀπὸ χιλιάδες φωλιές καὶ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὲς, ὅμοιες μὲ κόνους μὲ κομμένη τὴν κορυφὴ τους. Ἐπειδὴ ὁ φοινικόπτερος ἔχει μακροὺς πόδια, μπορεῖ νὰ κάθεται ἔτσι σὰν ὄρθιος ἀπάνω στὴ φωλιά του καὶ νὰ πλακώνῃ τ' αὐγά του.

Μονάχα τὰ πουλιὰ τοῦ Πόλου ζοῦνε κανονικὰ σὲ κοινωνία. Κι' ὅχι μονάχα ζοῦνε κανονικὰ στὴν περίοδο τῆς ἐπωάσεως, ἀλλὰ καὶ ὕστερα. Οἱ Rissa σχηματίζουν ἀποικίες πού ἔχουνε ἴσαμε ἕνα ἑκατομύριο κατοίκους ἢ καθεμιά. Οἱ φωλιές τους εἶναι τόσο κοντὰ ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, πού εἶναι ἀδύνατο νὰ περπατήσῃ κανεὶς ἀνάμεσά τους χωρὶς νὰ σπάσῃ πολλὰ αὐγά.

Στὰ θεομὰ κλίματα ζοῦνε κοινωνικῶς καὶ οἱ Σπουργίτες οἱ λεγόμενοι Republicanί, γιατί ὅλες μαζί οἱ φωλιές τους, πού εἶναι ὅμοιες κ' ἐνωμένες, ἀποτελοῦν μιὰ μόνη πελώρια φωλιά, τόσο πού γιὰ νὰ κουβαληθῇ χρειάζονται κάμποσοι ἄνθρωποι, καὶ μοιάζει μὲ μιὰ μεγάλη ὀμπρέλλα, στημένη ἐπάνω στὰ δένδρα. Εἶναι καμωμένη μὲ πλῆθος χόρτα, τόσο στερεὰ περιπλεγμένα, πού εἶναι ἀδύνατο νὰ μπῆ μέσα νερὸ σὰν βρέχει. Καὶ κάτω ἀπὸ τὸ μεγάλο αὐτὸ κτίριο, κάθε πουλὶ χτίζει τὴ φωλιά του, τὴ μιὰ πλάγι

στὴν ἄλλη, κατὰ μῆκος τῆς περιφέρειας, μὲ μιὰ εἴσοδο σὲ κάθε μιὰ φωλιά ἢ σὲ κάθε τρεῖς. Ἐδῶ καταφεύγουν τετρακόσια ἕως πεντακόσια ζευγάρια.

Τώρα θὰ σᾶς πῶ καὶ γιὰ ἕνα θαυμάσιο ἀρχιτέκτονα πούναι πολὺ ἔξυπνος, τὸν Χόνδροκέφαλον τῶν Φιλιππίνων (Lonicia pensilis). Αὐτὸς διαλέγει ἕνα καλάμι μπαμποῦ πού νὰ βρίσκεται πολὺ κοντὰ σὲ νερὰ, κι' ἀπάνω στὰ κλαδιά του κρεμάει μὲ πολλὴ λεπτότητα κάμποσα νήματα ἀπὸ φυτὰ. Ξέρει ἀπὸ πρὶν τὴ βάρους θάξῃ ἡ φωλιά του καὶ δὲν κάνει λάθος ποτέ. Κολλάει ἔπειτα ἐπάνω στὰ νήματα αὐτὰ ἕνα σωρὸ χόρτα πολὺ στέρεα, δουλεύοντας πάντα στὸν ἀέρα καὶ χωρὶς νάκουμπᾷ πουθενά. Ἡ δουλειὰ του αὐτὴ ἀργεῖ πολὺ κ' εἶναι τρομερὰ κοπιαστικὴ. Ὁ προθάλαμος τῆς φωλιάς εἶναι ἕνας κύλινδρος μακρὸς δώδεκα ἕως δεκαπέντε πηθαμές, πού κατεβαίνει πρὸς τὸ νερὸ καὶ ἀνοίγει ἀπὸ τὸ κάτω μέρος, σὲ τρόπο ὥστε τὸ πουλὶ νὰ μπαίνει ἀνεβαίνοντας. Τὸ ἐπάνω μέρος τῆς φωλιάς μοιάζει σὰν κολοκύθι ἢ σὰν σάκκος, κι' ἐκεῖ μέσα εἶναι τὰ αὐγά του.

Τὸ μόνο πουλὶ πού δὲν σκοτίζεται νὰ χτίσῃ τὸ σπίτι του, κι' οὔτε κἂν νὰ κλωσθῆσῃ τ' αὐγά του, εἶναι ὁ Κοῦ-

κος. Ἡ θηλυκὴ βάζει τὸ αὐγὸ της στὴ γῆ, ὕστερα τὸ παίρνει μὲ τὸ ράμφος της καὶ τὸ τοποθετεῖ μέσα στὴ φωλιά κάποιου ἄλλου πουλιοῦ ἄλλης ράτσας, πού νᾶναι ὅμως μικρότερό του. Τὸ μικρὸ πού θάβγῃ ἀπὸ τοῦτο τὸ αὐγὸ τοῦ Κούκου, θᾶναι πειρὸ μεγάλο καὶ πειρὸ δυνατό ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ σὰν μεγαλώσῃ αὐτὸ τὸ κοινόπουλο διώχνει τὰ κακόμοιρα τὰ ἄλλα παιδιά τῶν νοικοκυραίων καὶ μένει μοναχὸ του στὴ ξένη φωλιά, ὅπου τὸ ἀνατρέπει ἡ θετὴ μητέρα του.

Οἱ φωλιές, ἐκτὸς πού εἶναι χτισμένες γιὰ νὰ περιέχουν ταῖγά, πρέπει ἀκόμη νὰ εἶναι τοποθετημένες μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε νὰ διατηροῦν κάποια θερμοκρασία καὶ νὰ μποροῦν τὰ μικρὰ νὰ κἀθονταν ἀναπνευστικὰ. Γενικὰ οἱ φωλιές τῶν πουλιῶν πού γεννιοῦνται χωρὶς φτερά εἶνε πειρὸ καλὰ στρωμένες ἀπὸ μέσα. Οἱ φωλιές τῶν Ἀλεκτροειδῶν καὶ τῶν Ὑδροβίων πουλιῶν, πού οἱ νεοσσοὶ τους εἶναι πολὺ χνουδωτοὶ καὶ ξέρουνε ν' ἀκολουθᾶνε τὴ μητέρα τους ἔξ' ἀπὸ τὴ φωλιά, εἶναι ἀντιθέτως λιγώτερο μαλακὲς ἀπὸ μέσα. Τὰ ὄνικα πού μεταχειρίζονται γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ στρώσιμο εἶναι διάφορα, ἀναλόγως τῆς προτιμήσεως τοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων. Ἡ Κουροῦ-

να π.χ. προτιμᾷ τὶς γουρουνότριχες, ὁ μικρὸς Σπουργίτης τὶς τρίχες τ' ἀλόγου, ὁ Σπίνος τὸ μαλλὶ καὶ μπαμπάκι, ὁ Μελισσοφάγος κι' ὁ Μεγαλόπτερος προτιμοῦνε τὰ φτερά. Στους τόπους πούναι φυτεμένοι μ' ἀγριομπαμπάκι ὅλες οἱ φωλιές εἶναι στρωμένες μὲ δαῦτο.

Μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες φροντίδες πού ἔχουν τὰ πουλιὰ, εἶναι νὰ κρύβουν τὶς φωλιές τους καὶ νᾶναι φτιαγμένες μὲ τρόπο πού νὰ μὴ μποροῦν νὰ ἔμπουν μέσα οἱ ἐχθροὶ τους. Γιὰ τοῦτο ἡ Καλιακούδα σκεπάζει τὴ φωλιά της μὲ ἕνα εἶδος θόλου, πού τὸν κατασκευάζει μὲ ἀγκάθια, ἀφήνοντας τὴν πόρτα ἀνοιχτὴ ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά. Ὁ Μελισσοφάγος, ὁ Μεγαλόπτερος κι' ὁ Σπίνος σκεπάζουσε ἀπ' ἔξω τὴ φωλιά τους μὲ βρῶα καὶ λειχῆνες πού ἀναπτύσσονται στὸ ἴδιο δένδρο, ἐπάνω σὸ ὁποῖο ἔχουν τὴ φωλιά τους. Ἐτσι οἱ φωλιές αὐτὲς μερδεύονται πολὺ καλὰ μὲ τὰ κλαδιά καὶ δὲν φαίνονται διόλου.

Τὰ πουλιὰ πού κάνουν τὶς φωλιές τους ἀνάμεσα στὰ βρῶα, κι' ὅσα κατοικοῦν στὰ ἐλώδη μέρη, μεταχειρίζονται ὑδροβία φυτὰ, καλάμια καὶ βροῦλα. Ἐτσι λὲς καὶ «συντονίζονται» μὲ τὴ μητέρα Φύση.

ΤΖΟΥΛΙΟ ΚΑΙ' ΜΗΣ

ΙΩΣΙΑ ΚΑΡΝΤΟΥΤΣΗ:

ΡΙΜΕΣ ΚΑΙ ΡΥΘΜΟΙ

ΣΤΙΣ ΒΑΛΚΥΡΙΕΣ

Γιὰ τὴν κηδεῖα τῆς Ἀυτοκρατορίας Βασίλισσας Ἐλισσάβετ.

*Ξανθὲς Βαλκύριες, σεῖς, πού τοῦ ἀλόγου τὸ κάλπασμα εὐφραίνει
σὰν κολυμπᾷ στὰ νέφη καὶ ἡ χαίτη του ἀνεμίζει,*

*Προβάλλει ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς Ἠπείρου χλωμὸ τὸ φεγγάρι
κι' ὀλότρεμο στὸ πέλαο μακραίνει ὡς τὴ Λευκάδα.*

*μακρὰ ἀπ' τῶν ἱερέων τὸ ἀργὸ κλᾶμα, ἀπ' τὸ ἀτέλειωτο
ἀρπᾶχτε ἐσεῖς πετώντας τὴν κυρὰ τοῦ Βιτέλσμπαχ.*

*Προσμένει ἐκεῖ ὁ Ἀχιλλεὺς. Καθαρίστε, Βαλκύριες, κάθε
πὸν ἄγριον μαχαίρι ἀφῆκε στὰ εὐγενεῖα τῆς στήθηϊ*

*Ἔτι μοῖρα βαρεῖα στὸ ψηλὸ σου ἐτοιμόρροπο σπίτι,
στὸ ἄσπρο σου τὸ κεφάλι, πόση, ὠϊμέ, λύπη Ἀφροῦργε!*

*κι' ἀπ' τὴν ψυχὴ τῆς σβῶστε, θεῖες κ' εὐλαβες γιάτρισες,
φριχτὸ ὄνειρο καὶ μαῦρο τῆς αὐτοκρατορίας.*

*Ἔσχοι ἄγρυπνοι στὰ σκότη τῆς Μάντιοβας, τοῦ Ἄραρι,
ὦ μαλλιοτραβηγμένων γυναικῶν φαντάσματα!*

*Δροσάτο, ἀγρό, ἄς ξυπνήσῃ τὸ ὄραϊο αὐτὸ βενδέλικο ὀρόδο
σὲ μιὰ ἀρμονία καινούργια, θεῖα, ἀπὸ γλυκώχης λύρες.*

*Μπρός, Βαλκύριες, μὲ σᾶς ἡ ξανθὴ, ὅπως ἐσεῖς, τῶν ἀλόγων
δαμάστρια, σὲ ἀκρογιάλι καλύτερο! ἐκεῖ πέρα*

*Ποιὸς ἀπαντᾷ ἀπ' τὴν ἔρημν Λευκάδα, στενάζοντας τώρα,
γλυκύτατα τὴ μοῦ α τοῦ Χάϊνε ἠχολογώντας;*

*Ὄϊμέ, γαλήνη ἀπλώνει βαθειὰ στῶν ψυχῶν τὸ ἀκογιάλι,
λὲς παραδείσια, κάτω ἀπ' τὸ κρῶο χλωμὸ φεγγάρι.*

Μεταφρ. ΑΝΕΣΤ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ

Μήνυση του Όσπονδάρου πώς θα κάψη το Γιάσι.

ΑΛΕΞ. ΠΟΥΣΚΙΝ (*)

Ο ΚΙΡΤΖΑΛΗΣ

Κιρτζαλής θα στούσε από αίμα Βουλγάριο. Βουλγαρικά Κιρτζαλή θα πή Παλληκαράς. Τό καλό του όνομα δέν τό ξαίρω.

Αυτός ό Κιρτζαλής με τίς ληστείες πού έκανε, τρομοκράτησε όλάκερη τή Μολδοβλαχιά. Για να πάρετε μιάν ιδέα, θα σαξίστορήσω ένα από τά τόσα κατορθώματά του. Μιά νύχτα, ό Κιρτζαλής μαζί με κάποιον Άρναούτ-Μιχαλάκη κατεδήκανε σ' ένα βουλγάριο χωριό και τό κάψανε, βάζοντας φωτιά από τίς δυό άκρες του, κ' ύστερα πιάσανε και τό διαγουμίζανε (λεηλατούσανε), καλύδα με καλύδα. Ό Κιρτζαλής έσφαζε κι ό Μιχαλάκης φόρτωνε τά πλιάτσικα. Κ'όι δυό τους βάζανε κάτι άγριες φωνές. «ό Κιρτζαλής! ό Κιρτζαλής!» Όλοι οι χωριάτες σκορπίσανε.

Σάν έσήκωσε τήν επανάσταση ό Άλέξαντρος Ύψηλάντης κ' έπιασε να συνάξει στρατό, ό Κιρτζαλής του πήγε κάμποσους δικούς του ληστειάντρες. Αυτοί δέν καταλαβαίνανε τί σκόπευε να κάνη ή Φιλική Έταιρία, μά, μια

(*) Μέγας ρώσος ποιητής, ό Βύρων της Ρωσίας.

πού θέλανε πλιάτσικο, τους τράβαγε ό πόλεμος, αδιάφορο ποιόν θα ξεγυμνώνανε τόν Τούρκο ή τόν Μολδοβλαχο.

Ό Άλέξανδρος Ύψηλάντης εΐτανε παλληκάρι, μά του λείπανε οι άλλες χάρες πού χρειαζόντουσαν για να βγάλη πέρα τό μεγάλο κίνημα πούχε καταπιαστεί με τόση θέρμη και χωρίς να τό καλομετρήση. Δέν ήξευρε να κυβερνήση τους άντρες πούχε στις προσταγές του αυτοί μήτε τόν σεβόντουσαν μήτε τόν μπιστεύονταν. Έστερα από τή μάχη του Δραγατσανιού, πού στάθηκε τόσο άτυχη για τήν Έπανάσταση, γιατί σ' αυτήνα χάθηκε τάνθος τής Έλληνικής νειότης, ό Γιωργάκης Όλύμπιος τόν συμβούλεψε να τραδηχητή, και στη θέση του στάθηκε αυτός ό ίδιος. Ό Ύψηλάντης τράβηξε κατά τά Αυστριακά σύνορα, απ' όπου αναθεμάτιζε αυτουνοους τους ανθρώπους, λέγοντάς τους ανανδρους, παλιανθρώπους, μπουλοϊκι ακυβέρνητο.

Αυτοί οι ανανδροι κ' οι παλιανθρώποι καθήκανε οι πιό πολλοί κάτω απ' τους τοίχους του μοναστηριού του Σέκου ή στις όχτιές του Προύτου, ύστερ' από λυσασμένο πάλεμα μαζί με όχτρο δέκα φορές πιό πολύν.

Ό Κιρτζαλής θρυσκότανε στο σώμα του Γιώργη Κατακουζηνού, πού εΐτανε κι' αυτός σαν τόν Ύψηλάντη.

Τή μάχη πούγινε στο Σκουλένι θαρρώ πώς δέν τή περιγράφε κανένας μ' όλα της τά άγρια καθέκαστα. Βάλτε με τό νού σας έφτακόσους νοματέους, Άρβανίτες, Ρωμιούς, Βούλγαρους κι' άλλες φυλές, πού να μην έχουν ιδέα από πόλεμο, να όπισθοχωρούνε μπροστά σε πέντε χιλιάδες τούρκικη καθάλλαρια. Αυτό τό σώμα στριμώχτηκε κοντά στην άκροποταμιά του Προύτου, έχοντας μοναχά δυό μικρά κανόνια, πού τά θρήκανε στο Γιάσι, μέσα στην αυλή του Όσπαδάρου, και πού τάχανε για να τόν χαιρετίζουνε κείνα τά χρόνια σαν πήγαινε να καθίση στο έπίσημο τραπέζι. Οι Τούρκοι θα χρησιμοποιούσανε με φχαρίστηση τά κανόνια τους, μά δέν τολμούσανε χωρίς τήν άδεια τής ρούσικης κυβέρνησης, γιατί οι μπόμπες θα φτάνανε σίγουρα τή δική μας άκροποταμιά. Ό άξιωματικός πού εΐτανε διευθυντής τής καραντίνας, κ' εΐχε σαράντα χρόνια στην ύπηρεσία, δέν εΐχε άκούσει ποτέ να σφυρίξη σφαίρα στ' αυτιά του, μά τώρα τόν άξίωσε ό θεός και τήν άκουσε. Ό γεροκαραθανάς θύ-

μωσε και τάβαλε με τόν ύπολοχαγό ένός συρτάγματος πού θρυσκότανε σε κείνο τό μέρος. Κι' ό ύπολοχαγός, μη ξαίροντας τι να κάνη, έτρεξε στον ποταμό, και δλέποντας στην αντικρυγή όχτια τους τούρκους καθάλλάρηδες, τους λεγόμενους Ντελημπασήδες, τους φοβέριζε κουνώντας τό δάχτυλό του. Οι Ντελημπασήδες, σαν είδαν αυτό τό σημείο, τό βάλανε στην τρεχάλα κι' όπου φύγει—φύγει, κι' αποπίσω τους άκολούθησε όλος ό τούρκικος στρατός. Ό ύπολοχαγός πού έκανε τό νόημα με τό δάχτυλο λεγότανε Χαρτσέβσκυ. Δέν ξαίρω τι άπόγεινε.

Όστόσο, τήν άλλη μέρα οι Τούρκοι πέσανε άπάνω στους Φιλικούς. Έπειδή δέν άποκοτούσαν να ρίξουνε μήτε μπόμπες, μήτε τοπούζια, αποφασίσανε να πολεμήσουνε από κοντά, με τό σπαθί και με τή μπαγιονέττα, πού δέν τό πολυσυνειθίζανε. Η μάχη στάθηκε φοβερή και πεισιμωμένη. Σφαζόντανε με τά γιαταγάνια. Πολλοί Τούρκοι εΐχανε λάνσες (*), πού ως τά τώρα δέν τίς εΐχανε μεταχειριστεί. Οι άντρες πού εΐτανε γύρω στο Νεκράσοφ πολεμήσανε σαν λεοντάρια, κι' ούτε σαλέψανε απ' τόν τόπο τους. Οι Φιλικοί, με τήν άδεια του αυτοκράτορά μας, εΐχανε τό δικαίωμα να περάσουνε τό ποτάμι και να ταμπουρωθουνε στην καραντίνα, και για τοϋτο άρχίσανε να περνάνε τό ποτάμι. Τελευταίοι άπομείνανε άπάνω στο τούρκικο χώμα ό Κοντογόνης κι' ό Σοφιανός. Ό Σοφιανός σκοτώθηκε. Ό Κοντογόνης, ανθρωπος σωματώδης, λαβώθηκε στην κοιλιά. Με τ'όνα χέρι σηκωσε τότες τό σπαθί και με τάλλο άρπαξε τή λάνσα πού τουχε μπη στα σωθικά, και μπήχοντάς τηνε ό ίδιος πιό βαθειά, μόδρεσε έτσι κ' έφταξε με τό σπαθί του τόν έχτρο του, και μαζί κ' οι δυό κυλιστήκανε στο χώμα.

Τετέλεσται. Οι Τούρκοι νικήσανε. Η Βολδοβλαχιά ξεκαθαρίστηκε. Καμμιά έξακοςσαριά άρναουδτες σκορπίσανε στη Βεσσαράβια, και ζήσανε όπως μπορέσανε, χωρίς να κάνουν φασαρίες. Τους έδλεπε κανένας μέσα στους καφενέδες με τά μακρυάτσιμπουκία τους, να πίνουνε τούρκικο καφέ μέσα σε κάτι μικρά τάσια. Οι κεντημένες κάπες τους και τά τσαρούχια τους εΐχαν άρτίση να παλίνουνε, μά στο κεφάλι εΐτανε πάντα στραβά ή σκούφια και τά γιαταγάνια κ' οι μπιστόλες φαινότανε ακόμα χωμένες στα φαρδεϊά ζουνάρια. Κανένας δέν εΐχε παράπονο από δαυτούς. Μήτε μπορουσε κανένας να ύπο-

(*) θόρατα

πτευθη πώς αυτοί οι ήμεροι φουκαράδες εΐτανε οι φημισμένοι κλέφτες τής Μολδοβλαχιάς, οι συντρόφοι του φοβερού Κιρτζαλή, πού κι' αυτός ό ίδιος θρυσκότανε ανάμεσά τους.

Τώμαθε ό πασάς πούχε τό κονάκι του στο Γιάσι, κ' έστειλε και ζήτησε απ' τήν ρούσικη κυβέρνηση να του παραδώση τό λήσταρχο, σύμφωνα με τή συνθήκη. Η άστυνομία άρχισε να ψάχνη. Μαθεύτηκε πώς ό Κιρτζαλής θρυσκότανε στο Κισινώφ. Πήγαν και τόν πιάσανε στο σπίτι ένους καλόγερου, τό θράδυ, και πού δειπνούσε, μαζί με άλλους έφτά σύντροφους. Τόν βάλανε στη φυλακή. Δέν έκρυψε τήν αλήθεια, μά μολόγησε πώς εΐναι ό Κιρτζαλής.

Όστόσο, εΐπε: «Από τή μέρα πού περάσα τό ποτάμι, δέν πείραξα τρίχα απ' τό κεφάλι κανενός, δε λογόφερα μήτε με τόν πιό παραπεταμένο γύφτο. Εγώ εΐμαι ληστής για τους Τούρκους, για τους Μολδαυούς, για τους Βλάχους, μά για τους Ρούσσους εΐμαι μουσαφίρης. Τότες π' άπόμεινε ό Σοφιανός δίχως πολεμοφόδια, ήρτε σ' έμάς, στην καραντίνα, μαζεύοντας απ' τους πληγωμένους ό,τι εύρισκε, κουμπιά, καρφιά, άλυσσίδες και μανίκια από γιαταγάνια. Για τά τελευταία θόλια τοϋδωσα είκοσι μπεσλίκια κ' εμεινα άπένταρος. Ό Θεός ξέρει πώς εγώ, ό Κιρτζαλής, ζούσα με λεημοσύνη! Γιατί τό λοιπόν οι Ρούσσοι θέλουνε να με παραδώσουνε στους όχτρούς μου;»

Αυτά τά λόγια εΐπε και σόπασε, περιμένοντας τί τοϋγραφε τό ριζικό του. Μά δέν περίμενε πολύ. Η ρούσικη κυβέρνηση κρίνοντας πώς ό πασάς εΐχε δικιο, πρόσταξε να στείλουνε στο Γιάσι τόν Κιρτζαλή.

Κάποιος πού εΐτανε κείνα τά χρόνια νέος κι' άγνωστος υπάλληλος στο δημόσιο, και πού τώρα έχει μεγάλη θέση, παλληκάρι και έξυπνος, μου εξιστόρησε πώς τόν βγάλανε από τή φυλακή.

Στήν αυλή στεκότανε ή καρούτσα τής πόστας. Καρούτσες λέγανε σ' αυτά τά μέρη κάτι ταλίκες στις όποιες άκόμα ζέυανε έξη για όχτιώ ψωροάλογα, πρδ λίγα χρόνια. Σ' ένα από δαυτα καθάλλικευε κάποιος Μολδοβλαχος με μακρυά μουστάκια και μ' ένα καλπάκι από προδιά, κι' όλοένα ξεφώνιζε χτυπώντας τ' άλογα με τό καμουτσι και κείνα πιλαλούσανε στα τέσσερα. Αν τυχόν στο δρόμο κουραζόντανε κανένα από δαυτα, τό ξέζευε βλαστημώντας και τάφηνε στην τύχη του, καταμεσής στο δρόμο, γιατί εΐτανε σίγουρος πώς γυρίζοντας πίσω θα τώθρυσκε να βοσκά

άξέγνοιαστο στο ίδιο μέρος μέσα στην καταπράσινη στέππα. Πολλές φορές ή ταλίκα έφευγε με όχτιώ άλογα κ' εφτανε στον άλλο σταθμό μονάχα με δυό. Έτσι εΐτανε πρδ δέκα χρόνια. Τώρα όμως πού έγινε ρούσικη ή Βεσσαράβια έχουνε τά ρούσικα χάμουρα και τίς ρούσικες τελέγκες.

Μιά τέτοια καρότσα λοιπόν στεκότανε στην αυλή τής φυλακής μια μέρα του Σεπτέμβρη του 1821. Όλόγυρά της εΐχανε μαζευτεί Έβραϊσες με τά μακρυά μανίκια και με τίς παντόφλες, άρναούτηδες με τά κουρελιασμένα ρούχα, καλοφτιασμένες Μολδοβλάχες με τά μαύρα μάτια σηκώνοντας τά μωρά τους. Οι άνδρες καθόντανε άμίλητοι και κατσουφιασμένοι, οι γυναίκες άλαλλιασμένες περιμένανε ανυπόμονα να δουνε τό ληστή.

Τέλος άνοιξε ή αυλόπορτα και βγήκανε δυό τρεις άξιωματικοί τής άστυνομίας από πίσω τους έρχόντανε δυό στρατιώτες έχοντας στη μέση τόν Κιρτζαλή άλυσσωδεμένο. Φαινότανε ως τριάντα χρονώ τ'ό μελαχροινό του πρόσωπο εΐτανε άντρείκιο και κανονικό. Ψηλός, πλατύστηθος, φαινότανε ανθρωπος πολυ χεροδύναμος. Στο κεφάλι φόραγε στραβά ένα παρδαλό σαρίκι, και στη μέση του ένα πλατύ ζουνάρι. Φόραγε άπάνω ιταλμά από χοντρό μαβύ πανί, και κάτω μια κοντή φουστανέλλα κι' όμορφα τσαρούχια στα ποδάρια. Η όψη του εΐτανε ήσυχη και περίφανη.

Ένα κατακόκκινο γεροντάκι με ξεθωριασμένη στολή πού κρεμόντανε άπάνω της τρία κουμπιά, κόλλησε τά θαμπα μάτογυάλια του στην μύτη του, κόκκινη σαν τομάτα, ξεδίπλωσε ένα χαρτί κι' άρχισε να διαβάξη γκίρ-γκρίρ-γκίρ σε μολδαυική γλώσσα. Κάθε τόσο έρριχνε και καμμιά ματιά περιφρονητική στο δεμένο Κιρτζαλή, πού για δαυτον εΐτανε κατά τά φαινόμενα κείνο τό χαρτί. Ό Κιρτζαλής τόν άκουγε με προσοχή. Ό γέρος τελείωσε τό διάβασμα, και με δυνατή φωνή εΐπε στον κόσμο να φύγη από κεί, κ' ύστερα φέρανε τήν καρότσα. Ό Κιρτζαλής τότε γύρισε κ' εΐπε στο γέρο λίγα λόγια στα μολδαυικά ή φωνή του έτρεμε, ή όψη του άλλαξε, τόν πήρανε τά δάκρυα κ' έπεσε στα ποδάρια του γέρου κ' οι άλυσσίδες βροντήξανε. Ό γέρος πετάχτηκε τρομασμένος κ' οι στρατιώτες θελήσανε να σηκώσουνε τόν Κιρτζαλή. Μά κείνος σηκώθηκε μονάχος του, πήρε στα χέρια του τίς άλυσσίδες, και τράβηξε κατά τήν καρότσα φωνάζον-

τας : "Αϊντε ! Ένας χωροφύλακας κάθισε πλάγι του, ο άραμπιτζής χτύπησε το καμουσί του κ' ή καρούτσα ξεκίνησε.

— Τί σάς ειπε ο Κιρτζαλής ; ρώτησε τόν αστυνόμο ο νέος υπάλληλος που άνάφερα παραπάνω.

— Με παρακάλεσε, άπάντησε γελώντας ο γέρος, να φροντίσω για τη γυναίκα του και για το παιδί του που βρίσκονται σ' ένα βουλγαρικό χωριό κοντά στην Κίλια. Φοβάται μήν πάθουν τίποτα έξ αιτίας του. Άμυαλος κόσμος.

Αυτά που μου διηγήθηκε έκείνος ο νέος για το ληστή με συγκινήσανε πολύ. Για κάμποσο καιρό δέν έμαθα τί ειχε άπογίνει. Όπου, ύστερα από χρόνια, έτυχε νάνταμώσωμε με το παλληκάρι, τόν υπάλληλο. Θυμηθήκαμε τα παλιά μας.

— Και τί νέα ξαίρεις για το φίλο σου τόν Κιρτζαλή ; τόν ρώτησα. Δέν ξέρεις τί άπόγινε ;

— Πώς δε ξαίρω ; μου άπάντησε, και μουπε την ιστορία ταύτη :

«Σάν τόν φέρανε τόν Κιρτζαλή στο Γιάσι, τόν παρουσιάσανε μπροστά στον πασα, και κείνος τόν έκρινε και τόν καταδίκασε να παλουκωθή. Μα επειδή οι Τουρκοί ειχανε μπαϊράμι, ρίξανε παραπίσω τη μέρα που θα τόν παλουκώνανε. Για την ώρα, τόν βάλανε στη φυλακή.

Τόν φυλάγανε έφτά τουρκοί, άνθρωποι άπλοι και κατά θάθος κ' αυτοί ληστές καν τόν Κιρτζαλή. Του κάνανε μεγάλη περιποίηση και άφουγκραζόντανε τα λόγια του σαν θαγγέλια, που ξιστορούσε τις παλληκαργιές του και τόν θαύμαζε όλη ή Ανατολή. Σιγά-σιγά τούς γήτευε, όλοένα και τούς μαγνήτιζε, ως που τούς έκανε και νερό να πίνουνε στόνομά του. Μια μέρα τούς λέγει ο Κιρτζαλής.

— Αδέρφια, σιμώνει ή ύστερνή μου ώρα. Κανένας δέν μπορεί να ξεφύγει άπ' το γραφτό του. Γλήγορα θα χωριστοδμε, και για τοδτο θέλω κ' εγώ να σάς άφήσω κατιτίς για να με θυμώσατε.

Οι Τουρκοί ακούγανε με τεντωμένα τ' αυτιά.

— Αδέρφια, ξανάπε ο Κιρτζαλής, έδω και τρία χρόνια, τότες που ειχαμε συντροφιαστή με το Μιχαλάκη, χώσαμε στο βουνό, κοντά στο Γιάσι, ένα καζάνι φλουριά. Κατά που πάμε, δε θα τα αξιωθώ μήτε εγώ, μήτε αυτός. Τυχρό σας ειτανε, πάρτε τα έσεις και μοιράστε τα σαν αδέρφια.

Οι Τουρκοί λίγο έλειψε να τρελλα-

θουν. Αρχίσανε να συζητούν πώς να θρούνε το μέρος πουτανε χωμένος ο θησαυρός. Συλλογιστήκανε, συλλογιστήκανε και τέλος άποφασίσανε να πάνε για πιλότο τόν ίδιο τόν Κιρτζαλή.

Σά νύχτωσε, οι Τουρκοί ξεκλειδώσανε τις άλυσίδες άπ' τα ποδάρια του ληστή, δέσανε με σκοινιά τα χέρια του και τραθήξανε από την πολιτεία κατά τη στέππα.

Ο Κιρτζαλής περπάτηξε κάμποσο, περνώντας από τη μια τούμπα (*) στην άλλη.

Τέλος, ο Κιρτζαλής στάθηκε κοντά σε μια μεγάλη πλάκα, μέτρησε δώδεκα άντίμια (θήματα) κατά το μέρος του ήλιου, χτύπησε το ποδάρι του καταγής κ' ειπε «έδω χάμου!».

Οι Τουρκοί πήρανε τα μέτρα τους : Οι τέσσεροι από δαύτους βγάλανε τα γιαταγάνια τους, κ' άρχινήσανε να σκάθουνε το χώμα. Οι άλλοι τρεις άπομείνανε όρθοι και φυλάγανε τόν Κιρτζαλή. Έκείνος κάθησε σε μια πέτρα και κοίταζε ατότουους που σκάθανε.

— Ε! Αϊντε λοιπόν, κάντε γλήγορα ! τάθρατε ; τούς ρώταγε.

— Ακόμα ! τάπαντούσανε οι Τουρκοί, και τούς περιχυνε ο ιδρώτας.

Ο Κιρτζαλής άρχισε να χάνη την υπομονή του.

— Μωρέ άνθρωποι ! μηδέ να σκάψουνε δε ξέρουνε. Εγώ, ίσαμε να παίξω το μάτι σας, θα τελειώνα. Μωρέ παιδιά, λύστε μου τα χέρια και δόστε μου ένα γιαταγάνι.

Τέλος έγεινε αυτό πουθελε : ήτανε λεύτερος κ' άρματωμένος. Άραγε τί να γύριζε μέσα στο κεφάλι του! Έπιασε να σκάφτη γλήγορα γλήγορα, κ' οι Τουρκοί τόν βοηθούσανε. Άξαφνα έχωσε το γιαταγάνι του στην κοιλιά ενός άπ' τούς τζανταρμάδες (χωροφύλακες) και χωρίς να το τραθήξη πίσω, άρπαξε τα δυο πιστόλια άπ' το σελάχι του. Οι άλλοι έβξη, βλέποντας τόν Κιρτζαλή άρματωμένο, το βάλανε στα τέσσερα.

Σήμερα ο Κιρτζαλής έχει τρομοκρατήσει την περιφέρεια ένα γύρω στο Γιάσι. Δέν εινοι πολλός καιρός που μύνησε του Όσποδάρου γυρεύοντάς του 5000 φλουριά, και φοβερίζοντάς τον πως αν τυχόν δέν τ' άσειλη, θα κάψη το Γιάσι, πώς θα πιάση τόν ίδιο τόν Όσποδάρο. Τα φλωριά του τα μετρήσαμε σωστά πέντε χιλιάδες.

Ε! Πώς σας φαίνεται ο Κιρτζαλής ;

Παράφραση Φ. Κ.

(*) Φωμα

ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Η ΚΥΡΑ ΛΕΝΗ

Από τα χρόνια που ειταν νειά την ξεράνε την κυρά Λένη στη φτωχική της γειτονιά που κάθε μέρα ξενοπλένει

Έχει κι' αυτή μιά ιστορία συνηθισμένη θλιβερή και σ' όποιαν βοή την λέει κυρία άρχίζοντας απάν οι καιροί.

Πούχα και γώ κ' εμouνα κάτι ! αλλά τ' άντρός μου το μεθύσει... της γειτονειάς το κακό μάτι... —Μέρα καλή δε θα γυρίσει—

Χορή στον φωμιά, χορή στο χασάπη τα δαχτυλίδια στο σαράφη... ξελόγιασε το γυδ ή άγάπη.. Η κόρη άπόμεινε στο ράφι.

Fi' όλημερίς πλένει να ζήσω —ζωή κακιά τυραγμισμένη Στη σκάφη όμπρός θα ξεφυρξίσω... —Η κυρά Λένη κλέει και πλένει—

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΛΧΑΛΛΑΣ

ΤΟ ΠΗΓΑΔΙ

Βουβό μεσ' στην αυλή μου το πηγάδι [σιτέκει ένας κισός λυπητερά το περιζώνει άχος κανέναν δέν ταράζει τη σιγή του κανέναν του σπιτιού κονιά του δε [σιμώνει...]

Της όήμιας μέσα του φωλιάζοννε τα [φιδία σ' τις σκοτεινές του τρύπες τις άρα- [χνιασμένες συνιρίμματα ζωής σκεπάζει γύρω ή [μυόσκλιου παλές ταφόπειρες σ' τα βάθη του [θαμμένες...]

Κι' άχιτίδας δε γλυσιτράει βαδισία του [χαμογέλιο κλείνει τη νύχτα δλάκερη μέσ' στην [καρδιά του...Του σιοχασμού μου άντίλαλο νά [βρω σιμώνω και πνίγεται ή φωνή μου σι' άνήλια [βαθείά του!..

ΠΕΤΡΟΣ ΚΙΣΣΟΣ

έντε μήνες βοισκόταν στο κρεβάτι ο μπάρμπα Γιώργης: μια βαρειά άρρώστεια δέν τόν άφηνε ούτε μια μέρα ν' άνασηκωθή λιγάκι. Γύριζε δεξιά, άριστερά το κεφάλι του στο μαξιλάρι κι' όλο και παραπονιόταν. Όλο του το κορμί τόν πονούσε, τα κόκκαλά του τρίζανε σε κάθε στροφούρισμα του κι' ένας βήχας του συγκλόνιζε τα σωθικά. Πέντε δλάκερους μήνες ή γυναίκα του ή κυρά Ρήνη, μονάχα αυτή ήξερε το τί τραβούσε. Καιρό και καιρό ειχε να ιδή λεφτά άπ' τα χέρια του και ήτανε άναγκασμένη να τόν περιποιέται, να του έχη το καλό φαί και τα φάρμακα. Παιδιά δέν ειχανε και τώρα ή έλλειψη τους ήταν όλοφάνερη. Λούλευε ή δόλια άπ' το πρωί ως το βράδι και πολλές φορές και τη νύχτα με το φως. Τα χωράφια, τ' άμπέλια, όλο ρήμαξαν από τόν καιρό που άντροικό χέρι ειχε να τα όργωση και να τα κλαδέψη. Μα σιγά, σιγά ή ανάγκη τούς έκανε να τα πουλήσουν ένα, ένα κι' έτσι τώρα τούς έμεινε μονάχα το σπιτάκι που καθόντουσαν με το μικρό του κήπο. Όλα τάλλα τα φάγανε τα φάρμακα, ο γιατρός και ή συντήρηση του άρρωστου.

Τί να σου κάνη ή δόλια ή κυρά Ρήνη: μια γυναίκα ήταν! Δούλευε όπου μπορούσε, ύφαινε στον άργαλιό για να πουλήη στον έμπορα που ερχόταν από τη χώρα, μα πάλι δέν έβγαине πέρα. Οι έμποροι δέν καλοπλήρωναν τα ύφαντά, γιατί έλεγαν ότι δέν πουλιούνται πιά κι' έτσι της έπαιρναν με λίγα φωροτάλληρα αυτά, που με τόσους κόπους ύφαινε... Υστερα και οι χωριάτες δέν έδιναν πολλά λεφτά για τις δουλιές γιατί κι' αυτοί ήσανε φτωχοί άνθρωποι: άμα πλήρωναν παραπάνω θα κοβαν το φωμί των παιδιών τους.

— Δύστυχα χρόνια ζούμε, έλεγε πολλές φορές ή κυρία Ρήνη: ειχαμε πρώτα λίγα λεφτά, λίγες άσημένιες δραχμού-

χες, μα ήτανε γερά λεφτά: τί τα θέλετε... τώρα παίρνεις πιο πολλά λεφτά, μα δέν αξίζουν τίποτα, ειν' ένας σωρός από παλιόχαρτα.

Πολλές βραδιές, ενώ ο μπάρμπα Γιώργης στο κρεβάτι του κοιμόταν ήσυχος, σταματούσε για μια στιγμή τη δουλιά της και βυθιζότανε σε σκέψεις. Ρίχνοντας μια ματιά στο μακρό δρόμο της ζωής της έβλεπε να ζωντανεύουνε μπροστά της όλα τα βάσανα που πέρασε, τα μαρτύρια που τραθήξε από τόν άντρα της και τα πεθερικά της.

Η πεθερά της, Θεός 'σχωρσ' την ψυχή της, ήτανε γι' αυτή τώρα μια σκληρή άνάμνηση, γιατί πέρασε στη ζωή της σαν τύραννος και δέν την άφηνε να χαρή γα νιάτα της. Η πεθερά της άπ' τη μια μεριά κι' ο άντρας της άπ' την άλλη, της ειχανε μαυρίσει την καρδιά. Τί τούς έκανε ; Αυτή τούς ήταν πάντοτε ύποταχτική.

Στα νιάτα της ήταν όμορφη κοπέλλα, μα οι γονιοί της ήτανε φτωχοί,

άπ' τούς πιο φτωχούς του χωριού. Από την άλλη μεριά ο άντρας της ήταν από τούς πρώτους του χωριού: πλούτη, σοί και άρχοντηλίκι. Ήταν όμως πολύ άσκημος και κτηρινιάρης. Καθώς λέγανε ήταν και μεγάλος πολυ στην ήλικία, ήταν πήρε τη Ρηνούλα. Από νιός ήταν και φιλάστενος και γκρινιάρης.

Η πεθερά της φαγώθηκε ίσαμε να την κάνη νύφη, μα από κεί και πέρα σιγά, σιγά άλλαξε φάτσα: βάλθηκε να καταστρέψη την ευτυχία του γιου της, που μονάχη της την ειχε δημιουργήσει.

Μια μαγία για γκρέμισμα ενός όλοκληρου έργου πιάνει πολλές φορές τούς ανθρώπους, ενός έργου που με χίλιους κόπους καταφέρουν οι ίδιοι να το φτάσουνε σ' ένα ύψος. Ίσως τέτιος ήταν κι' ο χαρακτήρας της γρηάς. Από τότε ή Ρηνώ, όπως συνήθιζε να τη λέη ή πεθερά της, αντίθετα στο γιό της που τη φώναζε Ρηνούλα, δέν ειδη μια καλή μέρα. Ο άντρας της τής

Γυρνώντας πίσω της αντίκρυσε δυο φωτεινά μάτια.

έκανε σκηνές, γιατί η πεθερά της δεν έπαινε να του βάζει λόγια. «Τη βλέπεις; Στολίζεται, φτιάχνεται, δημοφοντύνεται. Κουτεντέ, δεν καταλαβαίνεις; Για ποιόν νομίζεις ότι τὰ κάνει; Για σέ-νανε;» «Αχ, δεν καταλαβαίνεις. Σὺ εἶσαι άσκημος, κιοτινιάρης και δὲν τῆς άρέσεις. Γιατί νομίζεις σὲ πῆρε; Για τὰ λεφτά σου, νὰ καλοπερνᾷ, και νὰ ἔχη τὸ φίλο τῆς!» Κείνος τὰ πιστευε κι' ἐρεθισμένος, φεύγοντας ἀπὸ τῆς μάνας του, γύριζε σπῆτι του κι' ἄρχιζε τῆς βροσιές στὰ καλά καθούμενα. Ἡ Ρήνη προσπαθοῦσε νὰ τοῦ ἀλλάξει τὸ κεφάλι, νὰ τὸν πείσει ὅτι ὅλα εἶναι ψέμματα, μὰ κείνος ποὺ νὰ νοιώσει τίποτα.

Ἐνα καιρὸ τὸν κατάφερε νὰ μὴ πηγαίνει στῆς πεθεράς τῆς κι' ἔτσι ζοῦσαν ἥσυχα. Κείνος ὠρκίστηκε ὅτι δὲ θὰ ξαναπατήσει στὸ σπῆτι τῆς μάνας του, ἀφοῦ ἔβλεπε ὀλοφάνερα ὅτι δὲν ἤθελε τὸ καλὸ του. Μὰ ἡ γορη δὲ μπορούσε νὰ ζήσει ἥσυχη. Μία μέρα κίνησε και τὸν βόηκε στὸ καφενεῖο και ἄρχισε νὰ τοῦ κλαίγεται, «Παιδάκι μου, γιόκα μου, χρυσὸ μου παιδί, γιατί πιά δὲν πονεῖς τὴ μάνα σου; Τὶ κακὸ σοῦ ἔκανα ἢ δόλια; Δὲν εἶμαι θηρίο, οὔτε κακούργα γιὰ νὰ μὴν ἔρχεσαι πιά νὰ με ἰδῆς. Ἐγὼ κι' ἄν εἶπα τίποτα, γιὰ τὸ καλὸ σου τὸ εἶπα, γιὰ νὰ προφυλαχτῆς.»

Ὁ γέρο Νικόλας, ὁ πατέρας του, τοῦ ῥίχτηκε κι' αὐτὸς γιὰ καλὰ κι' ἔτσι τὴν ἄλλη μέρα πέρασε ἀπ' τὸ σπῆτι τῆς μάνας του γιὰ λίγη ὥρα. Σιγὰ, σιγὰ ἄρχισε νὰ πηγαίνει ὅπως πρῶτα κι' ἡ συχνὴ συντροφιά τῆς γορηῆς τοῦ γύρισε πάλι τὸ μυαλό....

Αὐτὰ τὰ βάσανα τῆς συλλογιζόταν τὰ ἀτέλειωτα βράδια ἢ Ρήνη, σταματώντας κάποτε, κάποτε τὸ πέταμα τῆς σαίτας τ' ἀργαλειοῦ....

Τούτη τὴ βραδιά ἔκανε χρονοχρῶν κρού: ἦταν Φλεβάρης κι' ἔρχιζε ὄξω χιονόνερο. Ὁ μπάριμα Γιώργης ἦταν λιγάκι καλύτερα κι' ἀπὸ νωρίς εἶχε ἀνασηκωθεί στὸ κρεβάτι του. Ἦταν καλά κουκουλωμένος με φλοκάτες και μπόλια χράμμα, μὰ ἔνοιωθε σύγκρουα στὸ κορμί του.

— Λέν ξαπλώνεσαι καλύτερα, τοῦ εἶπε ἡ γυναίκα του. Θὰ ζεσταθῆς και δὲ θὰ κρυώνης.

— Καλὸ θὰ ἦτανε νάχαμε λίγη φωτιά, εἶπε στὴν κυρὰ Ρήνη ὁ ἄντρας τῆς, ποὺ κείνη τὴν ὥρα στὴν κουζίνα ἔτοιμαζε τὴ βραδυνὴ σοῦπα. Ἐνας βήχας δυνατὸς τὸν ἔκανε νὰ σειστῆ σύγκρομος κείνη τὴ στιγμή.

— Νάι, μὰ δὲ ἔχομε ξύλα: ποῦ νὰ τὰ βροῦ;

— Νά, δὲν πετιέσαι στὸ δάσος νὰ μαζέψης λίγα, στὸ κτῆμα τοῦ γέρο Ζήση....

— Τέτοια ὥρα, εἶσαι στὰ καλά σου; Σκοτεῖνιασε πιά, τ' ἀποκριθῆκε κείνη.

— Πήγαινε γιατί κρυώνω, τῆς εἶπε με τραχειὰ φωνὴ ὁ ἄντρας τῆς.

Ἡ κυρὰ Ρήνη δὲν ξανάπε τίποτα: κουκουλώσε τὸ κεφάλι τῆς με ἓνα σάλι, ἔρριξε στοὺς ὤμους ἓνα μποξὰ και τραβῆξε στὴν πόρτα. Μόλις ἄνοιξε ὁ λόκληρο τὸ δωμάτιο πάγωσε και λίγο ἔλειψε νὰ σβύσει ἀπ' τὸν ἄνεμο ἢ λάμπα. Βγήκε ὄξω, τραβῆξε πίσω τῆς τὴν πόρτα μ' ἓνα κίνημα κουρασμένο και πῆρε τὸ στενὸ δρομάκι. Τὰ δόντια τῆς χτυποῦσαν δυνατὰ κι' ἡ καρδιά τῆς πήγαινε νὰ σπάσει ἀπ' τοὺς χτύπους. Ντροπέταν νὰ πᾶ νὰ ζητήσῃ ξύλα ἀπὸ τὸ γέρο Ζήση, γιατί πολλές φορὲς μέχρι τώρα εἶχε χτυπήσει τὴν πόρτα του. Καλὸς ἄνθρωπος ἦτανε και θὰ τις ἔδινε πάλι μ' ὅλη του τὴν καρδιά, μὰ μπορεῖ νὰ εἶχε βαρεθῆ πιά. Γι' αὐτὸ τραβῆξε γοργὰ ἓνα μονοπάτι ποὺ ἔβγαζε στὴ ρεματιὰ και κείθε θὰ μάζωνε ὅσα μπορούσε.

Γύρω τῆς ἀπλωνόταν ἡ σκοτεινιά, μ' αὐτὴ συνηθισμένη σὲ τέτια δουλειὰ δὲ δυσκολευότανε νὰ βρεῖται μικρὰ κλαδάκια και νὰ τὰ σπάη. Ἦταν ὅλο πεῦκα κι' ἔτσι σποῦσαν εὔκολα τὰ κλαδάκια μὰ με τὸ κάθε κορὰκ ποὺ ἀκουγόταν ἢ καρδιά τῆς χτυποῦσε δυνατὰ κι' ἀσυναίσθητα γύριζε τὸ κεφάλι τῆς γιὰ νὰ ἰδῆ ἀπὸ ποῦ ἐρχόταν ὁ κρότος.

Ποῦ και ποῦ ἀκουγόταν κανένας κρότος, ἓνα πέταγμα πουλιοῦ ἢ τὸ θροῖσμα κάποιου θάμνου, ποὺ μεσ' στῆς ῥίξες του περνοῦσε κάποιον ἐρεπτό, μὰ σαῦρα, ἓνα ζωάριο. Ἀμέσως ἢ καρδιά τῆς σκιοτοῦσε και φοβισμένη παρτατοῦσε τὸ κλαδί ἀπὸ τὰ χέρια τῆς.

Σὲ λίγο ἄρχινησε νὰ φουσιὰ πιὸ δυνατὰ και τὰ κλαδιά ἐσειόντουσαν δυνατὰ, σκορπίζοντας τρομαχτικὸς κρότους. Τῆς φάνηκε πὼς ἄκουσε κοντὰ τῆς φωνές, γέλια και περπατήματα. Τρομαγμένη ἄρπαξε τὰ κλαδιά ποῦχε μαζέψει κι' ἔτρεξε στὸ ἀνηφορικὸ μονοπάτι. Ποῦ και ποῦ γύριζε τὸ κεφάλι τῆς γιὰ νὰ ἰδῆ μήπως ἐρχόντανε κανεὶς ξωπίσω τῆς. Ξάφνου τῆς ἦρθε κρύος ἰδρώτας. Γυρνώντας πίσω τῆς ἀντίκρουσε δυὸ φωτεινὰ σημάδια νὰ τρέχουν κοντὰ τῆς, δυὸ φωτεινὰ μάτια ποὺ τὴν κυττοῦσαν τρομερά. Πιὸ πολὺ τώρα τρομαγμένη ἀνέβαινε στὸ μονοπάτι χωρὶς νὰ προσέχη ποῦ πατάει, σκίζοντας τὰ πόδια τῆς στῆς μυτερὲς πέτρες: τὴν εἶχε πιάσει δύσπνοια

και δὲ μπορούσε ν' ἀναπνεύσει. Ἐτρεχε γοργὰ, προσπαθώντας νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὸ τρομερὸ ὄραμα, ποὺ τὴν ἀκολουθοῦσε ἀπὸ κοντὰ.

Τίποτα: σὲ λίγο ἔνωσε κάτι σὰν ἄερας νὰ περνᾷ δίπλα τῆς, κάτι ποὺ τὴν πάγωσε σύγκρομη. Σὲ λίγο πιά δὲν ἔβλεπε τὰ λαμπερὰ μάτια μεσ' στὸ σκοτάδι: ἡσυχία ἦταν ξαπλωμένη γύρω τῆς και μονάχα ὁ ἄερας φουτοῦσε τώρα, ἀλλὰ πολὺ μετριασμένος. Τὸ νερόχιονο ἔπεφτε πάλι σιγὰ, σιγὰ, νοτίζοντας τὴν μέχρι τὸ κόκκαλο.

Μόλις ἔφτασε στὸ σπῆτι ἔρριξε ἀποσταμένη σὲ μιὰ γωνιά τῆς κουζίνας τὸ δεμάτι τῆς και τραβῆξε νὰ ἰδῆ τὸν ἄντρα τῆς. Ἡ λάμπα ἔφεγγε λίγο γιατί τὸ πετρέλαιο κόντευε νὰ σωθῆ, και μαῦρες σκιές ἦτανε στοὺς τοίχους και στῆς γωνιές τῆς κάμαρας. Με καρδιά σφιγμένη ἔτρεξε κοντὰ στὸ κρεβάτι και ἀγγίζοντας τὸ χέρι τοῦ ἄρρωστο, ποὺ κρεμόταν ἀπόξω, ἔνοιωσε τὰ πόδια τῆς νὰ κλονίζονται. Τὸ κορμί του ἦτανε παγωμένο και μιὰ κιτρινίλα ἦταν ἀπλωμένη στὴν ὄψη του...

Κι' ἀμέσως ἀκούστηκε ἓνα σκούξιμο μεσ' τὸ σκοτάδι.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΟΥΡΤΗΣ

ΤΟΥ ΜΑΙΤΕΡΛΙΓΚ

Η ΦΛΟΓΑ

*Ἦρθανε και μοῦπανε—παιδί μου
τρέμει ἀπὸ τὸ φόβο μου ἢ καρδιά
ἦρθανε και μοῦπανε παιδί μου
πὼς θὲ νὰ φύγης μακριά.*

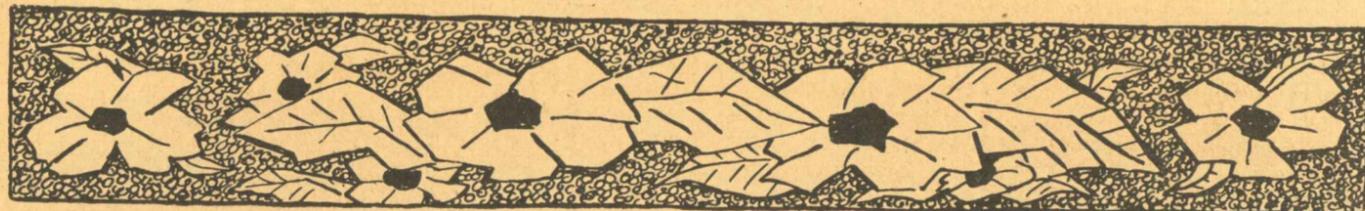
*Μὲ τὸ φῶς μου ἀναμένο
—μὲ κορὸ φόβο στὴν καρδιά
Μὲ τὸ φῶς μου ἀναμένο
ζύγωσα και γὼ σιμά.*

*Στὴ πρώτη τὴν πόρτα—παιδί μου
τρέμει ἀπὸ τὸ φόβο μου ἢ καρδιά
Στὴ πρώτη τὴν πόρτα παιδί μου
ἔτρεμ' ἢ φλόγα σιγανά.*

*Στὴ δεύτερη πόρτα—παιδί μου
τρέμει ἀπὸ τὸ φόβο μου ἢ καρδιά
Στὴ δεύτερη πόρτα παιδί μου
ἢ φλόγα μιλάει σιγανά.*

*Στὴ τρίτη πόρτα—παιδί μου
τρέμει ἀπὸ τὸ φόβο μου ἢ καρδιά
Στὴ τρίτη πόρτα παιδί μου
ἢ φλόγα σβῆνει νεκρικά.*

Μεταφραστῆς: ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΙΑΣΙΟΣ

ΜΙΑ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ

Ο ΙΑΓΟΣ

αθὼς ἓνα φυτό, ζωντανεμένο ἀπὸ δημιουργικὲς ὀρμές, πλάθει, σὲ μιὰ τέλεια ἔκφραση και ὠμορφιά, τὸ λουλούδι—τὴν ἰδανικὴ τελειωμένη μορφή τοῦ ἑαυτοῦ του—ἔτσι και ἡ κοινω-νία τῶν ἀνθρώπων σ' ὠ-ρισμένες ἐποχὲς σφρηγῆλης ἀνάστασης, με τὴ βοήθεια μερικῶν ξεχωριστῶν παιδιῶν τῆς, δημιουργεῖ μιὰ εἰκόνα τοῦ ἑαυτοῦ τῆς, ποὺ παρασταίνει τὸν ἰδανικὸ ἑαυτὸ τῆς. Ἡ ἰδανικὰ τελειωμένη αὐτὴ εἰκόνα τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας δόθηκε ἀπὸ τοὺς μεγάλους ποιητῆς, ποὺ κατὰ καιροῦς—σὰν ἄγια εὐλογία—πέρασαν ἀπὸ τὴ ζωὴ τούτη. Οἱ μορφὲς και οἱ χαρακτηρισμοὶ ποὺ ἐπλασαν στὰ ἔργα τους ἀπετέλεσαν και τὴν ἀνώτερη ἐκείνη κοινω-νία ποὺ ἀποτελεῖ και τὴν ὑψηλότερη πραγματικότητα τῆς ζωῆς μας: τὴν ποιητικὴ κοινω-νία τῶν ἀνθρώπων—ἡ-ρώων. Στῆς τόσες γνώριμες και ἀγνωστες μορφὲς ποὺ κλίνει στοὺς κόλπους τῆς ἢ κοινω-νία αὐτῆ τῶν ἡμιθέων, ξεχωριστῆ προβάλλει, πρῶτη, ἀνάμεσα στῆς πρῶτες γραμμές, ἢ ἀδρῆ, τετραγωνη μορφή—πρότυπο ἀνδρικοῦ κάλλους—τοῦ τρομεροῦ Ἰάγου.

Εἶναι εὔκολο νὰ πλησιάσει κανεὶς και ν' ἀτενίσῃ τοὺς ἥρωες αὐτοὺς τοῦ πνεύματος: Εἶναι μπορετὸ νὰ μιλήσῃ κανεὶς με τῆς μορφῆς αὐτῆς, ποὺ σὰν ἔφτασφράγιστα μυστήρια ὑψώνονται μετὰ στὸ περιβάλλον τῆς ποιητικῆς κοινω-νίας; Ἀλλοίμονο, ὄχι! Ἀνάγκη νὰ διαθέτῃς μιὰ ὀλόκληρη προηγούμενη ζωὴ ἀφοσιωμένη στὸ ἰδανικὸ τῆς τελειώσεως. Ἀνάγκη ἀπὸ ξενύχτια μόχθους και καταθλιπτικὴ προπαρασκευῆ. Κι' ἀκόμα ἢ καρδιά σου, ἀπαραίτητη προϋπόθεση, νάχη μεταβληθῆ σὲ ἄσυλο κρυφοῦ πόθου γιὰ νὰ τοὺς πλησιάσῃς... Χωρὶς τέτοιες προπαρασκευές και προ-ὑποθέσεις δὲν ἔπαρχει: ἐλπίδα νὰ δε-χθῆ κανεὶς τὸ θεῖο δῶρο τῆς μουσικῆς συνομιλίας με τὰ ἱερά αὐτὰ πρόσωπα ποὺ βγήκαν ἀπὸ τοὺς κόρφους ἡμιθέων..

Λίγοι, πολὺ λίγοι στάθηκαν οἱ τυχεροὶ στὴν περίστασι αὐτῆ: λίγοι ἀξιώθηκαν ἀπὸ τὴ μοίρα νὰ μᾶς εἰποῦν κάτι ἀπὸ τὸ βαθὺ νόημα τῆς ζωῆς τους.

Μὲ τὴ βοήθεια αὐτῶν τῶν λίγων και με τὴ θαθεῖα συναίσθησι τοῦ ἔργου ποὺ ἀναλαβαίνουμε, προχωροῦμε μέσα ἀπὸ «σκολιὰ ὁδὸ» και με χίλιους ἀγῶνες, μόχθους και κόπους, γιὰ ν' ἀντικρύσο-με μιὰ ἀπὸ τῆς μορφῆς αὐτῆς, τὸν Ἰάγο. Ὁ ἀξιοθῶμε νὰ πάρουμε λέξη ἀληθινὴ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ὑπο-κριτῆ, τῆς μυστηριώδους αὐτῆς σφίγ-γας; Ὁ ἀκοροῖδευτοῦμε ἀραγε ἡμεῖς καθὼς ὁ δυστυχῆς κοκορόμυαλος Ροδρίγος πὼς τάχα εἶνε ὁ ἀνθρωπος ποὺ «πονᾷ γιατί ἀδικήθηκε ἀπὸ τὸν Ὁθέλλο ἢ πὼς ὑποπτεύεται πὼς ὁ στρατηγὸς του «κοι-μήθηκε στὰ σεντόνια του»; Ὁ μᾶς εἶπη, τάχα πὼς δὲν εἶνε ραδιοῦργος; Πάντως πολλὰ πρέπει νὰ περιμένῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ δαίμονα αὐτὸν ποὺ παίζει και κοροῖδεῖ θεοὺς και δαίμονες...

* *

Ἰάγος! Ἡ δυσύλαθη αὐτὴ λέξη—θαῦμα ἔκφραστικῆς ἠχητικότητος—μαρτυρεῖ ὅλη τὴ σατανικὴ και δαιμονικὴ ὑπαρξὴ τοῦ ἥρωᾶ μας.... Ὁ Σαίικσπηρ δὲν μᾶς τὸν ἐμφανίζει οὔτε σὰν στοιχεῖο προσερχόμενο ἀπὸ τὰ θαθεῖα ἔγκατα τῆς γῆς, οὔτε σὰ σατανᾶ διωγμένο ἀπὸ τοὺς θρόνους τοῦ θεοῦ ποὺ γυρεῖ νὰ βρῆ με τὸ φοβερὸ του ἀνάκτιο, τὸ δρόμο ποὺ φέρνει στὴ γῆς... Μᾶς τὸν γνωρίζει σὰν ἄνθρωπο με σάρκα και ὀστά, με τῆς τέσ-σαρες διαστάσεις του και μ' ὅλους τοὺς περιορισμοὺς τοῦ ἀνθρώπινου ζωῆκοῦ κύκλου. Ζῆ και ὑπάρχει δίπλα μας σὰν ἄνθρωπος: ὁμοιος με μᾶς στὰ χαρακτη-ριστικὰ και στὰ φερσίματά του. Καὶ αὐτὴ εἶνε ἢ ἀξία του, ἢ μεγάλου του ποιητικῆ ὀντότης. Κανένας πέπλος ἐξω-τερικὸς, ὑπερφυσικὸς, δὲν τὸν νύνει. Καμία ἐλευθερία δὲν ἔλαθε ἀπὸ τὸν πλάστη του γιὰ νὰ δικαιολογῆ ἀσύλλη-πτες γιὰ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοια ἐνέρ-γειές του—καθὼς συμβαίνει στὸ Μεφι-στοφελῆ τοῦ Γκαίτε. Κι' ὁμοιος φθάνει και ὑπερακοντίζει τὸ ὑπερφυσικὸ με τὴν

ἴδια του τὴν ὑπέρτατη ἀξία... Τὸ δαι-μόνιο τοῦ κακοῦ, ἢ ἐφευροτικότητά του, τὰ ἀφάνταστα στὴ σύλληψη κακοποιᾷ του σχέδια, ἢ τόσο ποικίλλη ἀρνησὴ του εἶνε τέτοια, ποὺ ἓνας Μεφιστοφελῆς ὅσο και ἄν ἔχη τὸ ντύμα τοῦ Σατανᾶ, χλω-μιάζει μπροστὰ του... Κι' αὐτὸ γιατί ὁ Ἰάγος εἶνε ζωντανὸς ἄνθρωπος, ἐνῶ ὁ Μεφιστοφελῆς σχῆμα ἐγκεφαλικὸ. Ζῆ και ὑπάρχει με τὴ δικαιολογία τῆς ἴδιας του τῆς δυνάμεως. Εἶναι τὸ θεῖκὸ ἀνά-γλυφο τοῦ δαιμονικοῦ στοιχείου τῆς ζωῆς. Εἶνε τὸ προσωποποιημένο πάθος τῆς κακίας. Εἶνε ὁ ἄρρωστος ποὺ ποθᾷε τὸ κακὸ ἀπὸ θαθεῖα συναίσθησι και γιατί μόνο αὐτὸ τὸν ἱκανοποιεῖ και κι-νητοποιεῖ ὅλες του τῆς δυνάμεις. Ὁλό-κληρη ἢ γῆνη φύση ἐνσαρκιώνεται στὴ μορφή του.

Ζῆ και ἐνεργεῖ, πλάι στὰ ἀγαθὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς, κοντὰ σὲ μιὰ Δεσδαμόνα, σ' ἓναν Ὁθέλλο, σ' ἓναν Κάσσιο, γιατί εἶνε ἀξιος νὰ ζήσει. Ὁ-πὼς τοῦ Φάουστ ἢ κόλαση εἶναι ἢ μα-καριότητα, ὁμοια και τοῦ Ἰάγου ἢ καταδίκη εἶναι νὰ παύσῃ νὰ ἐνεργῆ τὰ καταστρεφτικὰ του σχέδια. Τὸν ἴδιο λόγο ποὺ λέει ὁ Ἀγγελος φέρνον-τας στοὺς οὐρανοὺς τὴν ἀθάνατη ψυχὴ τοῦ Φάουστ, τὸν ἴδιο λόγο μπορεῖ νὰ τὸν εἶπη χωρὶς δισταγμὸ κανεὶς ἀτε-νίζοντας τὴν ἀξία μορφή τοῦ Ἰάγου: Ἀξίζει νὰ ὑπάρχει, γιατί μ' ἀδιάκοπο μόχθο και κόπο κατέκτησε τὴ ζωὴ. Νὰ τὸ νόημα τῆς «ζωῆκῆς χαρᾶς» τοῦ Ἰάγου, γιὰ τὴν ὁποία τόσο σοφὰ μί-λησε ὁ σεβαστὸς μου καθηγητῆς κ. Φῶτος Πολίτης και ποὺ τόσο παραξη-γήθηκε.

Τὸ σημεῖο αὐτὸ ἄς τὸ προσέξουμε... Ἀς σταθοῦμε εὐλαθητικὰ και ἄς θαυ-μάσομε μ' ὅλο τὸ εἶναι μας τὸ με-γάλο, τὸ θεῖκὸ κατόρθωμα τοῦ Σαίικ-σπηρ. Ὅλο τὸ ταπεινὸ, τὸ ζωῆκο τῆς ζωῆς βασιλεῖο, ὅλα τὰ φεῖδια, οἱ πάν-θηρες, οἱ ἀλεποῦδες, τὰ τσακάλια, οἱ μαϊμούδες, οἱ ἔχιδνες, τὰ κοράκια, οἱ γῦρες, τὰ θηρία ποὺ ἀναρχα σέρ-νονται, οὐρλιάζουν μανιακὰ και ἀλυ-χτοῦν πάνω στὴ γῆς αὐτῆ, ὅλα αὐτὰ

άρμονικα τώρα συνενωμένα και με μέτρο και τάξη βαλμένα στη μορφή του Ίάγου ηδραν τη δικαίωσή τους. Ένας δλόκληρος κόσμος της ζωής μας πήρε μέσα στο σύμπαν τη θέση του και αποκαλύφθηκε ή ενόητα της μεγάλης ψυχής του κόσμου αυτού... Έτσι παραστατικά εκφράστηκε και δλοζώντανα ξαναειπώθηκε ή υπέροχη εκείνη ρήση του Χριστού «Βρέχει επί δικαίους και αδίκους». Και αυτό είναι το θεϊκό κατόρθωμα της ποιήσεως στο σπάνιο παρυσίασμά της πάνω στη γή: Δικαιώνει και βρίσκει την εσωτέρα αρμονία που υπάρχει μ' όλο το λοιπό κόσμο, κάθε πράγματος και πλάσματος που υφίσταται και ζή πάνω στη γή. Γιατί αλήθεια, ποιος θά βρεθί τώρα να διερωτηθί και ν' αμφισβητήση την αναγκαιότητα ενός στοιχείου τόσο καταστρεφτικού, σαν του Ίάγου. Ποιος θάνα τόσο τυφλός που να μη διακρίνη το θαύμα αυτό της εκφράσεως; Ποιουνού ή καρδιά δέ θ' αναγαλλιάση από την ώμορφιά που έχει και το πνεύμα του κακού; Και μήπως τί άλλο είναι ή Ψομορφιά; Δέν είναι ή βαθεία εκείνη εκφραση της πραγματικότητας που ικανοποιεί τις ψυχές μας χωρίς άλλη γοητεία παρά με την ίδια της την υπέρτατη αξία; Έχει ώμορφιά δ' Ίάγος, καθώς έχει ώμορφιά και δ' «Τζουτζές» του Βελασκειθ, γιατί υπάρχει αρμονία και μέτρο στα γεγονότα με τα όποια εκδηλώνεται ή κακία του μίανου, όπως και στα χαρακτηριστικά με τα όποια εκδηλώνεται ή ασχήμια του άλλου.

Ο Ίάγος πρέπει να θεωρηθί σαν μια από τις πιο ξεχωριστά αγαπητές μορφές του Σαίξπηρ. Χαίρεται δ' ποιητής και ζή μαζί με το δημιουργήμα του. Είναι χαρακτηριστική ή σκηνή του τέλους της δευτέρας πράξεως όπου δ' Ίάγος βρίσκεται με το Ροδρίγο. Ο Διάβολος έχει πετύχη τα σχέδια του... Όχι μόνο το νησί αναστάτωσε και μαζί μ' αυτό και τον Όθέλλο, αλλά κατώρθωσε με την αλεπουδίσια ταρτουφική του υποκρισία να κινήση και τη δυσμεία του Όθέλλου για τον Κάσιο, τόσο που δ' τελευταίος να χάσει το υπασπιστλίκι του. Έχτος αυτού, το καράδι τώρα αρχίζει να χύη σταθερή ρότα, ξέρει για πού τραβάει. Η σατανική του φαντασία καταστρώνει τα σχέδια της μεγάλης του μάχης. Έχει φτάσει ή στιγμή για να κινήση με τις δλαδερές του ιδέες, τη ζήλεια του Όθέλλου. Τή στιγμή αυτή φτάνει κι δ' Ροδρίγος παραπονούμενος για τις δεινοπάθειές του. Μά δ' μεγάλος μαέστρος της υπο-

κρισίας ξέρει του δουλειά του, ξέρει και κουβεντιάζει στη γλώσσα που καταβαίνει δ' Ροδρίγος, καθώς επίσης ξέρει πώς να μιλήση στον Όθέλλο ή και στον Κάσιο. Για τον καθένα τους έχει και ξεχωριστό τρόπο όμιλίας. «Τό κουτάβι» άμέσως ήμερώνει και δ' Ίάγος χαριστημένος προχωράει προς την έξοδο... Αρχίζει να ροδρίζει. Ο Σατανάς άναπνέει θαθεία την πρωινή αύρα. Τα στήθια του φουσκώνουν από ευχαρίστηση και με βαθεία ανακουφιστική φωνή λέει τους δυδ υπέροχους εκείνους στίχους που λές κι' αγιάζουν τη στιγμή εκείνη όλες τις μέχρι τώρα σατανικές του πράξεις... «Χαράζει με τον όρθρο και μικρές κάνουν να φαίνονται τις ώρες ή χαρά και ή ενέργεια». Όλοι γύρω κοιμούνται και μόνο δ' Ίάγος άγρυπνος όλη τη νύχτα βρίσκεται και πάλι έτοιμος για καινούργιους άγώνες. Με το δίκιο του λοιπόν απολαβαίνει και τη χάρη να λουστή στο αυγινό φως και να όροισθί άπ' το όροσάτο άγέρι... Είναι ή εύλογία που πέρνει για τους κόπους του. Στη σκηνή αυτή δ' Σαίξπηρ δείχνει όλη του τη συμπάθεια στο κακοποιό του πνεύμα, λές και μās εκμυστηρεύεται πώς είναι προτιμώτερο ν' άγρυπνά κανείς στο ναό της κακίας, παρά να κοιμάται αποχαυνομένος στο ναό της δικαιοσύνης και της αρετής.

Για να συμπληρώσουμε την όλη μορφή του ήρωά μας, έτσι γενικά, προτου άκόμη χωρήσουμε προς τη λεπτομερή του ανάλυση με βάση το κείμενο, ανάγκη να είπομε και δυδ όλημα πάνω σ' ένα άλλο περιμάχητο ζήτημα. Πώς δ' Σαίξπηρ, παρά τη γνώστή του συνήθεια, αφήνει τον Ίάγον άθικτο, έφ' τον Όθέλλο, τη Δεσδαίμονα, την Αιμιλία, τον ένα πίσω άπ' τον άλλον, τους σωριάζει νεκρούς πάνω στο κρεβάτι της Δεσδαίμονας που γίνηκε «δ' τέρμονας της ζωής» όλων αυτών των άθώων ψυχών; Τι είναι αυτό που ώθει τον ποιητή σε μια παρόμοια λύση; Πολλές εξηγήσεις δόθηκαν. Μά μου φαίνεται πως οι κριτικοί του Σαίξπηρ, και κείνοι άκόμη που από σωστή άφετηρία ξεκινούν, στο σημείο αυτό δέν τα ξεκαθαρίζουν τα πράγματα. Ο Γέρο-Σαίξπηρ, πρέπει να όμολογήσουμε — καθώς αναφέραμε και παραπάνω — γέρνει την προτίμησή του προς το κακοποιό του πνεύμα. Η καρδιά του δέν πάει ως μ' εκεί να τον δικάση ή ίδια. Τον παραδίδει στην ανθρώπινη δικαιοσύνη για να τον κρίνη. Κι' όμως ουσιαστικά τον παραδίδει νικητή. Υπέροχο, σαν κολώνα δωρική, ακατάβλητο, τον βάζει να στέκεται ανάμεσα στους άλαφιασμένους

αξιωματούχους και πάνω από το βαρύ αίματηρό φορτίο του κρεβατιού, πόνει έργο του.

Μόνον ένας ήρωας του Όμηρικού πανθέου, ένας Άχιλλέας, ένας Αίας, ένας Άγαμέμνων, θά τολμούσαν ναρθρώσουν πάνω στην καταστρεφτική τους ήττα λόγια παρόμοια: «Καθόλου μη ρωτάτε. Έμάθατε ό,τι έμάθατε. Από τα τώρα, λόγο πιά δέ θά πώ!» (1) Λόγια άπλά, άξεστα, τραχειά που φανερώνουν όλη την αποφασιστικότητα κι' όλο τον ήρωισμό του Ίάγου. Όπως πολύ σωστά παρατηρεί δ' ποιητής Σούϊμπορν: «τη στιγμή αυτή βρίσκεται τόσο μακριά από την ανθρώπινη σχετική κακία, όσο μακριά βρίσκεται και από την αρετή». Και αυτό είναι ακριβώς εκείνο που κάνει τον Ίάγο άπόρθητο και άτρωτο.

Μένοντας έτσι άθικτος, ή σατανική μορφή του συμπληρώνεται, ύψώνεται σε σύμβολο. Καθώς όρθώνεται μ' άνοιχτά τα πόδια, μέσα σ' όλον εκείνο τον έρδ χώρο, που γίνηκε «δ' τελευταίος λιμώνας του ταξειδιού» τώσαν άθώων, ψυχών, ή μορφή του ή άδάμαστη και σατανική, χαράζεται πιο θαθεία στις ψυχές μας—των άκροατών—και ή όλη είκόνα, με την αντίθεσή της, πέρνει νόημα και τραγικότητα άφάνταστα μεγαλύτερη. Βλέποντας το Ίάγο έτσι, στη σκηνή αυτή, πιο σπαραχτικά συγκλονίζεται ή ψυχή μας και τα δάκρυα τρέχουν πιο άφθονα για το δράμα της Δεσδαίμονας και του Όθέλλου.

Αν δ' Ίάγος έπερνε κι' αυτός μια θέση μέσα σ' όλο τον άλλο νεκρό σωρό, δ' κύκλος της ζωής του θά στένευε πάρα πολύ, έφ' τώρα τα δύο άκρα του κύκλου μένοντας άνοιχτά, χάνονται, σά μια έλλειψη, προς το άπειρο...

(Στο έρχόμενο το τέλος)

ΠΕΛΟΣ ΚΑΤΣΕΛΗΣ

(1) Για τον ήθοποιό που θά είπη τα λόγια αυτά παρουσιάζεται μεγάλη δυσκολία. Μόνο ένα μεγάλο ταλέντο ήθοποιού, κι' ένα εξαιρετικό δαιμόνιο καλλιτέχνη θα μπορούσε να βρή την κατάλληλη εκφραση στις γραμμές αυτές για να αποκαλύψη όλη τη γιγαντιαία προσωπικότητα του Ίάγου. Ο Μπούδ λέγοντάς τα έσφιγχε τό στόμα κι' έπριζε τα δόντια του για να δείξη ακριβώς όλη την αποφασιστικότητα κι' όλη την άνέκκλητη άπόφαση του Ίάγου που και βασανιστήρια άκόμη δέ θά την μετέβαλαν.

Τα περιεχόμενα του 4ου τόμου θά κυκλοφορήσουν με το τελευταίο φύλλο του Μαΐου.

ΒΓΕΣΝΤΕΡΝΕ ΒΓΕΡΣΟΝ

Η ΑΗΤΟΦΩΛΙΑ

νδρεγάδενε ήταν το όνομα μικρού χωριού που ήταν κλεισμένο έρημικό εκεί ψηλά γύρω στους βράχους. Η γή εκεί ήταν πεδινή και γόνιμη, σχίζονταν όμως από πλατύ ποτάμι που κυλούσε άπ' το βουνό. Το ποτάμι αυτό χύνονταν σε μια λίμνη εκεί κοντά στο χωριό.

Από την λίμνη, μέσα σ' ένα καλάκι ήλθεν δ' άνθρωπος που πρώτος άρχισε να καλλιεργή την κοιλάδα. Το όνομά του ήτο Ένδρε και οι σημερινοί κάτοικοι του χωριού είναι απόγονοί του. Μερικοί έλεγαν ότι πλανήθηκε ως εκεί ύστερα από κάποιον φόνο που έκαμε άθελα και ότι γι' αυτό οι άνθρωποι εφαινοντο τώσον σκυθρωποί. Άλλοι όμως πιστεύουν πως σε τούτο φταίνε οι βράχοι που άκόμη και το καλοκαίρι, από τις πέντε το άπόγευμα, σκεπάζουν τον ήλιον από την κοιλάδα.

Επάνω από το χωριό ήταν μια αητοσφολιά. Βρισκόταν στην κορυφή ενός βράχου επάνω στο βουνό. Όλοι ήμπορούσαν να ιδούν άν τή θηλυκό ταίρι άρχισε να κλωσά, αλλά κανείς δέν μπορούσε να φτάση ψηλά ως τη φωλιά. Ο άητος πετούσε άπάνω από το χωριό, χύνοντας σε κανένα άρνι ή κανένα κατσίκι και μια φορά μάλιστα άρπαξε ένα μικρό παιδί. Γι' αυτό καμιά ασφάλεια δέν ήταν στο χωριό, όσο δ' άετός είχε ψηλά στον βράχο τη φωλιά του. Κάποια φήμη στάθηκε πως στα παλιά χρόνια δυδ άδελφια εφθασαν τη φωλιά και τη χάλασαν, αλλά σήμερα κανείς δέν μπορούσε να φθάση ως εκεί.

Όπου έσμιγαν δυδ άνθρωποι του χωριού μιλούσαν για την αητοφωλιά και είγαν τον νουν τους σ' αυτήν. Ήξεραν πότε το νέο χρόνο ξανάρθαν οι άετοί, που έμύτισαν και έφεραν ζημία και ποιος ύστερονδ προσπάθησε να σκαλώση ως εκεί επάνω. Η νεολαία με τα έλαφρά πόδια ανέβαινε

και βουνά και γυμναζόνταν στο πάλεμα για να μπορέση μια μέρα να φτάση τη φωλιά, και όπως άλλοτε τα δυδ άδελφια, να την καταστρέψη.

Σ' αυτά τα χρόνια που μιλούμε, το γερότερο παλληκάρι του χωριού ήταν ο Λείφ, που ήταν άπόγονος του Ένδρε. Είχε κασαρά μαλλιά και μικρά μάτια, έλεγε κάθε λογής άστεία και αγαπούσε τις γυναίκες. Από τα παιδικά του χρόνια κανχολογούσε πως μια φορά θά σκαλώση επάνω στη αητοφωλιά, οι γέροντες όμως του έλεγαν πως μπορούσε να έχη τον νουν του χαμηλότερα... Αυτό το άναβε περισσότερο και προτου γίνη σωστός άντρας, έπεχείρησε το ανέβασμα στο βράχο. Αυτό έγινε ένα ήλιόχαρο πρωι Κυριακής, την άρχή του καλοκαιριού. Τα άετόπουλα έως τότε ακριβώς θά είγαν βγή από τα αυγά τους, Κάτω από τον βράχο έμαζεύθηκαν πολλοί άνθρωποι, Οι γέροντες τον έσυμβούλευαν να καθίση φρόνιμος. οι νέοι του έλεγαν να τραβήξη έμπρός. Αυτός όμως τον πόθο του άκουε και περιμενε ως πού ή αητομάνα να φύγη από την φωλιά της. Πήδησε έπειτα και κρεμάσθηκε σ' ένα δένδρο πολλές πήγες πάνω από τη γή.

Το δένδρο ήταν ριζωμένο σε μια χαράδρα και άρχισε έπειτα δ' Λείφ να σκαλώνη στη χαράδρα. Πετραδάκια ξεκολλούσαν με τα πόδια του, και χάλικα και χώμα κυλούσαν κάτω. Έβασίλευε θαθεία σιγή. Μονάχά το ποτάμι κάτω βογγούσε. Ο βράχος όταν όλοένα πιο άπόκορημος. Για πολλήν ώραν έκρέμονταν με το ένα χέρι, έψαχνε με το πόδι να βρή κανένα σκαλοπάτι και δέν μπορούσε να ιδή πού βρίσκεται.

Πολλοί, και μάλιστα γυναίκες, έγύριζαν άλλοι το πρόσωπο και έλεγαν πως δέν θά έκανε αυτό το πράγμα άν έζούσαν οι γονείς του. Βρήκε όμως κάποιον σταθερό πάτημα και άρχισε να ζητ' πότε με το χέρι και πότε με το πόδι, έπειτα πάλι ξανακρεμάσθηκε. Τότε σηκώθηκε ένα λιγερό κορίτσι

που μοναχό καθόταν σε ένα λιθάρι. Σήκωσε τα χέρια του και φώναξε: «Λείφ, Λείφ, τί κάνεις αυτού!» Όλοι το έκύτταξαν. Ο πατέρας στεκόταν κοντά, αλλά δέν το άνεγνώρισε.

«Κατέβα κάτω, Λείφ, φώναξεν ύστερα, σ' αγαπώ, αυτού επάνω δέν έχει τίποτε να κερδίσης!» Έράνηξε διστακτικός μίαν ή δυδ στιγμές, ύστερα άρχισε πάλι να σκαλώνη ψηλά. Το χέρι του και το πόδι του εδούσαν σταθερό πάτημα. Ανέβαινε. Άρχισε όμως γρήγορα να κουράζεται, γιατί συχνά άπόστενε. Σαν κάποιον μήνυμα εκύλισε κάποιον πετραδάκι και όλοι που ήσαν εκεί το έβλεπαν να πέφτη ως κάτω. Μερικοί δέν μπορούσαν πιά να κρατήσουν, έφυγαν. Το κορίτσι μόνον έμεινε όρθιο στην πέτρα, έσήκωσε τα χέρια του και εκύταξε επάνω.

— Λείφ...! έφώναξε τρομαγμένο, και ή φωνή δυνατή ξεχήθηκε πάνω από τον βράχο. Όλοι ήσαν τρομαγμένοι. «Εγλύστησε!» έφώναξαν και έσήκωναν ψηλά τα χέρια, άνδρες και γυναίκες. Οι άνθρωποι κάτω έγύρισαν άλλοι το πρόσωπο και έπειτα άκουσαν πίσω τους στο βράχο σαν ένα σύριμο και σαν σκάσιμο και εύθως άμέσως κάτι βαρύτερο, σαν να πέφτη κομμάτι βοεμένου χώματος.

Όταν πήραν θάρρος να κυττάζουν γύρω, το παλληκάρι ήταν σωριασμένο εκεί, κομματιασμένο και άγνωριστο. Το κορίτσι έπεσε στην πέτρα. Ο πατέρας το σήκωσε και έφυγε.

Οι νέοι που είγαν περισσότερο παρακίνηση τον Λείφ, να κνήνη την παλληκαριά, δέν αποφάσιζαν να δώσουν βοήθεια. Κανείς δέν μπορούσε να τον κυττάξη. Έτσι εκινήθηκαν οι γέροι.

Ο γεροντότερος είπε όταν έπλησίασε: — Τρέλλα ήταν αυτή, μά,—επρόσθεσε κυττάζοντας επάνω—καλό είναι που βρίσκεται κάτι τόσο ψηλά κρεμασμένο, που δέν μπορούν όλοι οι άνθρωποι να το φτάσουν.»

Η Λατιναλόγος

ΤΕΣΣΕΡΙΣ άνθρωποι μās ζητούν να οργανώσωμε σταυροφορία για να λείψη τὸ αίσχος τῆς Σπιναλόγας. Ἡ ἐπιστολή τους πὸν δημοσιεύομε, συνοδεύεται καὶ ἀπὸ μίαν ἄλλην πὸν ὑπογράφει ὁ κ. Μιχαλάκης, στὴν ὁποίαν μās λέγει μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς:

«Ἀπευθυνόμεθα στὰ Ἑλληνικά Γράμματα, γιατί ξέρομε ὅτι δὲν θὰ διστάσουν νὰ πουν τὴν ἀλήθεια καὶ ν' ἀποκαλύψουν τοὺς ὑπευθύνους. Τὰ παρακολουθήσαμε στοὺς ἀγῶνες τῶν ἐναντίων ἰσχυρῶν ἐφημερίδων, πολιτικῶν καὶ πνευματικῶν παραγόντων, καὶ εἶδαμε πὸς τὰ χαρακτηριστίζει θάρρος καὶ εὐκρίνεια καὶ πὸς δὲν τὰ ἐπιρραΐζει καμιά μεγαλοσχημοσύνη. Πὸν λοιπὸν ἄλλοῦ μπορεὶ κανεὶς νὰ ζητήσῃ τέτοιον ἀγῶνα...»

Ἡ ἰδέα πὸν ἔχουν οἱ ἀναγνώστες μās για τὸ περιοδικὸ εἶνε ἡ καλύτερα ἴσως ἐπιβράβευσης μόχθων σκληρῶν καὶ ἀγῶνων κουραστικῆς τοχαύτης. Ἐκεῖνο ὅμως πὸν ἐνδιαφέρει τὴν στιγμήν αὐτήν, δὲν εἶναι τοῦτο. Μās ἐνδιαφέρει τί θὰ γίνῃ, ποίου ἀρμοδίου τὴν θύρα πρέπει νὰ κρούσωμε, ποιά καρδιά ἰσχυρῶν νὰ συγκινήσωμε. Νὰ γίνῃ μιά ἐρευνα, ν' ἀναζητηθοῦν τὰ αἷτια τοῦ κακοῦ, οἱ ἀφορμῆς τῆς διαιωνισέως του. Ἐχομε ὄλην τὴν προθυμία καὶ δὲν θὰ ἡσυχάσωμε ἂν τὸ πρᾶγμα αὐτὸ δὲν μπῆ σ' ἕναν δρόμο καλλίτερο, ἂν τὸ αίσχος δὲν ἐξαφανισθῆ. Ὁ κ. πρωθυπουργὸς ὅμως εἶνε ὁ πρῶτος πὸν εἰμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐνοχλήσωμε. Εἶναι τακτικὸς ἀναγνώστης τῶν «Γραμμάτων» καὶ πρὸ μηνῶν εἶχε ἐνθαρρύνει τὸν ἀγῶνα μās με μιά κολακευτικὴ ἐπιστολή πρὸς τὸν κ. Μπασιτά.

Εἰς αὐτὸν ἀπευθυνόμεθα καὶ ἀπὸ αὐτὸν περιμένομε τὴν πρώτη ἀπάντησιν. Δὲν τὴν περιμένομε ἐμεῖς, τὴν περιμένουν οἱ δικαιοτάτα καταγανακτισμένοι ἐπιστολογράφοι μās, πὸν εἶναι διεγερμένοι καὶ αὐτοὶ μιάς κοινῆς γνώμης, πὸν ἔχει μορφωθεῖ γύρω ἀπὸ τὸ ζήτημα. Ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας μās ὅμως ζητοῦμεν ἄπλως ἕνα μικρὸ περιθώριο χρόνου για νὰ κατορθώσῃ ὁ συντάκτης μās πὸν θὰ ἐπιφορτισθῆ με τὴν ἐρευνα αὐτὴ νὰ συλλέξῃ τὰ στοιχεῖα πὸν χρειάζονται για νὰ γίνῃ ὁ ἀγῶνας κάπως συστηματικὸς καὶ ὄχι ἀοριστολογικὸς καὶ με χαρακτήρα προχείρου δημοσιογραφικῆς καμπάνιας.

Βαλκανικὸ Ἰνστιτοῦτο

ΓΙΑ μιά βαθύτερη συνεννόηση τῶν Βαλκανικῶν λαῶν ἔχει γίνε πολλὲς φορές λόγος. Τελευταῖα τὸ ζήτημα ἤλθε πάλιν ἐπὶ τάπητος ἐξ ἀφορμῆς μιάς διαλέξεως τοῦ ἄλλοτε Γεν. Προξένου κ. Π. Παπαδοπούλου, ὁ ὁποῖος ἐπρότεινε νὰ ἰδρυθῆ Βαλκανικὸ Ἰνστιτοῦτο ἢ μᾶλλον Ἰνστιτοῦτο Βαλκανικῆς συνεννόησεως, πὸν θὰ μπορούσε ν' ἀποβῆ ἐξάρτημα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ πὸν θὰ συντηροῦσαν ἀπὸ κοινῶν ὄλων τὰ Βαλκανικά κράτη.

Ἄν τὴ διάλεξιν καὶ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Παπαδοπούλου τὰ ἀντικρούσωμε ὡς ἄλλους πόθους, δὲν ἔχομε παρὰ νὰ ἐπιπροσέσωμε τέτοιες προθέσεις. Ἄν θελήσωμε ὅμως νὰ κρίνωμε τὴν πρότασιν του, θὰ ἰδοῦμε ὅτι συνεννόησις τῶν Βαλκανικῶν δὲ μπορεὶ νὰ γίνῃ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἡ Κοινωνία εἶναι ἕνας διεθνῆς ὀργανισμὸς, πὸν ὅσο κι' ἂν προσπαθεῖ νὰ φαίνεται οὐδέτερος καὶ ἀνεξάρτητος, τελεὶ οὐσιαστικὰ ὑπὸ τὴν ἐπίρρεια

μεγάλων Ἐθνῶν καὶ εἰδικῶς τῆς Ἀγγλίας. Ποιὸς δὲν γνωρίζει ὅτι ὄλες οἱ πράξεις καὶ οἱ ἀποφάσεις τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κοινωνίας ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἀγγλίας. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ Κοινωνία δὲν ἔχει ἀποκτήσει τὴν αὐθπαρξίαν ἐκεῖνη, πὸν θὰ τῆς ἐπέτρεπε, φεύγουσα ἀπὸ τὴν «διπλωματικὴν πεπατημένην» νὰ χαραξῆ νέους τρόπους ὁυθμίσεως τῶν διεθνῶν σχέσεων δὲν μπορεὶ ποτε νὰ παγιώσῃ μιά εἰρηνικὴ συνεννόησιν στὴ Βαλκανικὴ Χερσόνησο, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸ ὅτι θὰ συναντήσῃ στὴν εἰρηνευρικὴ αὐτὴ προσπάθειαν τὰ ἀλληλοσυγκρούμενα συμφέροντα τῶν κυριωτέρων παραγόντων τῆς. Συμφέροντα Γαλλικὰ στὴ Νοτιοσλαβία, Ἰταλικὰ στὴν Ἀλβανία κ.λ.π. Ἐμεῖς ποθοῦμε καὶ πιστεύομε σὲ μιά πραγματικὴ Βαλκανικὴ συνεννόησιν, ἡ ὁποία δὲν θὰ προέλθῃ ἔξωθεν, ἀλλὰ με προσπάθειαν καὶ ἀγῶνα τῶν Βαλκανικῶν. Ποιὸς στὴν Ἑλλάδα κουράστηκε ἢ διέθεσε χροῖμα για νὰ πᾶν νὰ ἐπισκεφθῆ τοὺς γείτονάς μās, νὰ γνωρίσῃ τὴ ζωὴν τους, νὰ ἐμβαθύνῃ στὰ συμφέροντά τους, νὰ βοῆ τέλος τὰ σημεῖα τῆς δυνατῆς ἐπαφῆς καὶ συνεννοήσεως. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κ. Ι. Σοφιανόπουλο, πὸν χάρις στὰ ἐπανειλημμένα ταξείδια του σ' ὄλα τὰ κέντρα τῆς Βαλκανικῆς μās ἔχαρισε διαφοριστικὰς σελίδες ἀφαντάστου ἐνδιαφέροντος καμμία ἄλλη προσπάθειαν δὲν εἶνε οὔτε ἀπὸ τὸ μέρος μās οὔτε ἀπὸ τὸ μέρος τῶν ἄλλων για νὰ γνωρισθοῦμε, οἱ Βαλκανικοὶ μεταξὺ μās. Ὑστερα ἕνας ἄλλος τρόπος θὰ ἦτο ἡ ὑπαρξὴ ὀργανωμένων γεωργικῶν κομμάτων, πὸν νὰ στηρίζονται ἐπάνω στὰ παραγωγικά στοιχεῖα τοῦ τόπου, πὸν εἶναι τὰ μόνα ὑγιὰ καὶ τὰ μόνα πὸν ποθοῦν διαρκὴ εἰρήνην καὶ φιλικὴν ἂν μὴ ἀδελφικὴν συμβίωσιν με τοὺς γείτονας. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν δὲν γίνονται τέτοιες προσπάθειες μέσα στὰ σπλάγνα τῆς Βαλκανικῆς, ἐφ' ὅσον ὁ Βούλγαρος δὲν πεισθῆ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ παραλία εἶναι προσωρισμένη νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ καὶ ὁ Ἕλληνας ὅτι ὁ Βουλγαρικὸς κάμπος εἶναι μιά πηγὴ τῆς ζωῆς του καθὼς ἡ Σερβικὴ κτηνοτροφία, τίποτε σοβαρὸ με τοὺς μονυελοφόρους διπλωμάτας τῆς Κοινωνίας δὲν θὰ γίνῃ.

Ἀπλῶς, μερικοὶ κύριοι θὰ ταξιδέψουν, μερικὲς θέσεις θὰ δημιουργηθοῦν καὶ οἱ λαοί, οἱ ἐργαζόμενοι καὶ ὄχι οἱ συζητοῦντες λαοὶ θὰ πληρώσουν μερικὸς παχυλοὺς μισθοὺς, για νὰ μποροῦν ἀνέτως μερικοὶ κύριοι νὰ συζητοῦν περὶ τῆς εὐτυχίας των. Αὐτὰ τὰ πράγματα για νὰ γίνονται, θέλουν δράσιν ἀποστολικὴν καὶ ἀνθρώπων πὸν νὰ ζοῦν τὸ μεγάλο αὐτὸ ζήτημα. Ἄν αὐτὸ δὲν συμβῆ, οἱ συζητήσεις καὶ οἱ διαλέξεις ἔχουν τόση σημασία, ὅσην ἔχει για τὴν τέχνη ἢ καταπληκτικὴ εὐτοχία τῶν νεαρῶν Ποετᾶστρων πὸν ἐκδίδουν συλλογὰς μίαν κατὰ μῆνα.

Ὁ Γκρέκο

Ὁ κ. Κόντογλου στὸ σημερινὸ του ἄρθρο τοποθετεῖ τὸ ζήτημα τῶν πινάκων τοῦ Γκρέκο, πὸν ἔχει ἀγοράσει ἢ Πινακοθήκην μās στὴ θέσιν του. Καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλό. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι κριτικὸ, γιατί ἕνας κριτικὸς τέχνης μπορεὶ κάλλιστα νὰ συγγίσῃ ἕνα πρωτότυπο με μιά κόπια κατωμένη ἀπὸ δυνατόν κοπιότητα, σὰν δυὸ τρεῖς πὸν διαθέτουν τὰ μεγάλα μουσεῖα τῆς Εὐρώπης. Τὸ ζήτημα εἶνε καθαρὸ ζήτημα expert, δηλαδὴ πραγματωνόμονος, πὸν με ἐφόδια τελείως εἰδικὰ θὰ ἐξετάσῃ ἂν ἕνας πῖναξ ἀνήκει στὸν Γκρέκο ἢ ἂν εἶνε ἀντίγραφο. Ὡς αὐτὴ τὴ στιγμήν ἔγραψαν οἱ κ. κ. Χ.Ψ. (Προτοπορία), Κωνσταν-

τῖνος Νταϊφᾶς, καὶ μερικοὶ ἄλλοι. Θέλομε νὰ γνωρίζωμε ἀπὸ τοὺς κυρίους αὐτοὺς τὸ ἑξῆς:

Θεωροῦν ὅτι εἶνε experts καὶ ἀναγνωρίζουν στὸν ἑαυτὸν τους ἀρμοδιότητα νὰ μιλάνε τόσο κῆρος για τέτοια ζήτήματα;

Ἐνα ναὶ ἢ ἕνα ὄχι εἶνε ἀρκετὰ για νὰ τοὺς διαγράψῃ ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν σοβαρῶν ἀνθρώπων ἢ νὰ τοὺς ἐμφανίσῃ ἄπλως πλανηθέντας εἰς ἕνα ζήτημα, πὸν δὲν ἦτο διόλου τοῦ κύκλου των καὶ τῆς ἀρμοδιότητός των.

Ὡς ἀροσέξουν τὴ ζωὴν καὶ τὸ ἔργο του

ΤΑ σημεῖώματα πὸν γράψαμε για τὸν Παπαδιαμάντη καὶ ἡ κίνησιν πὸν ἀναγγείλαμε, δὲν ἦσαν θέματα για νὰ γεμίσωμε τίς στήλες μās, «ἕλη πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν τῆς σελίδος» ὅπως θάλεγαν στὶς ἐφημερίδες. Εἶναι ἀναγγελίαις μιάς πραγματικῆς δουλειᾶς πὸν ἐτοιμάζεται, εἶναι ἕνα σάλπισμα για νὰ προκληθῆ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν διανοουμένων τοῦ τόπου. Συνερίζοντας λοιπὸν αὐτὲς τίς ἐκκλήσεις, παρακαλοῦμε κάθε ἀναγνώστη πὸν ἔχει μιά ἐργασία ὁποιαδήποτε για τὸ ἔργο ἢ τὴ ζωὴν τοῦ Παπαδιαμάντη νὰ μās τὴ στείλῃ. Ἀκόμη ἂν κανεὶς ἔχει ὑλικὸ ἀγνωστο, χειρόγραφα του ἢ ὅτι ἄλλο σχετικὸ μ' αὐτὸν καὶ τὸ ἔργο του ἂς μās γράψῃ σχετικὰ. Ὁ Παπαδιαμάντης εἶναι για μās ἕνα σύμβολο φωτεινὸ καὶ κάθε ἐργασία γι' αὐτὸν εἶναι προσωρισμένη πάντα νὰ ὠφελήσῃ τὴν πνευματικὴν μās ζωὴν. Οἱ ἀναγνώστες μās λοιπὸν ἂς λάβουν ὑπ' ὄψιν τοὺς ὄλα αὐτὰ κι' ἂς ἀσχοληθοῦν ὁ καθένας με τίς δυνάμεις του καὶ τὰ μέσα πὸν διαθέτει, στὴ μελέτῃ τῆς πιδ ἀγῆς πνευματικῆς ἐκδηλώσεως καὶ μιάς ζωῆς πὸν εἶναι ἕνα ποίημα καὶ πὸν ἀξίζει «μαζὺ μ' αὐτὸν ἐκεῖ ψηλὰ ν' ἀγιάσῃ» ὅπως με ἀληθινὴ συγκίνησιν μās λέγει στὴν προσευχὴν του για τὸν Παπαδιαμάντη ὁ Πορφύρας.

Προῦτα τοῦ κλίματος

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ἄνθρωποι πὸν πιστεύουν με φανατισμὸ στὴν ἀνθρωπογεωγραφία. Καὶ εἶναι βέβαια σωστὴ ἢ ἀντίληψιν πὸς οἱ κλιματολογικὲς συνθήκες ἐπιδροῦν στὸ χαρακτήρα καὶ τὴν ψυχὴ τῶ ἀνθρώπων. Ἐνας ρῶσος πὸν τὸ χειμῶνα βλέπει μπροστὰ του ἕνα ἀπέραντο λευκὸ σεντόνι καὶ τὸ καλοκαίρι ἕνα ξανθὸ χαλὶ πὸν δὲν τελειώνει ποθενά, δὲν μπορεὶ νάχη τὸ χαρακτήρα καὶ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ Ἑλλῆνα πὸν ἔχει μπροστὰ του τίς μεγαλύτερες ἐναλλαγῆς τῆς φύσεως. Μικρὰ βουναλάκια, γαλανὰ ἀκρογῶλια, κομμάτια πενυοφυτεμένα, φαλακροὶ καὶ δασομένοι λόφοι, ποτιστικὰ καὶ μπιστάνια, ἕνα ταπέτο ἀπὸ γρασίδι καὶ στὴ μέση φαλακρὴ κορφὴ καὶ πάνω μιά σκυιά καὶ πίσω ἀπὸ ὄλην αὐτὴν τὴν ποικιλία καὶ ἀπὸ κάθε ἐναλλαγῆ ἕνας Ἕλληνας τελείως διαφοριστικὸς ἀπὸ τὸ διπλανὸ του, ἕνας Ἕλληνας ἄτομον ἐγωϊστικὸ καὶ αὐθῦπαρξον, πὸν δὲν εἶναι διαθεθεμένος ν' ἀνταλλάξῃ τὸν ἀτομισμὸν του με κανένα ἄλλο γῆινο καὶ κάποτε ἐπουράνιο ἀγαθὸ. Συμφωνοῦμε ὡς ἕνα σημεῖο με τοὺς ἀνθρωπογεωγράφους ὅτι τὸ κλίμα ἐπιδρᾶ στὴ διαμόρφωσιν τοῦ χαρακτήρος ἑνὸς λαοῦ, αὐτὸ ὅμως δὲν θὰ πῆ ὅτι καὶ μιά ἀγωγὴ αὐστηρὴ δὲν μπορεὶ ν' ἀντιδράσῃ στὶς κλιματολογικὲς ἐπιδράσεις καὶ νὰ περιορίσῃ τὸ κακὸ ὡς ἕνα σημεῖο. Γιατί ἂν ὁ τόπος πάσχει ἀπὸ κάτι, αὐτὸ εἶναι ὁ παθολογικὸς ἀτομισμὸς πὸν πρέπει νὰ χτυπηθῆ ἀλύπητα.

Μαργαριτες

ἌΝ ἡ δημοτικὴ γλῶσσα εἶναι σωστὴ κατοτοπία για κάθε πεζογράφο, εἶναι κι' ἕνα ὄχημα φοβερὸ για ὄσους ἐκφράζουν τοὺς στοχασμοὺς των σὲ στίχους. Ἐνας ἄνθρωπος δίχως κανένα περιεχόμενον εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐκφωνήσῃ ἕνα λόγο στὴ δημοτικὴ. Θὰ καταφύγῃ στὴν καθαρεύουσα καὶ θὰ βοῆ σωτηρία σὲ κενὲς φραστικὲς συραμίδες. Ἄν τὸν ἀναγκάσῃ νὰ πῆ τὰ ἴδια πράγματα στὴ δημοτικὴ, θὰ δῆτε ὅτι ὀλόκληρος ὁ ρητορικὸς του στόμφος θὰ καταρρεῦσῃ καὶ θὰ ἀντικρύσῃ σκληρότατον γλωσσὸδέτη. Με τοὺς ποιητὰς συμβαίνει τὸ ἀντίθετον.

Ἄνθρωποι πὸν δὲν ἔχουν οὔτε δρᾶμιν ταλέντο, πὸν δὲν ἔχουν ἴχθος σκέψεως, πὸν παραθέτουν λέξεις στὸ χαρτὶ δίχως κανένα νόημα, δὲν κάνουν τὴ γελόια ἐντύπωσιν πὸν μās κάνουν παλῆα ρομαντικὰ ποήματα γραμμένα σὲ κολλαρισμένη καθαρεύουσα. Τὸ χειρότερο ποίημα νεαρὸ ποετᾶστρου δὲν θὰ σκορπίσῃ τὴν ἰλαρότητα πὸν σκορπᾷ ἕνα ποίημα πὸν φηγουράρει πρωτοσέλιδο εἰς τὴν φιλολογικὴν «Πανδώραν»:

Μακρὰν τῶν πατρῶων σου τόπων μακρὰν
Τῆς γλυκείας μητρὸς σου
Ἀνθῦλλον πλήρες χαρίτων καὶ δρόσου,
Εἰς γῆν τί ζητεῖς ξενετείαις μικρὰν;

Γλυκὴ εἰς τὴν ὄψιν τῆς βλέπεις Οὐρί,
Θελτικὸν παραδείσου
Κι' αἰσθάνεται τέρψιν κορυφῆν ἢ ψυχῆ σου
Καὶ λέγεις τὰς πτέρυγας πὸς δὲν φορεῖ;

Τὸ ἄνθος ἀρδεύει ἀγάπην πολλή,
Κ' ἐπίχαρι θάλλει.
Ἀῦξάνεις, αῦξάνεις ὡς δρῆς ἀπαλή
Ἀῦξάνεις, αῦξάνουν τὰ νέα σου κάλλη.

Καὶ ἐγὼ ὅστις ἔφαλα ἄσμα γλυκὸ
Διὰ κόρην γλυκείαν
Τοῦ σίχου φρονῶ ἀμοιβὴν ἐπαρκῆ
τὴν κόρην νὰ βλέπω φαιδρὰν καὶ ὀλίβαν.

Αὐτὴ ὅμως ἡ γλωσσικὴ ἀσπίς στάθηκε πέπλο για πολλοὺς νεαρὸς κενολόγους πὸν τοὺς ἐμπόδισε νὰ ἰδοῦν τὴν κομικότητα στίχων σὰν τοὺς παρακάτω πὸν μās ἐστάλησαν, με ρητὰς ἀξιώσεις δημοσιεύσεως εἰς «περιβλεπτον» μάλιστα θέσιν τοῦ περιοδικοῦ.

Δάμασσα

Θάλασσα λαλήτρα
καρδιοκαταλύτρα
τῆς ψυχῆς μου πλάστρα
μαζὺ καὶ χαλάστρα
πόσα τὰ παινήματα
καὶ τὰ ἀναθέματα
βόγγοι καὶ χάρες
μιάς ἰδεολογίας
ἀνεργῆς ἐρμῆς καὶ βουβῆς
φτωχῆς ἀγιοπαροσκηνῆς
θλιμένος ἐκτάφιος.
Πόσο σ' ἀκούω νὰ θρηνεῖς
μὰ καὶ νὰ γλυκοκελαϊδῆς
στὴ ὄχθη πάνω μιάς ψυχῆς
καὶ τῆς πικρῆς μου ἀνίας
νὰ μοῦ μιλάς για δόματα
καφάρια καὶ γι' ἀρώματα
καὶ πάντα νὰ με τυραννῆς
κι' εἰρωνικὰ νὰ με θεωρεῖς
σὰν ἄγγελος τρικέρατος
διαολοτετραπέρατος
νὰ με σταυρώνεις πιδ σκληρὰ
σ' ἕναν καινούργιο γολγοθᾶ.

Τὸ ἐξώφυλλο μās

Ἡ «Ἁγία Οἰκογένεια» πὸν στολιζει τὸ σημερινὸ μās ἐξώφυλλο, εἶναι περιττὸ ἴσως νὰ σημειώσωμε ὅτι εἶναι ἔργο τοῦ Θεοδοκοπούλου. Ἡ γερὴ σφραγίδα πὸν ἔθετε ὁ μεγαλοφυῆς αὐτὸς τεχνίτης στὰ ἔργα του, φαίνεται ἀπὸ μακρὰν. Ἡ εἰκόνα αὐτὴ ἀνήκει στὴ μεταβατικὴ περιόδὸν τοῦ ἀπὸ τὴν πρώτην τεχνοτροπία του στὴ δεύτερη. Ἐν τούτοις διατηρεῖ ἀκόμη τὸ θερμὸ χροῖμα τῆς Βενετικῆς σχολῆς, πὸν χαρακτηρίζε τὸ πρῶτο του στάδιο. Τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ κάποια ἄλλη παραλλαγή, ὀλίγετα ὅμοια στὶς γενικὲς τῆς γραμμῆς με τοῦ ἐξωφύλλου μās, ἀλλὰ μεταγενέστερη, καὶ ἐκτελεσμένη ἐπάνω σὲ χροματικὴ βάση ἐντελῶς διαφοριστικὴ. Δημοσιεύομε τὸ θαυμάσιο αὐτὸ ἔργο ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Κόντογλου, με τὴν πληροφορία ὅτι ἀνήκει στὴ συλλογὴ Nimes.

Ο ΓΚΡΕΚΟ ΤΗΣ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗΣ Ο ΘΟΥΡΥΒΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΝΗΣΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ

λος ο κόσμος πήρε χαμπάρι ένα ζήτημα που δημιουργήθηκε τελευταία για τη Σταύρωση του Θεοτοκόπουλου, που βρίσκεται στην Πινακοθήκη; δηλαδή αν είναι έργο γνήσιο ή ψεύτικο. Πειδ σωστό εί-

ναι να πη κανένας πως ένα δυο άνθρωποι σηκώσανε τούτη την αντάρα, όχι για να εξακριβωθῆ ἂν τὸ ἔργο εἶναι στ' ἀλήθεια θαλαμένο ἀπ' τὸ πινέλο τοῦ Θεοτοκόπουλου, μὰ γιὰ ν' ἀποδείξουνε νέτα σκέτα πὼς εἶναι ψεύτικο, ἀντίγραφο.

Μέσα στὴ σύγχυση πὺ κρατᾷ πέρα πέρα σήμερα, ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, τόσο πὺ νὰ μὴ ξαίρουμε πειὰ ἀπὸ πὺ φυσᾷ ἢ τραμουντάνα κι' ἀπὸ πὺ ὁ σορόκος, ποὺ εἶναι ὁ παπᾶς καὶ ποὺ ὁ καν-τηλανάφτης, πὺ ὅλοι μὰς μ' ἔναν λόγῳ παίζουμε ἔτι ζουρνᾶ τραβᾷ ἢ καρδιά μὰς:

Βγήκε κι' ὁ Στραβογιώργης μιά φορὰ γυρεύοντας στὸν κόσμο τὴ χαρὰ!

Βγήκανε λοιπὸν κι' ἕνα δυο ἐρίφηδες, ὁ Χι—Ψί καὶ κάποιῖ ἄλλοι, καὶ πιάσανε τὸν ἀμανὲ πὺπαμε: πὺς ἢ ζωγραφιὰ εἶναι ψεύτικη.

Μπᾶς εἶμαι ἐγὼ εἰδικὸς καὶ γιὰ αὐτὸ γράφω σήμερα, γιὰ ν' ἀποδείξω πὺς εἶναι ἀληθινή; Ὅχι, δὲν εἶμαι μῆτε ἐγὼ, μῆτε κανένας στὸν τόπο μὰς. Ἴσα ἢ αἰτία πὺ γράφω σήμερα δὲν εἶναι καμμιά ἀξίωση πραγματογνώμονος, μὰ γράφω γιὰ νὰ φανῆ πὺς πρέπει νὰ τὸ βουλώσουνε οἱ κ. Χι—Ψί, πὺ τὴν ἔχουνε κατὰ τὰ φαινόμενα... Ἀμὰ πιάνη τὴν πέννα στὸ χέρι τοῦ ἕνα ἄνθρωπος, πρέπει νὰ βάζη καὶ στὸ νοῦ του ἔτι ἢ βρεθῆ καὶ κάποιος πὺ θὰ τὸν πάρη κάθῳ πὺς εἶναι θεόγυμνος, κατὰ τὸ παραμῦθι τοῦ Ἀντερσεν.

Ἐρῶ ἀνθρώπους πὺ εἶναι σὲ θέση νὰ μιλήσουν γιὰ τεχνικὰ ζητήματα μὲ κρίση καὶ μὲ θαθεῖα γνώση, καὶ ἔμως οἱ τέτοιῖ ποτὲ δὲν κάνουνε φασαρία, ποτὲ δὲν θὰ τοὺς δῆς στὴν ἐφημερίδα ἢ στὸ περιοδικὸ, παρὰ ὅλο κάτι τέτοιῖ καραγκιόζηδες φτυρώνουνε ἐκεῖ πὺ δὲν τοὺς σπέρνουνε.

Ἄν δίνω σήμερα ἀπάντηση στὸ Χι—

Ψί, τὸ κάνω ἐπειδὴ τὸν πέρνω σὺν ἀντιπρόσωπο τῆς τρέχουσας προχειρολογίας, αὐτοχειροτονίας, ἀνοησίας καὶ προπάντων ἀδιαντροπιάς, πὺ γράφει μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ ποδάρια στὶς ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ γιὰ ὅλα τὰ πάντα, πὺ θολώνει τὰ νερὰ γιὰ νὰ φαρῆψη, πὺ δημιουργεῖ ζητήματα γιὰ νὰ τὰ λύσῃ ὁ ἴδιος, πὺ ζητᾷ τέλος πάντων, μὲ τὸ στανιὸ, περιπέτειες γιὰ νὰ δοξασθῆ, σὺν τὸν Δὸν Κιχώτη.

Ρωτῶ λοιπὸν τὸν Χι—Ψί: Μὲ τί ἐφόδια, ἐν ὀνόματι ποιᾶς εἰδικότητας, ἀραδιάζεις ὅλα αὐτὰ πὺ ἀραδιάζεις στὴν ἐνδελεχῆ μελέτη σου; Ἐδῶ πειὰ δὲν εἶναι ποιήσεις, ἢ αἰσθητικὸν ζήτημα, ἢ κοινωνιολογία, ἀπάνω στὰ ὁποῖα ἔχουνε γνώμη κι' οἱ κόττες. Ἐδῶ χρειάζονται πατέντες. Ἐχουνε γίνε κόπιες ἀπὸ τέτοιους μαστόρους, πὺ ἂν σηκωνότανε ἀπ' τὸ μνῆμα κι' ὁ ἴδιος ὁ τεχνίτης πῶκανε τὸ πρωτότυπο, ὁ Βερρονέξ ἢ ὁ Ρέμπραντ, δὲν θὰ μπορούσανε νὰ τὰ ξεχωρίσουνε, ὅχι ἐσὺ, ὁ Χι—Ψί, ἢ ἐγὼ.

Μὰ ἀφήνω στὴν μπάντα τὴν πραγματογνωμοσύνη, κι' ἔρχομαι στὴν αἰσθητική, μιά πὺ κι' ὁ ἀρθρογράφος κάνει τὸν αἰσθητικὸ, πὺ δὲν χρειάζεται δὰ καθόλου, γιὰ τὴν κριτικὴν μεγαλύτερο λιγάκι ἀπ' αὐτὸν εἶπανε πὺς τὸ ἔργο αἰσθητικὰ ἔχει τὸ χαρακτήρα τοῦ Θεοτοκόπουλου.

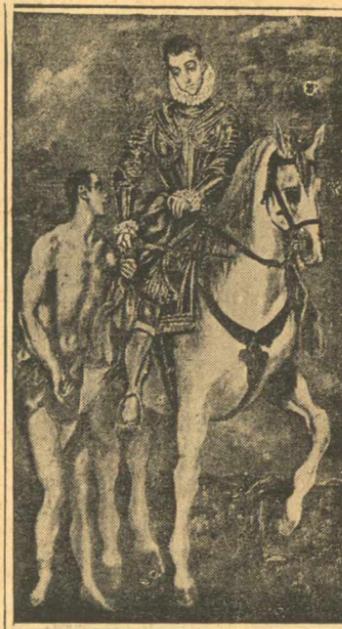
Ὁ καθένας καταλαβαίνει τί κότσια χρειάζονται γιὰ νὰ ρίξῃς στὴ μέση τὸ ζήτημα (μῆτε λίγο μῆτε πολὺ) πὺς ἕνα σπουδαῖο καλλιτέχνημα εἶναι ψεύτικο ἢ ὑποπτο. Ὁ Χι—Ψί ἔμως ἔχει γιὰ κφάλαιο σ' αὐτὴ τὴν εἰσήγηση τὴν ἀμάθειά του, κι' αὐτὸ θὰ τὸ ἀποδείξω ἀμέσως, ὅχι γιὰ νὰ τὸν ἐκθέσω, ἀφοῦ λέγεται Χι—Ψί, μὰ γιὰ νὰ συμμαζευτῆ, πὺ κι' αὐτὸ δὲν τὸ ἐλπίζω:

Στὴν ἀρχή, μιλώντας γιὰ τὸν Γερμανὸ κριτικὸ πὺ γνωμάτευσε γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ λέγει: «Ὅσοι χτυπᾶνε τὴ γνησιότητα τοῦ «Σταυρωμένου» τονίζουν πὺς ὁ κριτικὸς ξέρει τὸ γενικὸ τὸν τρόπο τῆς ἐργασίας τοῦ Γκρέκο, μὰ βέβαια ἢ δουλειὰ του δὲν εἶναι νὰ μporῆ νὰ ξεχωρίσῃ ἕνα πρωτότυπο ἀπὸ ἕνα καλὸ ἀντίγραφο». Σ' αὐτὸ βρισκόμαστε, κατὰ τύχη, σύμφωνοι. Μὰ τὸν ρωτῶ: «Γότε λοιπὸν γιὰ ἐσὺ,

Χι—Ψί, προσπαθεῖς μὲ τὴν κριτικὴ σου πὺναι, ἔπως λὲς ἐσὺ τὸ ἔργο «bonne pour l'Orient», νὰ ἀποδείξῃς πὺς ἢ «Σταύρωση» εἶναι ὑποπτη, ἀφοῦ κοτζᾶμ Μάγερ Γκραίφε, δὲ λογαριάζεται καὶ πολὺ; Ἐσὺ δὰ ἔγραψες ἕνα σωρὸ πράματα, ἕνα σωρὸ κριτικὲς παρατηρήσεις (ὁ θεὸς νὰ μὲ συγχωρέσῃ) παρακάτω, σὺν ἐπιχειρήματα τάχα γιὰ τὴν ὑποπτη ἀξία τοῦ ἔργου. Κ' ἐκεῖ ἴσα ἴσα ἴσα φανερώνεσαι πὺς εἶσαι σωστὸς Χι—Ψί. Κόιτᾳ λοιπὸν:

Ρωτᾷς: «Μέσα στὰ ἔργα τοῦ Γκρέκο... μήπως τάχα ὑπάρχει κανένα νὰ μοιάζῃ μὲ τὸν «Σταυρωμένο» τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης μὰς;»

Κι' ἀπαντᾷς ὁ ἴδιος μὲ κωμικὴ κατηγορηματικότητα «Ναὶ ὑπάρχει ἕνα: Εἶνε ὁ «Σταυρωμένος» πὺ βρίσκεται στὸ Λούβρ τοῦ Παρισιοῦ» Καὶ γιὰ νὰ φανῆς καὶ πειδ ἐνδελεχῆς ἀκόμα, προσθέτεις: «Ἀριθμὸς καταλόγου 1729». Κ' ὕστερα περιγράφεις τὰ δυὸ ἔργα καὶ τραβᾷς γιὰ νὰ ἐκθέσῃς τὰ μοιάσματα τους, μὰ στὸ τέλος βρίσκεσαι νάχνης πῆ πὺς δὲ μοιάζουνε ὁλότελα: Γιατί, ἔπως λὲς, τὸ ἔργο τοῦ Λούβρου ἔχει ἀπ' τίς δυὸ μεριὲς τοῦ Σταυροῦ δυὸ ἰσπανιόλους, ἕναν παπᾶ κι' ἕναν ἀρχόντα, ἐνῶ τῆς Πινακοθήκης, τὴν Παναγιά, τὸν Ἀη Γιάννη, καὶ τὴ Μαγδαληνή: τοῦ Λούβρου δὲν ἔχει ἔδαφος, γῆς, ἐνῶ τὸ δικὸ μὰς ἔχει, καὶ μάλιστα μὲ κουστωδιά στὸ βάθος πέρα καὶ μὲ χέρια: τὰ φόντα, ἔπως σ' ὅλα σχεδὸν τὰ ἔργα τοῦ Θεοτοκόπουλου, εἶνε μὲ σύννεφα πὺ τὰ κλωθογυρίζει ὁ ἀνεμοστρόβιλος σὺν παράξενες κουρτίνες, μὰ διαφέρουν μεταξὺ τους ἔσο ποτὲς δυὸ ἄλλα φόντα του. Ἀπομένει ὁ Χριστὸς μὲ τὸ σταυρὸ. Ὁ Χι—Ψί δίνει ἐδῶ τὴν κουμπουριά, μιά πὺ ἄλλου δὲν βρίσκει κρέας, κι' ἐκεῖ πειὰ εἶνε γιὰ κλάψιμο ἢ συσχέτισή του. Μ' ὅλο πὺ λέγει ὁ ἴδιος πὺς κι' ὁ Χριστὸς ἀκόμα στὸ ἕνα ἔργο ἔχει πεθάνει καὶ στ' ἄλλο εἶναι ὁλοζώτανος μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα, μ' ὅλο πὺ βρίσκει πὺς τὸ κορμὶ εἶνε «πειδ ἀσχημάτιστο καὶ νεκρὸ στὸ ἔργο τῆς Ἐθν. Πινακοθήκης», ὡστόσο καταφθάνει στὰ πόδια, καὶ κει **ναταφέρει τὸ κείριον πλήγμα**: «Μὰ ἐκεῖνο πὺναι σωστὴ ἀντιγραφή, ἀνάποδα ἔμως (δηλαδή τὸ δεξιὸ ἀριστερὰ καὶ τὸ ἀριστερὸ δεξιὰ) εἶνε τὰ πόδια...

1η Ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου

Γενικὰ ὅλο τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἔξω ἀπὸ τὸ κεφάλι (καλὰ καὶ μὰς τῶπε) φαίνεται σὺν γυρισμένο τὸ δεξιὸ μέρος ἀριστερὰ καὶ τὸ ἀριστερὸ δεξιὰ καὶ ἀντιγραμμένο ἔπειτα μὲ προσοχή».

Ὁ Χι—Ψί βλέπετε ὅτι εἶνε θαθὺς: Στηρίζει, σὺν εἰδικὸς πὺ εἶνε, τὴ γνώμη του, ὅχι σὲ τίποτε χοντρὲς διαφορὲς μὰ σὲ ἀσύλληπτες, πὺ χρειάζεσαι τὸ μικροσκοπίο τῆς σοφίας γιὰ νὰ τίς ἀνακαλύψῃς. Ἀφήνω πὺς τὰ κορμιά τοῦ Χριστοῦ διαφέρουν ἐντελῶς ἀναμεταξύ τους, τὰ χέρια τὸ ἴδιο, τὰ πόδια ἀκόμα ἔχουνε ὁλότελα διαφορετικὸ νόημα, — μὰ ὁ κριτικὸς αὐτὸς δὲν μὰς μιλάει καθόλου πὺς καὶ τὰ ρέστα εἶνε ὅλα δια-

Ἐνα ἐπίσης ἔργο ἐκτελεσμένο δυὸ φορές

φορετικὰ σὺν τὰλλα πὺπαμε παραπάνω, δηλ. τὸ πανὶ πῶχει στὴ μέση του, ὁ σταυρὸς, ἢ ἐπιγραφή. Τὸλάχιστο ὁ ἀθεόφοβος, ἀφοῦ δὲ ξαίρει τί τοῦ γίνεται, δὲν πῆγε νάβρη κάποιῖ ἔργο πὺ νὰ μοιάζῃ λιγάκι, ἔτσι κι' ἔτσι στὴν ὄψη, μὲ τὸ Χριστὸ τῆς Πινακοθήκης, παρὰ πῆγε κι' ἠῦρε ἕνα πὺ δὲ μοιάζει ὁλότελα.

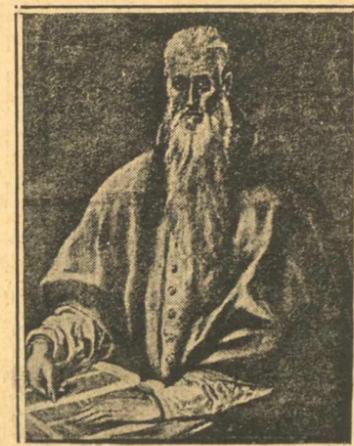
Καὶ γιὰ τὴν δὲν κόπιασε τότε νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸ ἄλλο ἔργο τῆς Πινακοθήκης, «τὸ Χριστὸ πὺ σηκώνει τὸ σταυρὸ», πὺ δὲν θὰ εἶτανε ἀνάγκη νὰ μπῆ σὲ τόσον κόπο γιὰ νὰ ἀραδιάσῃ ὅλες αὐτὲς τίς μασημένες ἀμηχανίες, γιὰ τὴν σὺν κι' αὐτὸ (τὸ δεύτερο δηλ. ἔργο) ὑπάρχουνε τέσσερα ἢ πέντε (ἀριθ. 4, 5), ὅχι λιγάκι ὅμοια, μὰ ἀπόλυτα, ἀναμφισβήτητα, μέχρι τρίχα σχεδὸν ἀπαράλλαχτα, σὲ διάφορα μουσεῖα, καὶ μάλιστα, κύριε Χι—Ψί, ἀφοῦ ἀποφθέγγεσαι ὅτι ἀκόμα καὶ τὸ (φανταστικὸ κατὰ τὰ φαινόμενα) μοιάσιδι τῶν «Σταυρώσεων» ἀποκλείεται κατὰ τὴν ἐμπεριστατωμένη γνώμη σου, ἐπειδὴς «μέσα στὸ τεράστιο ἔργο τοῦ Θ. μέσα στοὺς ἀπεράντους κάμπους, μέσα... (κόβω κάμπωση ἀκατάσχετη φιλολογία πὺς θαριέμαι νὰ τὴν ἀντιγράψω)... μέσα σ' ἕλην αὐτὴν τὴν δημιουργίαν δὲν ἀπαντιέται οὔτε μιά φορὰ αὐτὸ πὺ ἀντικρύζουμε τώρα στὴν περίπτωσή αὐτὴν, Πουθενὰ δυὸ μορφὲς τοῦ δὲν εἶνε ὅμοιες (!) Πουθενὰ δυὸ κορμιά δὲν εἶνε τόσο πιστὰ ἀντιγραμμένα τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Δὲν ὑπάρχουν ἄλλα δυὸ ἔργα τοῦ πὺ νὰ μοιάζουσαν ἔτσι μεταξὺ τους. Ἦταν τόσο ἐλεύθερο πνεῦμα ὁ Γκρέκο, κι' εἶχε τέτοια τόλμη μαζὶ καὶ περιφάνεια, πὺ ποτὲς δὲν θὰ καθότανε ν' ἀντιγράψῃ ἕνα «Σταυρωμένο» του γιὰ νὰ παρουσιάσῃ ἄλλον ἕνα. Αὐτὸς ν' ἀντιγράψῃ τὸν ἑαυτὸν του; Αὐτὸς γὰ τὸ καταδεχτῆ! Αὐτὸς; Αὐτὸς πὺ...» (ἀκολουθεῖ λυρισμὸς, ἀνεκδοτα καὶ διάφορα «ποιήματα καὶ θούρια—πὺ θραύουν Πορταρθούρια, πὺ τ' ἀφίνω ν' ἀναγινωσθοῦν ἐκ τοῦ ἀρχετύπου ὑπὸ τῶν βουλομένων).

Κοντολογίς, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὅχι μόνον ἀπὸ τέχνη ἔχει μεσάνυχτα, μὰ καὶ τὸ Θεοτοκόπουλο τὸν ἔχει ἀκουστά, καὶ παρουσιάζεται πρὸ τοῦ κοινῦ ἀμφισβητῶν τὴν γνησιότητα τῶν ἔργων του. Κοντὰ στὰ παραπάνω λοιπὸν, τοῦ λέγω καὶ πὺς τὸν γελάσανε ὅποιῖ τοῦπανε πὺς τὰ λεύτερα, τὰ τομηρά, καὶ δημιουργικὰ πνεύματα ὁλοένα κάνουν **προωτοτυπίες**, ἔπως τίς φαντάζεται ὁ κ. Χι—Ψί. Ἴσα ἴσα τὸ θαθὺ, τὸ πειθαρχημένο πνεῦμα, δὲν γεννοβολᾷ μὲ τόση εὐκολία πὺ νομίζει, κι' οὔτε κάθε φορὰ κάνει ἐκπλή-

2α Ἐκτέλεσις τοῦ ἴδιου ἔργου

ξεις. Τὰ θαθεῖα ἔργα δὲν ξαφνίζουν ποτὲ, παρὰ φαίνονται φτωχὰ, κοινὰ, τόνα σὺν ἐπανάληψη τοῦ ἄλλου. Κ' ἢ ἐπιμονὴ ἐνὸς τεχνίτη νὰ παλεύῃ ἀπάνω στὴν ἴδια θάση, φτιάνοντας παραλλαγὲς τοῦ ἴδιου μοτίβου, εἶναι συχνὰ σημάδι σοβαρῆς δουλειᾶς (Αἴγυπτο, Ἀσσύριοι, Ἑλληνας, Βυζαντινοί, Ντονατέλλο, Τζιμαμποῦε, Τζόττο, Βελάσκουεθ (Πεντέξη φορὲς μόνον τὸ πορτραῖτο τοῦ Φιλίππου), Χολμπάιν, Γκρόνδεβαλδ κλπ., ἀπ' τοὺς παλιούς, κι' ἀπ' τοὺς μοντέρνους Σεζάν, Γκογκέν, Ρενουάρ, Μπράκ, Ματίς πὺ τὸν κατηγορήσανε μάλιστα πὺς κάνει τὰ ἴδια καὶ πάλι τὰ ἴδια).

Ὁ Καρδινάλιος Κιρότα

Γκρέκο: Τό διώξιμο τῶν ἐμπόρων ἀπὸ τὸ Ναὸ (Τρεῖς παραλλαγές)

Κι' ἀνάμεσα σ' ὅλους αὐτοὺς νὰ συλλογιέται κανένας πῶς τὸ ρεκόρ τῆς ἐπανάληψης τῶχει στὴν παγκόσμια τέχνη ὁ Γκρέκο πού γι' αὐτὸν ὁ κ. Χί-Ψί λέγει τ' ἀνάποδο, ἀπὸ φιλοφροσύνη φαίνεται, γιὰ νὰ μὴν τὸν πάρουμε τὸ Θεοτοκόπουλο, γιὰ ὄχι «τολμηρόν, ἐλεύθερον» καὶ καθημερινῶς πρωτότυπον, ὅπως εἶναι ὁ Μπουκρῶ ἢ ὁ Λεφέβρ. Γιὰ νὰρθουμε καὶ στὰ πράγματα νὰ

μὰ λίστα ἀπὸ ἔργα τοῦ Γκρέκο πού τὰφτιαξε ἀπὸ δυὸ ἕως πέντε φορές. ἴσως ἔτσι ποσοφύουμε καὶ εὐκαιρία στὸν κριτικὸ μας νὰ πάη νὰ ξεκαθαρίσει κι' αὐτὰ τὰ ὑποπτα, ὅπως ξεκαθάρισε κι' ἐδῶ τὸ ἕνα μας, ἕνα τὴν ὥρα. Ὁ Χριστὸς φορτωμένος τὸ σακκῶ καμωμένο 4 ἢ 5 φορές (τὸ ἕνα εἶναι τῆς δικῆς μας Πανακοθήκης) Μαγδαληνή 2 » Ὁ Εὐαγγελισμὸς 2 » Ὁ Ἅγιος Ἰερώνυμος 2 » Ἐσπόλιο ἢ Γολγοθᾶς 2 » Γεσθημανή 2 ἢ 3 » Ἅγιος Μαρτίνος 3 ἢ 4 » Ὁ Ἰησοῦς διώκων τοὺς Κολυβιστὰς 3 » Τὸ ἅγιο Μανθῆλιο 2 ἢ 3 » Ἅγία Οἰκογένεια 2 » Νίνιο ντὲ Γκουεθάρρα 2 » Ἅ. Γιάννης Εὐαγγελιστῆς 2 ἢ 3 » Ἅ. » ὁ Πρόδρομος 2 »

Αὐτὰ εἶναι μονάχα ὅσα ξαίρω. Καὶ πρέπει νὰ ἐξηγήσω πῶς τὰ παραπάνω ἔργα εἶναι ὅμοια κυριολεκτικὰ, ἀπάνω στὸ ἴδιο σχέδιο, ὄχι σχετικὰ. Ἄλλως, τὸ ἴδιο θέμα τὸ ἐφτιαξε ἀκόμα πειὸ πολλές φορές. Ὅλα τὰ ἔργα του στριφογυρίζουν γύρω ἀπὸ τὰ ἴδια πράγματα: τὸν Ἅγιο Φραγκίσκο μονάχα τὸν ἔχει κάνει 15 φορές; κι' ἐγὼ δὲ ξαίρω πόσες.

Στὸ βαρὺ κριτικὸ δίτομο βιβλίον πῶ-δγαλε πέρσο ὁ Δανὸς Βιλλὸυμσεν γιὰ τὸν Γκρέκο, πού τὸν ξεκοάλισε κυριολεκτικὰ (25 χρόνια τὸν μελετοῦσε, πῆγε στὴν Κρήτη, ἔφχαγε τὰρχεῖα τῆς Βενετίας, τοῦ Τολέδου, ἔβριχε ἔργα

ἄγνωστα τῆς νεότητος του κλπ). λέγει πῶς ὁ Γκρέκο εἶτανε, τεχνίτης **δυσκοίλιος**, καὶ μαζὶ μέγιστος. Εἶναι ἀπίστευτο σὲ πειὸ σημεῖο, αὐτὸς ὁ θαυτάτα δημιουργικὸς νοῦς, εἶχε ἀνάγκη, πρὸ πάντων στὰ πρῶτα χρόνια του, νὰ πάρη ἀφορμὴ ἀπὸ ἕνα ξένο ἔργο. Ἔφτανε μέχρι τοῦ σημείου νὰ **κοπιᾶρη** χαλκογραφίαις τοῦ Ραϋμόντι, τοῦ Ντύρερ, ἔργα τοῦ Νταπόντε κλπ., ἢ νὰ συνθέτη κομμάτια ἀπὸ διάφορους τεχνίτες καὶ νὰ κάνη δικὸ του ἔργο.

Κίσα ἴσα ἢ δύναμή του σ' αὐτὴ τὴν ἐργασία φαινότανε ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὠργάνωνε αὐτὸ τὸ ξένο ὕλικὸ, μέτριο πολλές φορές, ἀπὸ τὸ πῶς τὸ ἀφομοίωνε, πῶς τὸ στῆριζε ἀπάνω σὲ νέα βάση, ὥστε νὰ τοῦ δάλη τὴ σφραγίδα του. Τί σημαίνει ἂν τὰ στοιχεῖα του τὰπερνε ἀπ' ἄλλοῦ; Μήπως ὁ Ραφαῆλος κι' ὁ Μαντένια δὲν πέρανε κλασσικὰ μάρμαρα καὶ φτιάγανε τίς πτυχῆς προπάντων, στὰ φορέματα τῶν ἔργων τους ἢ κι' ὀλάκερα τὰ ἔργα τους (ὁ Θρίαμβος τοῦ Καίσαρος).

Ἄλλὰ ὁ κ. Χί — Ψί βρίσκεται ἀκόμα στὴν κριτικὴ τῶν Παναθηναίων τοῦ Μιχαηλίδη, μολοντί γράφει εἰς τὴν «Πρωτοπορείαν». Δηλαδή, ὅπως οἱ πολλοί, νομίζει κι' αὐτὸς ὅτι ὁ **τεχνίτης** ἔχει κάθε μέρα **συλλήψεις πρωτότυπες**, δηλ. διαφορετικὲς στὴν σύνθεση, **εμπνεύσεις**, εἰδηση δὲν ἔχει μὲ τί τρόπο δουλεύει καὶ ἐπιδιώκει καὶ πραγματοποιεῖ ὁ μάστορας, ἀλλήως θὰ εἶτανε σὲ θέση νὰ καταλάβη τί σημασία ἔχουνε οἱ ἐπαναλήψεις καὶ οἱ παραλλαγές. Μὲ τέτοια φτώχεια καὶ γύμνια καταπιάνεται νὰ κάνη τὸν ἔκπερτ, τὸν connaisseur. Αὐτὰ εἶναι τὰ χάλια μας κι' αὐτὸς εἶναι ἕνας μονάχα ἀπ' τοὺς πολλοὺς τέτοιους Κριτικὸν ντ' Ἄρ, πού καταυγά-

Ὁ Εὐαγγελισμὸς τοῦ Γκρέκο, 2

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΟΡΤΙΝΙΑΣ

Ο ΚΩΣΤΑΝΤΑΚΗΣ

Ὁ Κωσταντάκης κίνησε νὰ πάει στὸ σχολεῖό του, νὰ φέρει ἐλάφια ζωντανὰ κι' ἀρχοῦδια σκοτωμένα. Στὸ δρόμον ὅπου πῆγαινε, στὸ δρόμον πού πηγαίνει, βλέπει τὴ μάνα κι' ἔπαιξε μὲ τρία παλληκάρια. — Ἔννοια σου, μάνα μ' ἔννοια σου καὶ θὰ ν' τὸ μαρτυρήσω. — Τὸ τί θὰ πεῖς, παιδάκι μου, τὸ τί θ' ἰ πεῖς, παιδί μου; — Ὅ, τι εἶδαν τὰ ματάκια μου, ὅτι ἄκουσαν τ' αὐτιά μου. Μὲ μόνσο τὸ καλόπιασε, στὴν κάμαρα τὸ πάει, βγάξει τὸ μαχαιράκι της καὶ σὰν ἀρνὶ τὸ σφάζει. βγάξει τὰ σηκοτάκια του, στὸ μάγερα τὰ πάει, Κι' ὁ μάγερας τὰ γνῶρισε πῶς ἦσαν τοῦ Κωσταντάκη, τρία νερὰ τὰ ἔπλυνε καὶ τρία τὰ ξεπलाईνε, Νάτος κι' αὐτὸς ὅπ' ἔρχεται, ὁ πρῶτος καβαλλάρης. Βαράει βισὰ τ' ἀλόγον του, στὸ σπῖτι του πηγαίνει. — Γυναῖκα, ποῦναι τὸ παιδί, ὁ γιὸς μου ὁ Κωσταντάκης; Τὸ ἔλουσα, τὸ χτένισα καὶ στὸ σχολεῖό του πάει. Βαρεῖ βισὰ τ' ἀλόγον του, στὸ δάσκαλο πηγαίνει. — Δίσκαλε ποῦναι τὸ παιδί, ὁ γιὸς μου ὁ Κωσταντάκης; — Τρεῖς μέρες ἔχω νὰ τὸ ἰδῶ καὶ τρεῖς νὰ τὸ διαβάσω, κι' ἂ δὲν ἐρθεῖ καὶ σήμερα, εὐθὺς θὰν τὸ ξεγράψω. — Βαράει βισὰ τ' ἀλόγον του, στὸ σπῖτι του πηγαίνει. — Γυναῖκα, ποῦναι τὸ παιδί, ὁ γιὸς μου ὁ Κωσταντάκης; — Τὸ ἔλουσα τὸ χτένισα καὶ στὴ γιαγιά του πάει. Βαράει βισὰ τ' ἀλόγον του, στὴ μάνα του πηγαίνει. — Μάνα μου, ποῦναι τὸ παιδί, ὁ γιὸς μου ὁ Κωσταντάκης; — Τρεῖς μέρες ἔχω νὰν τὸ ἰδῶ καὶ τρεῖς νὰν τὸ φιλήσω, κι' ἂν δὲν ἐρθεῖ καὶ σήμερα, εὐθὺς θὰ ξεψηρήσω. Βαράει βισὰ τ' ἀλόγον του, στὸ σπῖτι του πηγαίνει. — Γυναῖκα, ποῦναι τὸ παιδί, ὁ γιὸς μου ὁ Κωσταντάκης; — Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιεῖς καὶ θὰ στὸ ἴμολογήσω. Πρῶτὴ μπουκιά πού ἔβαλε στὸ στόμα γιὰ νὰ φάει, τὸ σηκοτάκι μίλησε, τὸ σηκοτάκι λέει. — Ἄν εἶσαι Τοῦρκος φάγε με, Ρωμὸς κατὰργησέ με, κι' ἂν εἶσαι κι' ὁ πατέρας μου, σκύψε καὶ φιλήσέ με. Ἄπ' τὰ μαλλιὰ τὴν ἄρπαξε, στὸ μύλο του τὴν πάει. Ἄλεσε, μύλο, ἄλεσε τῆς λιγερῆς κεφάλι. νὰ μὴν τ' ἀκούσει ἡ γειτονιά καὶ φοῖξει τὸ παζάρι.

Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ τοῦ κ. Χ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΗ

ζουν τὸ στερέωμα τῆς σημερινῆς καλλιτεχνικῆς Ἑλλάδος.

Ἡ μόνη περίπτωση πού δὲν θάχε κανεὶς νὰ πῆ τίποτα, εἶναι ὅταν ἐκεῖνος πού ἀμφισβητεῖ τὴ γνησιότητα ἐνὸς ἔργου ἐρθεῖ μὲ ντοκουμέντα σίγουρα στὸ χέρι, μὲ γράμματα καὶ μὲ βούλες· τότε δὲν χρειάζεται νὰ καταλαβαίνη ἀπὸ ζωγραφικὴ, οὔτε καὶ τόσο πού καταλαβαίνει ὁ Χί! — Ψί. Μὰ αὐτὸς ἔρχεται μὲ ἀδειανὰ χέρια κι' ἀδειανὸ κεφάλι, τὸ πολὺ πολὺ ἴσως μὲ μιὰ κάποια ἰδέα ἀπὸ τέχνη, πού δὲ φτάνει γιὰ νὰ τὸν κάνη μὴδὲ **φιλότεχνο**, ὄχι κριτικὸ.

Μολαταῦτα εἶμαι σίγουρος πῶς μεθαύριο κι' ἀντιμεθαύριο θὰ θίξῃ ἄλλα αἰσθητικὰ ζητήματα καὶ μ' ἄλλα ἴσως ψευδώνυμα, ἢ καὶ τὸ ἴδιο ἀκόμα θέμα πού τὸ σακάτφε: Ἔνα Cahiers d' Art, ἕνα Die Kunst, τὰ φυλλομετράς, τὰ δάξεις ὕστερα μπροστά σου καὶ κάνεις τὸ Ruskin ἢ τὸν Apollinaire.

Ἄν μὲ ρωτήστε, σχεδὸν μετάνοιωσα γιὰ ὅσα ἔγραψα· δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰ βάζεις στὴ θέση του ἕναν ἀνίδεο. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι πῶς τὴν ἀνοησία δὲν εἶναι σὲ θέση, καὶ δίκια, νὰ τὴν πάρουν εἰδηση οἱ πολλοί, κ' οἱ Χί-Ψί κάνουν τὴ δουλειά τους. Ἡ περιφρόνηση πού δείχνουμε συχνὰ σὲ τέτοιους, μὴν δίνοντας προσοχὴ στὰ γραφόμενά τους, θάτανε ὁ καλύτερος δρόμος, μὰ γύρω μας ὁ κόσμος διαβάξει ὅτι τοῦ πέση στὰ χέρια κ' ἔτσι τὰ πέρνει στὰ σοβαρά· ἐμεῖς πού σωμαίνουμε ἀπὸ περιφρόνηση, τί κάνουμε; **γιὰ τὸν κόσμον αὐτὸν δὲν ὑπάρχουμε ὀλότελα**. Χρειάζεται λοιπὸν κάπου κάπου ἕνα τέτοιο ξεμύγιασμα, πρέπει νὰ ξετινάξουμε ἀριά καὶ πού κάτι τέτοια χαρτοφάναρα. Αὐτὸ τὸ χρέος ἔχουμε ὅσοι πιστεύουμε στὰ σωστά τὴν τέχνη, καὶ πονοῦμε γιὰ δαῦτη. **ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ**

Σημ. Κατὰ τὴ γνώμη μου τὸ ἔργο τῆς Πανακοθήκης εἶναι γερὸ ἔργο (μὴ ὡς ὅταν ζωγράφος, **πού εἶμαι**, ὄχι ὡς πραγματογνώμων, **πού δὲν εἶμαι**) κι' ὀλότελα διαφορετικὸ ἀπὸ ὅσα ξαίρω τοῦ Θεοτοκόπουλου. Προπάντων ἡ φιγούρα τοῦ Θεολόγου εἶναι λαμπρὴ. Μὰ κι' ὁ Χριστὸς, τὸ φόντο κ' οἱ μικρὲς γριζιές φιγούρες τῆς γῆς εἶναι ὁμορφώτατα. Ἰσὸπο μπορεῖ νὰ λένε, ὅσοι λένε, κάποιο πασαλειμμα, ἀνεξήγητο, πῶχει τραβήξῃ κάποιος μὲ γαλάζιο χρώμα ἀπάνω στὸ φόντο, κοντὰ στὸ κορμὶ τοῦ Χριστοῦ· μάλιστα ἀπ' τὴν πολὺ μαστοριά του. τὸ πινέλο πῆρε κι' ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ δεξιὸ χέρι. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀτζαμίδικη ἐπέμβαση μοῦ φαίνεται πῶς δὲ βλάφτει τόσο, ὅσο θάβλαφτε ἂν εἶτανε τὸ ἔργο διορθωμένο ἀπὸ μάστορα, γιὰτὶ τώρα χτυπᾶ στὸ μᾶτι εὐτὺς τὸ ἀτεχνο μουτζούρεμα ἀπάνω στὴν καλὴ ζωγραφιά. Μπορεῖ μάλιστα καὶ νὰ τὸ βγάλῃ ἕνας καλὸς ρεστωρατέρ, χωρὶς νὰ πάθῃ. Μὰ αὐτὰ τὰ λέγω ἔτσι, χωρὶς καμμιά ἀξίωση. Λέγω τί εἶδα, τίποτε περισσότερο, γιὰτὶ τὸ περισσότερο εἶναι δουλειὰ ἀλλοινοῦ. **Φ. Κ.**

Ὁ Εὐαγγελισμὸς τοῦ Γκρέκο, 1

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

έλος θα βροίτε άπασχολήσεις, όσάκις δέν θα μου διαβάσετε κάτι, έπειδή τά μάτια μου κουράζονται εύκολα, είναι τώρα ένα έτος.

— Έτσι, μάλιστα, δέχομαι με εύγνωμοσύνη! έίπε ή Μυρτώ πού ή φυσιογνωμία της φωτίσθηκε άξαφνα. Σας εύχαριστώ Κυρία.

— Μή με εύχαριστήτε άκόμη, παιδί μου, γιατί αυτό δέν είναι παρά ένα σχέδιό μου όλος διόλου προσωπικό, πού έπιθυμώ πολύ νά πραγματοποιηθή, γιά τό όποιο όμως πρέπει νά έχω την συγκατάθεση του πρίγκηπος Milcza, του πρωτοκόου γιου μου. Ζώ κοντά του, και δέν ήμπορώ νά σάς λάβω υπό την κηδεμονία μου, χωρίς νά έχω τή γνώμη του... Όσον άφορᾷ γιά τή φραουλίαν Loenig...

Κάποια κίνηση της Μυρτώσ την διέκοψε. — Προπάντος, πρέπει νά κρίνετε, Κυρία, εάν είναι ίκανή νά άντικαταστήσω την παιδαγωγό των παιδιών παιδιών σας. Τό ζήτημα αυτό μπορεί νά κατανοηθή άργότερα, νομίζω.

— Ω! Βεβαίως!... Θέλετε νάρθητε από τώρα μαζί μου;

— Θα ήθελα νά μείνω άκόμη μέσα σ' αυτό τό άπιασμά, λέγει ή Μυρτώ, πού τά μάτια της γεμίσανε δάκρυα.

— Όπως θέλετε, παιδί μου. Θα γράψω λοιπόν άμέσως στό γιού μου, ώστε νά τελειώσουμε όσο τό δυνατόν σύντομα. Νά έλπίζετε γιά τήν καλή έκβαση. Θα του μιλήσω γιά τήν ύποχρέωση πού έχουμε νά μὴν άφήσουμε στην έγκατάλειψη μία νέα κόρη πού έχει μέσα στις φλέβες της αίμα του Tisza. Είναι τό μόνο πού θα τον έγγισθ, γιατί νά δοκιμάση κανείς νά τον συγκινήση θάτανε χαμένος κόπος... Μά, πείτε μου, πώς είναι τό όνομά σας παιδί μου;

— Μυρτώ, Κυρία.

— Μυρτώ! έίπε ή κόμησσα μ' έναν τό-

νο έκπληξης δυσαρέσκειας. Γιατί ή Hdwige δέν σάς έδωσε ένα όνομα της πατρίδος μας;... Τούλάχιστον εισθε καθολική;

— Ω! ναι, Κυρία, όπως άγαπημένη μου μαμά!... Και όνομάζομαι Gisèle — Hedwige Μυρτώ. Ο πατέρας μου άγαπούσε νά με φωνάζουν μ' αυτό τό όνομα.

— Τέλος, αυτό δέν μάς ένδιαφέρει πολύ, λέγει ή κόμησσα και σηκώθηκε άπ' τό κάθισμά της. Άφού προτιμάτε νά μείνετε εδώ σήμερα, θέλετε νά γευματίσετε μαζί μας αύριο;... Δέν θάχουμε κανένα, μὴν φοβείσθε, πρόσθεσε βλέποντας τό βλέμμα πού έρριξε ή Μυρτώ στην πένθιμη ρόμπα της. Άν και ή Μυρτώ έπιθυμούσε πολύ ν' άρνηθῆ, άναγκάσθηκε νά δεχθῆ, και πήρε τή διεύθυνση πού της ύπηγόρευσε ή κόμησσα.

— Πηγαίνω τώρα στό νεκροταφείο, έίπε ή κόμησσα, δίνοντάς της τό χέρι. Θέλω νά προσευχηθώ ένανυ στον τάφο της δύστιχης Hedwige?... Όστε αύριο, παιδί μου.

— Ναι, Κυρία, κ' εύχαριστώ γιά τή συμπάθειά σας, και γιά τήν έλπίδα πού μου δώσατε! λέγει ή Μυρτώ με συγκίνηση.

— Ονομάζετέ με εξαφέλη σας, δέ θα ήθελα νά περνώ γιά ξένη πρὸς σάς... Όρεβουάρ, Μυρτώ... Στάσου, θέλω νά σέ φιλήσω εις άνάμνηση της Hedwige.

Τήν έφίλησε έλαφρά στα δύο της μάγουλα, και κατέβηκε στη σκάλα, αφήνοντας μέσα στην τραπέζαρία κάποιο λεπτό άρωμα.

Η Μυρτώ ξαναμπήκε στην κάμαρά της, κάθισε πάλι κοντά στό παράθυρο κ' άκουμπησε τό μέτωπο στό χέρι της.

Αυτή ή έπισκεψη άνεκούφισε λίγο τό μεγάλο βάρος πού έπίεζε τήν τρυφερή καρδιά της. Αισθάνθηκε ότι ή κόμησσα έτρεφε κάποια συμπάθεια γι' αυτή, και πώς ειλικρινώς έπιθυμούσε νά τήν βοηθήση νά έβγη από τή στενόχωρη θέση της. Σάν νά φοβότανε μήπως προσκορούση στην κάποια άριστοκρατική έπιφυλακτικότητα της εξαδέλφης της μητέρας της, δέν ήθελε νά σκεφθῆ πώς μπορούσε νά της φερθῆ με περισσότερο κάπως θερμοτήτα τό ότι προσπαθούσε νά τήν λυτρώση από τή μόνωσή της, νά της γνωρίση τίς κόρες της, όλα αυτά φαινότανε ότι τά έχανε σάν κάποιο αυτότηρό καθήκον πού της τό ύπηγόρευαν οί συγγενικοί δεσμοί της με τή Μυρτώ, κ' ίσως ή άγάπη πού έτρεφε γιά τήν άποθαμμένη εξαδέλφη της.

Όχι, ή Μυρτώ φραριστούσε τό θεό πού τήν άφηνε νά διακρίνη κάποια άνταύγεια

έλπίδας μέσα στη θλίψη πού τήν είχε βυθίσει ό θάνατος της μητέρας της, σκεπτότανε πώς δέν θα της εΐτανε τόσο σκληρό νά αναλάβῃ καθήκοντα παιδαγωγού πρὸς συγγενείς μάλλον, παρά πρὸς ξένους όποιουοδήποτε... Και εκείνο πού τήν παρηγορούσε περισσότερο εΐτανε ή σκέψη πώς θα έβλεπε ίσως τήν πατρίδα της μητέρας, τήν Ούγγαρία, πού τόσο τήν άγαπούσε ή καυμένη ή μητέρα της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 30

Ο καιρός εΐτανε ψυχρός κ' όμιχλώδης. Έπεφτε ένα ψιλό χιονόνερο, τήν άλλη μέρα πού πήρε ή Μυρτώ τό τραίνο γιά τό Παρίσι. Κάποια άγωνία τήν πίεζε στη σκέψη πώς θα βρισκότανε σέ περιβάλλον άγνωστο, πού δέν θα της έδειχναν όλοι τήν ίδια καλωσύνη πού της είχε δείξει ή κόμησσα.

Τό τραί τή μετέφερε στό προάστειο του Σαιν—Ζερμαίν, κοντά στό δρόμο πού κατοικούσε ή κόμησσα... Σέ λίγο σταμάτησε μπροστά σ' ένα παλιό και μεγαλόπρεπύστατο μέγαρο, μ' έναν πέτρινο θυρεό, ένανυ στον όποιον εΐτανε χαραγμένο πολύπλοκα οικόσημα. Κάποιος ύπηρέτης με μαύρη λιβρέα ώδήγησε τή Μυρτώ, άφού περάσανε πρώτα μία μικρή ύπερόχη αίθουσα, κ' ύστερα ένα άπέραντο σαλόνι διακοσμημένο με κάποια πολυτέλεια σοβαρή και καλλιτεχνική, σέ κάποιο δωμάτιο λίγο μικρότερο μά έπίσης μεγαλοπρεπώς έπιπλωμένο, μολονότι είχε μία όψη πειό οικειακή, χάρις σέ ένα πανεράκι του κεντήματος, σέ μερικά βιβλία μισοανοιγμένα, στη σχετική άταξία πού είχαν οί καρέκλες, και σέ κάποιο μικρό ώραίο σκυλάκι βυθισμένο μέσα σέ μία κομψή φωλιά.

Τό δωμάτιο αυτό εΐτανε έρημο... Ο ύπηρέτης άπομακρύνθηκε, μ' ένα βήμα πού πνιγότανε μέσα στους τάπητας, και ή Μυρτώ έρριξε μία ματιά γύρω της.

Τό βλέμμα της έπέσυρε εξαφνα κάποιο τιμπλώ τοποθετημένο στη μέση του μεγαλυτέρου τούχου. Παρίστανε ένα νέον άνθρωπον ύψηλου άναστήματος, πολύ κομψόν, ό όποιος φορούσε με μία ασύγκριτη χάρη τή μεγαλοπρεπή στολή των ούγγρων άρχόντων. Τό κεφάλι, ύψωμένο με κάποια έπιτήδευση, νόμιζε κανείς ότι είχε προσηλώσει ένανυ στη Μυρτώ τά μεγάλα μαύρα μάτια του, ύπερήφανα και γοητευτικά, πού έσπινθίζαν μέσα σ' ένα πρόσωπο μάλλον χλωμό, στολισμένο με

ένα μακρό μουστάκι μαύρο του έβενος. Τό λεπτό και λευκό χέρι του, κομψότατο στό σχήμα, άναπαυότανε ένανυ στο κολπάχ του(*) πού εΐτανε στολισμένο με ένα λοφίο καρφωμένο με μία πόρπη διαμαντένια. Τό όλον του, από τή στάση του, τό βλέμμα του, μέχρι της πτυχής πού σχημάτιζε τό στόμα του, μαρτυρούσε κάποια βαθύτατη ύπερηφάνεια, κάποια άκαμπτη θέληση, τήν ήρεμη αξιοπρέπεια άνθρώπου πού αισθάνεται ότι βρίσκεται ένανυ από τους άλλους θνητούς.

Αυτή τούλάχιστον ύπηροξεν ή πρώτη έντύπωσις της Μυρτώσ... Μολαταύτα, μέσα σ' αυτή τή φυσιογνωμία ύπηροξε κάτι τό έλκυστικό και τό γοητευτικό. Μά ή Μυρτώ δέ μπόρεσε νά καθορίση άκριβώς τί εΐτανε αυτό τό κάτι πού είχε βάλει ό ζωγράφος μέσα στό βλέμμα του μοντέλλου του.

Ο θόρυβος κάποιας πόρτας πού άνοιξε, έλαφρά βήματα στό πλαγιόν σαλόνι, έχαμαν τήν Μυρτώ νά γυρίση. Εΐδε τότε νά προχωρή πρὸς τό μέρος της κάποια μεγαλόσωμη και λεπτή μαζί με ένα άλλο κοριτσάκι έπίσης λεπτό και κομψό. Και οί δύο είχανε τά ίδια άσημόχρυσα μαλλιά, τά ίδια γκριζα και κάπως μελαγχολικά μάτια, τό ίδιο μακρολό προτόσωπο, και τό ίδιο κατάλευκο δέρμα.

— Καλώς ώρίσατε, εξαδέλφη μου, έίπε ή μεγαλύτερη στη Μυρτώ, δίνοντάς της τό χέρι. Χθές ή μαμά μάς διηγήθη τά της έπισκέψεις της στό σπίτι σας, και μάς έκίνησε τήν έπιθυμία νά σάς γνωρίσουμε... Μά πρέπει νά αυτοσυστηθούμε. Ίδου ή μικρή μου άδελφή Mitzi. Έγώ είμαι ή Terka.

Σχεδόν τήν ίδια στιγμή φάνηκε ή κόμησσα, ακολουθούμενη από τά δύο άλλα της παιδιά, τήν Ειρήνη και τόν Ρενά. Η Ειρήνη εΐτανε μία κόρη δεκαέξ—δεκαεπτά έτών, μικρόσωμη και λίγο παχουλιά, με μαύρα μαλλιά χτενισμένα με κοκετταρία, με πρόσωπο ακανόνιστο, μά πολύ χτυπητό. Εΐτανε ντυμένη με γούστο έντελώς παρισινό, και φαινότανε ύπερήφανα και ποζάτη. Ο Ρενά, ένα μικρό άγόρι έως δέκα χρονών, της έμοιαζε πολύ, και φαινότανε έξ άλλου δυσκόλου χαρακτήρος, τούλάχιστον άπ' ό,τι εΐδε ή Μυρτώ κατά τό γεύμα. Φαίνεται ότι ή μητέρα του τόν είχε παραχαϊδέψει, και ή παιδαγωγός του, ή Φροελάιν Loenig, μεγαλόσωμη και ξανθιά με έκφραση σοβαρή και γαλήνια, δέν είχε καμιά έπιβολή ένανυ του... Αυτός ό μέλλον μαθητής θα εΐτανε σγνά άφορμή γιά μεγάλες στενοχώριες στη δύστιχη τή Μυρτώ. Εύτυχώς ή ξανθή Mitzi φαινότανε πολύ πειό ήπια και πειό γλυκειά.

Η Μυρτώ αισθανότανε τόν έαυτό της κάπως στενοχωρημένον μέσα σ' έκίνη τή μεγαλόπρεπη τραπέζαρία, με τίς λεπτές και έπιτηδευμένες διατυπώσεις πού της εΐτανε άγνωστες, στις όποιες όμως έξ ένστικτου προσαρμολόζοτανε ή άριστοκρατική φύσις της.

Κατάλαβαινε ότι οί συγγενείς της είχανε τόν άέρα άνθροπων καλής άνατροφής, πού έκπληροθσαν κάποιο αυστηρό καθήκον, χωρίς όμως νά αισθάνεται καμμία βαθύτερη συμπάθεια γι' αυτή, μία όμφανή, πού ή πληγωμένη καρδιά της διψούσε λίγη τρυφερότητα. Τήν είχανε προστατεύσει άλλως γιαι ή μητέρα της άνήκε στην οικόγενεια των Gisza, μά κα-

τάλαβαινε ότι δέν θα τήν θεωρούσανε ποτέ άπολύτως μέλος της οίκογενείας των.

Η Ειρήνη προπάντων φαινότανε ψυχρή και φαντασμένη. Όταν άποτεινότανε στην εξαδέλφη της, έπερνε κάποιο ύφος προστάτο, από τό όποιο ή Μυρτώ προτιμούσε τήν ύσηχη άδιαφορία πού άπέπνεε ό έπιφυλακτικός τρόπος της Τέρκα. Η κόμησα Gisèle της φαινότανε πώς εΐτανε καλύτερα διατεθειμένη πρὸς αυτή, περισσότερο άπ' όλους τους άλλους.

Έν τούτοις, μία φράση της Έλένης έδειξε στη Μυρτώ κάποιο γεγονός πού μαρτυρούσε καθαρά πώς ή κόμησσα Zolanyi δέν λογάριζε κ' αυτή ως πέρα πέρα συγγενή της τήν Hedwidge Έλεανήν.

Η νεαρή κόρη μιλούσε κάποτε γιά τό Παρίσι κ' έλεγε πώς θάθελε νά ζῆ εκεί παντοτεινά.

— Παρηγοριέμαι, έίπε, από τους δύο μήνας πού περνούμε εκεί, κάθε χρόνο, κ' έτσι περνάνε μ' αυτή τήν έλπίδα οί άτελείωτες ήμέρες πού διαμένουμε στό παλάτι του Voragey.

Αυό μήνες!... Και ποτέ ή κόμησσα Gisèle δέν είχε πάγει νά δῆ τήν εξαδέλφη της!

Η άλγεινή έντύπωση πού προξένησε αυτή ή πληροφορία στη Μυρτώ καθρεφτιζότανε χωρίς άλλο στό βλέμμα της, γιαι ή κόμησσα κοίταξε τήν κόρη της μ' έναν τρόπο έπιτυμητικό, και γύρισε τήν όμιλία σέ άλλο θέμα, σχετική με τό Voragey, τή διαμονή του πρίγκηπος Milcza, όπου περνούσε με τά παιδιά της τήν άνοιξη, τό θέρος και μέρος του φθινοπόρου.

Άν ή άπάντηση του γιου μου είναι εύνοική, εκεί θα σάς πάμε Μυρτώ. Θα δῆτε τό πειό θαυμάσιο μέρος της Ούγγαρίας...

— Έγώ θα προτιμούσα νάτανε λιγώτερο θαυμάσιο, μά νάχουμε μερικές γιοιές, συγγενόρρειες, μεγάλα κυνήγια, όπως άλλοι! άναστένανε ή Ειρήνη. Εύτυχώς κ' έχουμε τίς έπισκέψεις τους γειτονικούς πυργοδεπιστές, μά δέ μπορούμε νά τους άναποδοδώσουμε τίς περιουσίες τους παρά μόνο με μικρές συγκεντρώσεις άσήμαντες, ένῶ τό Voragey είναι ένα τέτοιο πλαισιο γιά νά γίνων όλες οί άσυναγκριτες γιοιές πού μπορεί νά όνειρευθῆ ή φαντασία.

— Έγώ, άγαπώ τό Voragey, λέγει ή Mitzi, πού δέν είχε μιλήσει έως τότε. Ο άέρας εκεί είναι τόσο καθαρός!... κ' είναι κανένα πειό ήσυχος, παρά στό Παρίσι, στη Βιέννη ή τή Βουδαπέστη.

— Κ' έγώ τ' άγαπώ! φώναξε ό Renat. Έκει πέρα διασκεδάζω ώραία, ... εκτός όταν πρέπει νά διασκεδάσω τόν Κατοly.

Τά τελευταία ταυτα λόγια προσφροθήκανε σιγαλά, σάν νά φοβότανε μήπως άκουσθουν από κάποιο άόρατο πρόσωπο.

Τό μέτωπο της κόμησας ζάρωσε λιγάκι, ένῶ κάποιος έλαφρός φόβος ζωγραφίσθηκε στα μάτια της Mitzi.

— Όσον εΐπα Renat, πὸς δέν πρέπει ποτέ... ποτέ... Τό ξαίρεις δά καλά!

Τό τολμηρό βλέμμα του μικρού άγοριοϋ χαμήλωσε σάν νά αισθάνότανε κάποια μυστηριώδη άπειλή, πού δέν φαινότανε έν τούτοις ότι ύπηροξε στον τόνο, σχεδόν φοβισμένον, πού είχε ή φωνή της μητέρας του.

Στό σαλόνι, ύστερ' από τό γεύμα, ή όμιλία βάσταξε περισσότερο από τή συνη-

θισμένη. Τά γούστα, οί συνήθειες της Μυρτώσ εΐτανε πολύ διαφορετικά από των συγγενών της, πού εΐτανε πολύ μονταίν, τούλάχιστον ή κόμησσα και ή Ειρήνη, γιαι ή Terka φαινότανε πολύ πειό άφελής. Έτσι, όταν ή Μυρτώ σηκώθηκε γιά νά τους άποχαρητήση, δέν της κάνανε και θερμοές έκδηλώσεις νά μη βιασθῆ.

— Τούλάχιστον περιμένετε λίγο, έως ότου έτοιμάσουν τό άμάξι πού σάς πάει στό σταθμό, λέγει ή κόμησσα. Και έλάτε μ' άπ' αυτές τίς μέρες, όποτε θέλετε. Έλπίζω ότι θαά εντός όλίγου άπάντηνιν εκ μέρους του γιου μου... Έπειδή δέ ύποθέτω ότι θα είναι εύνοική, θα έπρεπε νά σκεφθούμε τί θα κάνατε τά έπιπλά σας, γιαι ή άναχώρησις μας γιά τήν Βιέννην έχει ώρισθῆ έντός της δεκαπενθημερίας. Νομίζω ότι θα έπρεπε νά τά πουλήσετε...

— Θα έπιθυμούσα νά διατηρήσω τήν κάμαρα της μητέρας μου, λέγει ή Μυρτώ με φωνή κάπως τρειουλασστή. Δέν έχει και μεγάλη αξία, έπειδή τά έπιπλά είναι παλιά και τριμμένα.

— Έννοώ αυτή τήν έπιθυμία. παιδί μου, μά τί νά τά κάμετε;... Βεβαίως τό καλύτερο θάτανε νά τά άποθηρεύσουμε εδώ, μέσα σέ κάποια κάμαρα του δεύτερου πάτωμα, μά αυτή εδώ ή κατοικία άνήκει στον πρίγκηπα Milcza, και ό ύπάλληλος πού διαχειρίζεται τά κτήματα τά όποια έχει ο γιουός πού στη Γαλλία θα άρνηθῆ πιθανώτατα νά έπιτρέψῃ νά εισαγάγουν εδώ μέσα ότιδήποτε, χωρίς τήν συγκατάθεση του κυριοϋ του. Και ούτε εκείνος, ούτε έγώ θα είχαμε τό θάρρος νά γράψουμε στον πρίγκηπα γιά ένα πράγμα τόσο άσήμαντο.

— Θα σκεφθώ... θα ιδώ άν μπορώ νά έβρω κάποιον συνδυασμό, λέγει ή Μυρτώ. — Άκριβώς... Ίσως οί γειτόνισσές σας, γιά τίς όποιες μου όμιλήσατε, σάς δώσουν κάποια γνώμη... Και πέστε μου, παιδί μου, δέν φοβάσθε μη τυχόν σάς λείψῃ κάτι...

Η Μυρτώ κοκκίνησε λίγο και άπάντησε ζωηρά: — Εύχαριστώ, εξαδέλφη μου, αλλά έχω άρκετά, σάς διαβεβαιώ. Η καυμένη ή μαμά μου μόλις είχε λάβει τό τρίμηνό της έπίδομα...

Κάποιος ύπηρέτης ήλθε και άνήγγειλε ότι τό άμάξι εΐτανε έτοιμο. Η Μυρτώ έχαιρέτησε με χειραψία τίς συγγενείς της, κ' ή Terk και ή Mitzi τήν συνωδέυσαν έως τόν προθάλαμο...

Κατόπι οί δύο άδελφές ξαναμπήκανε στό σαλόνι, τή στιγμή πού ή Ειρήνη έλεγε μ' έναν τόνο πειραγμένον:

— Θάνα διασκεδάστικόν νά βλέπη κανείς αυτό τό νεαρὸ κορίτσι νά κάμη τήν παιδαγωγό! Δέ μπορώ νά καταλάβω πὸς τό σκεφθήκατε αυτό, μαμά!...

— Είναι άλήθεια ότι έχει μαγευτική εύμορφία, λέγει ή κόμησσα με κάποιο έλαφρό παρόνομο. Ίσως βιάσθηκα κάπως, εκείνη τή μέρα... Άλλά ή πτωχή κόρη μου έκίνησε τή συμπάθεια, τόσο μονάχη, τόσο θλιμμένη... Και τέλος πάντων, εάν είναι εύλαβής και σοβαρά, όπως φαίνεται, τό πράγμα δέ θάνα ίσως τόσο δυσάρεστο όσο φοβίζαι, Ειρήνη. Φυσικά, θα μείνη έξω από τās στενάς σχέσεις, θα τήν περιωρίσωμε στον ρόλο της παιδαγωγού...

— Αλλά ή κόρη μιλούσε κάποτε γιά τό Παρίσι κ' έλεγε πὸς θάθελε νά ζῆ εκεί παντοτεινά.

— Παρηγοριέμαι, έίπε, από τους δύο μήνας πού περνούμε εκεί, κάθε χρόνο, κ' έτσι περνάνε μ' αυτή τήν έλπίδα οί άτελείωτες ήμέρες πού διαμένουμε στό παλάτι του Voragey.

Αυό μήνες!... Και ποτέ ή κόμησσα Gisèle δέν είχε πάγει νά δῆ τήν εξαδέλφη της!

Η άλγεινή έντύπωση πού προξένησε αυτή ή πληροφορία στη Μυρτώ καθρεφτιζότανε χωρίς άλλο στό βλέμμα της, γιαι ή κόμησσα κοίταξε τήν κόρη της μ' έναν τρόπο έπιτυμητικό, και γύρισε τήν όμιλία σέ άλλο θέμα, σχετική με τό Voragey, τή διαμονή του πρίγκηπος Milcza, όπου περνούσε με τά παιδιά της τήν άνοιξη, τό θέρος και μέρος του φθινοπόρου.

Άν ή άπάντηση του γιου μου είναι εύνοική, εκεί θα σάς πάμε Μυρτώ. Θα δῆτε τό πειό θαυμάσιο μέρος της Ούγγαρίας...

— Έγώ θα προτιμούσα νάτανε λιγώτερο θαυμάσιο, μά νάχουμε μερικές γιοιές, συγγενόρρειες, μεγάλα κυνήγια, όπως άλλοι! άναστένανε ή Ειρήνη. Εύτυχώς κ' έχουμε τίς έπισκέψεις τους γειτονικούς πυργοδεπιστές, μά δέ μπορούμε νά τους άναποδοδώσουμε τίς περιουσίες τους παρά μόνο με μικρές συγκεντρώσεις άσήμαντες, ένῶ τό Voragey είναι ένα τέτοιο πλαισιο γιά νά γίνων όλες οί άσυναγκριτες γιοιές πού μπορεί νά όνειρευθῆ ή φαντασία.

— Έγώ, άγαπώ τό Voragey, λέγει ή Mitzi, πού δέν είχε μιλήσει έως τότε. Ο άέρας εκεί είναι τόσο καθαρός!... κ' είναι κανένα πειό ήσυχος, παρά στό Παρίσι, στη Βιέννη ή τή Βουδαπέστη.

— Κ' έγώ τ' άγαπώ! φώναξε ό Renat. Έκει πέρα διασκεδάζω ώραία, ... εκτός όταν πρέπει νά διασκεδάσω τόν Κατοly.

Τά τελευταία ταυτα λόγια προσφροθήκανε σιγαλά, σάν νά φοβότανε μήπως άκουσθουν από κάποιο άόρατο πρόσωπο.

Τό μέτωπο της κόμησας ζάρωσε λιγάκι, ένῶ κάποιος έλαφρός φόβος ζωγραφίσθηκε στα μάτια της Mitzi.

— Όσον εΐπα Renat, πὸς δέν πρέπει ποτέ... ποτέ... Τό ξαίρεις δά καλά!

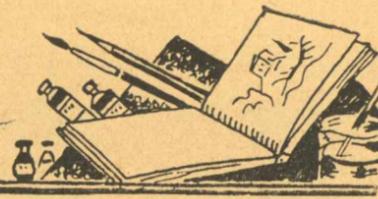
Τό τολμηρό βλέμμα του μικρού άγοριοϋ χαμήλωσε σάν νά αισθάνότανε κάποια μυστηριώδη άπειλή, πού δέν φαινότανε έν τούτοις ότι ύπηροξε στον τόνο, σχεδόν φοβισμένον, πού είχε ή φωνή της μητέρας του.

Στό σαλόνι, ύστερ' από τό γεύμα, ή όμιλία βάσταξε περισσότερο από τή συνη-

(* Ακολουθεῖ)

Η ΖΩΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΕΠΙ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ ΤΟΥ

ΚΛΑΜΠΟΥΝΤ

1890-1928

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΛΟΙΟ

Το καλλίτερο γιατρικό κατά της άπλης, και άλλοιμονο τόσας συνεπείας συνεπαγούσης, συμφωνίας του ούρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης στο θολό ἡμικύκλιο τοῦ ὄριζοντος εἶναι νὰ εἶσαι ξεκλωμένος σὲ μιὰ καρτέλα καὶ νὰκοῦς διάφορα ραδιοπρογράμματα τοῦ κόσμου.

Ἄλλὰ νά, στή μέση μιᾶς ὁποιαδήποτε συμφωνικῆς συναυλίας σὲ κόδεο τὸ Λονδῖνον ἢ καμμιά ἄλλη μεγαλόπολις γιὰ νὰ σοῦ ἀναγγεῖλι κανένα νέο σημαντικὸ ὄπως τὴν ἄλλη φορά τὸ θάνατο τοῦ μικροῦ Γκραίτσερ. Καὶ αὐτὴ τὴν φορά (λὲς νὰ εἴμεθα ἕμεις ἢ αἰτία τοῦ θανατικοῦ ποῦ ἔπασε στὴν νέα γενεὰ τῶν καλλιτεχνῶν τῆς Γερμανίας) ἄλλος θάνατος ἀναγγέλλεται. Ὁ Κλαμπουντ ἀπέθανε. Ὅπως πάντα τὰ λόγια τοῦ ἀγνώστου κυλοῦν ἀργά, ψυχρά, ἄθυμα σὰν νὰ θέλουν νὰ σὲ πείσουν ὅτι ἕνας ὀλιγώτερο, ἕνας περισσότερο, δὲν παίζει μεγάλο ρόλο στὸ ρεῦμα τῆς ζωῆς. Ἄλλὰ νὰ εἶναι ἄραγε ἔτσι;

Τὸ ποτάμι—κυοᾶ,
Τὸ φεγγάρι ἀκορπᾶ,
Τὸ φεγγάρι ἐξῆνᾶ τὸ φῶς του—
καὶ ἐγὼ ξεχνούσῃ
Τὸν ἑαυτὸ μου, καθὼς φιλοῦσα
Τὸ κρασί
Τὰ πουλιά εἶχαν φύγει·
Ὁ Πόνος εἶχε μείνει
Καὶ οὔτε ἕνας ἄνθρωπος δὲν ἦταν
μαζί.

(Ἐκ τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως τῶν ποιημάτων τοῦ Ἰάπωνος Αἰ-Τάϊ-Πέ ὑπὸ τοῦ Κλαμπουντ.)

Κι' οὔτε ἕνας ἄνθρωπος δὲν ἦταν μαζί....

Βέβαια ποιὸς ἄλλος περισσότερο ἀπ' τὸν Κλαμπουντ αἰσθάνθηκε τὴν ἐρημιὰ τριανταοκτῶ ὀλοκλήρων χρόνων τραγικῆς ζωῆς. **Οὔτε ἕνας ἄνθρωπος.**

Λοιπὸν ἐπὶ τέλους τὸ κατόρθωσε νὰ τὸν σκοτώσῃ αὐτὴ ἡ ἀρρώστια ποῦ τοῦκαψε τόσα χρόνια τὰ στήθη.

Τριάντα ὀλοκλήρα χρόνια ἐπάλασε μαζί τῆς σὰν θεοῦ ὁ ἀσθενικὸς καὶ μουσικοπαθὴς αὐτὸς γυιὸς ἐνὸς φαρμακοποιοῦ τοῦ Κρόσσεν.

Τριάντα ὀλοκλήρα χρόνια τὰ μοίραζε ἀδιάκοπα μεταξὺ τοῦ θερμοῦ μὲ θολωμένου ἀέρα ἐνὸς καφεναίου καὶ τῆς ψυχρᾶς καὶ καθαρᾶς ἀτμοσφαιράς τῶν σανατορίων τῆς Ἑλβετίας ἐκεῖ ὅπου ἡ ζωὴ μεταξὺ τῶν 37,5 καὶ 39 βαθμῶν κυλᾶ κάπως πειὸ πύρινα κάπως πειὸ ζωηρὰ τὸ ἀδυσώπητο ρεῦμα τῆς.

Στὴ φθίση ἀφιέρωσε πολλὸ πρὸ τοῦ Τόμας Μάνν («Τὸ θαυματουργὸ θουνοῦ») ἕνα βιβλίον τῶν «Ἀρρώστια» καὶ τὸ πρῶτο ποίημα ποῦ τὸν ἔκανε γνωστὸ τὸ 1910 ἦταν τὸ «Ρόδινος Ὀρβρος! Κλαμπουντ οἱ ἡμέρες χαρᾶζου».

Ἄλφρεντ Κένσκι ἦταν τὸ ὄνομά του καὶ σ' αὐτὸ τὸ ποίημα χαρίζοντας στὸν ἑαυτὸ του ἕνα ψευδώνυμο (τὶς οἶδες ἀπὸ ποιά βάθη μιᾶς Ἀνατολῆς διαλεγμένο), λογαριάστικα μιὰ γιὰ πάντα μὲ τὴν νεότητά του. Καὶ αὐτὸ μὲ τὸν περιεργότερο, εἰλικρινῆ καὶ ἴσως-ἴσως καὶ ἀνακρίθ.

Αὐτὸς ὁ τρόπος του νὰ ἐκθέτῃ ἀπότομα χωρὶς περιστροφὲς ὅλες του τίς σκέψεις καὶ τίς ιδέες, (σκέψεις καὶ ιδέες ἐνὸς μελομανᾶτου) ἦτο ἀκριθὸς ἢ δύναμις του καὶ ἔμεινε πάντα, καὶ στὰ ποιήματα, τὰ καθ' αὐτὸ δικὰ του ἀλλὰ καὶ στὶς ἐλεύθερες μεταφράσεις ἢ μεταποιήσεις τῶν ἀγνώστων ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς. Ἔτσι στὸν «Κύκλο ἀπὸ κίμωνια» τὴν κινεζικὴ αὐτὴ δραματικὴ παραποίηση τῆς δικῆς τοῦ Σολωμόντος καὶ σὲ ἄλλη παρόμοια.

Αἱ γνωστότεροι συλλογὰ ποιημάτων του εἶν' «Ζεστὴ καρδιά», «Τὸ πλοῖο μὲ τάνθη», «Τρίτονον», «Εἰρήνη», «Ἡ Ἄρπα» καὶ κάμποσα ἄλλα ἀκόμη.

Παρασυσθεῖς ἀργότερα ἀπ' τὸν Ρίλκε μὲ τίς μικροστορίες τοῦ «Κορνὲ» κ.τ.λ. ἔγραψε μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν τὸν «Μορῶ», τὸν «Μωιάδ» καὶ τὸν «Πιότρ» ποῦ εἶνε περισσότερο δοκίμια ζωγραφικῆς παρά λογογραφίας. Κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τοῦ πურετοῦ ἔγραψε τὰ «Φαντάσματα» καὶ ὑποκίπτον ἀργότερα στὴν ἀρρώστια, τὸ ὑπέροχο ἐκεῖνο ρομάντζο λὰ Ὀύλενσπίγγελ «Μπράκε» ὅπου περιγράφει τὴν θυσία του ἢ μάλλον τὴν ψυχὴ του ποῦ ζήτησε μάλιστα τὴν ἐλευθερία καὶ προσπαθοῦσε μὲ χιούμορ νὰ ὑπερνικήσῃ τὸ ἄχθος τῆς ζωῆς. Καὶ τὴ ζωῆς!

Ρομαντικὸς; Ναὶ ὑπῆρξε. Ὁ μόνος ἴσως ποῦ ἐπιζῶσε ὡς σήμερα στὴν Γερμανία. Ὁ γερμανικὸς ὁμοῦ λυρισμὸς εἶχε κερδίσει μὲ τὸν Κλαμπουντ τὸν πειὸ ἄριστο ποιητὴ τῆς νεωτέρης γενεᾶς. Νέος μάλιστα εἰκοσι χρονῶν—ἴσως καὶ λιγώτερο—παντρεύεται στὸ Νταβὸς μιὰ μικρὴ δημοφῆ ἀρρωστή. Ποιὸς ἔξερει ἴσως καμμιά ἀπ' τῆς τόσας σκιᾶς ποῦ νεφελάρουν στὴν «Ἀρρώστια» του.

Ὅλος ὁ νοῦς του ἦταν στὸ σκί ἢ στὸ μπόμπ ἢ στὶς ἐκδρομὲς καὶ τίς ἀναρτήσεις. Καὶ γύρω κρυφὰ μιλούσαν φωνές: Καὶ φθισκοί. Καὶ ἄλλοι ἔλεγαν **πολὺ** καὶ ἄλλοι **λίγο**. Ἔτσι γίνεται πάντα ὅταν κάποιος πεθαίνει.

Ἀργότερο στὸ Μόναχο τριγύριζε ἀδιάκοπα ἀπὸ καφενεῖο, σὲ καφενεῖο χωρὶς φίλους πάντα μόνος.... μὲ ἐκεῖνη: τὴ μόνη ποῦ τοῦ ἔμεινε πιστὴ ὡς τὴν τελευταία πνοὴ τῶν ματωμένων του πνευμάτων: τὴν ἀρρώστια του, γιὰτὴ ἡ γυναίκα του εἶχε πεθάνει μαζί μὲ τὸ πρῶτο παιδί του ὅταν τὰ σπλάχνα τῆς ζητοῦσαν νὰ τὸ φέρουν στὸ φῶς—ἢ στὸ σκότος, ποιὸς ἔξερει....

Πάντα ψυχρὸς καὶ μετρημένος στὴν κουδέντα του. Καὶ ὁμοῦ—σοῦ ἔκανε τὴν ἐντύπωση ἐνὸς ἀδισαντοῦ ἀγγεῖλου, τὴν ἐντύπωση τοῦ πεινασμένου γιὰ ζωὴ, τὴν ἐντύπωση μιᾶς βαθεῖας ἀνεξαρτητικῆς, πικρῆς ἀπομονώσεως καὶ ἀπαρτρωσῆς. Ἄλλωστε πῶς μπορούσε νὰ σοῦ κάνει ἄλλη ἐντύπωση αὐτὸς ὁ καταδικασμένος νὰ κἀθεταί ξεκλωμένος σὲ ἕνα ἀνάκλιτρο θώδεκα ὥρες ἢ καὶ πειὸ πολὺ τὴν ἡμέρα στὴν μαλκονόπορτα ἐνὸς ὀρεινῶν ἀπ' τὰ 22 δωμάτια τῶν κροσσαντορίων τῶν

Ἄλπεων; Εἴκοσι δύο δωμάτια—εἰκοσι δύο φορὲς ποῖο μόνος.

Καὶ ἀπ' ἐκεῖ μέσα ἐπέταξε στὰ τριανέμια ὅτι ἡ ἀρρωστημένη φαντασία του καὶ τὸ γερὸ του ταλέντο δημιουργοῦσαν. Τὰ πέταγε ὅλα ὅσα ἔγραψε, χωρὶς νὰ τοῦς ρίξῃ οὔτε μιὰ ματιά ἀκόμη. Ἀπρόοπτα εἰσχωροῦσε στὸν πολιτισμὸ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ρωσσίας, τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Γαλλίας καὶ ἀκόμη στὸ δημοτικὸ τραγούδι ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀντλοῦσε, ἀντλοῦσε—καὶ ὁμοῦ ἔμεινε πάντα ὁ ἴδιος, ὁ μελαγχολικὸς καὶ εἰλικρινῆς Κλαμπουντ. Καὶ ὅταν μπορούσε νὰ σταθῇ στὰ πόδια του, τότε—τότε ἔκανε ἔυλογραφεῖς Ποιὸς ἔξερει ἴσως ἀγνώστα ὡς τώρα ἀριστογραφήματα.

Βέβαια ἔχει πολλὰ ἔργα ποῦ, εἴτε ἐγράφηκαν ἐξ ἀνάγκης προσπορισμοῦ χρημάτων, εἴτε εἰς στιγμὰς ὅπου τὸ ταλέντο του πνιγότανε καὶ τὸ αἴμα ποῦ κυλοῦσε ἀπ' τὸ στόμα του, εἶναι ἄσχημα, κακὰ.

Ἄλλὰ τὸ χειρότερο ἔργο ἐνὸς καλοῦ λογοτέχνου εἶναι πάντα καλλίτερο ἀπ' τὸ κατὰ τύχην καλὸ ἔργο ἐνὸς ἄλλου ἢ ὀλιγώστου. Ὅταν αἰσθάνεται καλλίτερα φεύγει ἀπ' τὰς ἄλπεις καὶ γυρίζει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ κράτος σὲ κράτος ἀπὸ ἡπειρο σὲ ἡπειρο, ἀπὸ **κόσμο** σὲ **κόσμο**... ὡς ποῦ μιὰ μέρα—ὄρεσκειται πάλι ἐκεῖ εἰς τὸ Νταβὸς κατάνειτε.

Ἡ φθίσις εἶχε προσβάλλει τὸ λάρυγγά του, καὶ σ' ὅλους ὅσοι ἔτυχε νὰ τὸν ρωτήσουν πῶς παῖε ἡ κατάστασις του, ἀπαντοῦσε γράφοντας σὲ ἕνα κομμάτι χαρτί μιὰ λέξη, μιὰ, τὴν πειὸ μοιραία:

—Στάσιμος!!

Στάσιμος μὲ δύο θαυμαστικά. Καὶ πράγματι θὰ ἦταν χωρὶς ἄλλο ἕνα ἀνοιξιάντικο ἀπομνημόσυνο εἰς τὸ Νταβὸς, ὅπου ἡ ἀβρα χαϊδεύει τοὺς κλιτεῖς μὲ τὰ μισολωμένα χιόνια καὶ κάνει νὰ τρεμοσβύνουν οἱ μικρὲς μισοανοιγμένες φλογίτσες τῶν crocus σὰν ζωῆς ποῦ φθίνουν. Τότε βέβαια θὰ ἦταν ποῦ ξαναβρῆκε (ἕναν ἄνθρωπο;) μιὰ γυναίκα, μιὰ σύζυγο, τὴν ἠθοποιὸ Καρόλα Νέερ.

Καὶ ἔτσι ἔζησε ὡς σήμερα ἀγωνιζόμενος, ἀποθνήσκων καὶ ἀναζῶν, ἐπιμόνα, γενναία—ὅπως ὀλιγοί, ἀγωνιζόμενος ὅπως λέει ὁ ἴδιος εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του: «τὸν ἀγῶνα τοῦ κόκκινου καὶ τοῦ λευκοῦ τριανταφύλλου».

Στὸ Βερολίνο κάθε θέατρο ἐτίμησε τὸν νεκρὸ, μὲ μιὰ παράσταση ἢ μὲ ἕνα λόγο, μὲ κάτι τέλος πάντων ποῦ νὰ δείχνῃ τὸν θαυμασμὸ ἐκεῖνον ποῦ ἔμειναν πίσω.

Καὶ ἡ «Tribune» τοῦ Robert ἔπαιξε γιὰ πρῶτη φορά τὸ τελευταῖο τοῦ ἔργου:

X. Γ. Ζ.

Τρία γράμματα τρία πρόσωπα τρεῖς πράξεις. Χωρὶς ὀνόματα, χωρὶς χρόνον, χωρὶς τόπο: κάτι τέλος πάντων ἐντελῶς μοντέρνο καὶ ἴσως ἴσως καὶ νέο.

Ποιὸς εἶναι ὁ X. καὶ ποιὸς εἶναι ὁ Z. δὲν ἔξερει κανεὶς οὔτε καὶ τὴν ἀρχὴ οὔτε καὶ τὸ τέλος τοῦ ἔργου. Τὸ μόνον ποῦ εἶναι γνωστὸ (γιὰτὴ εἰκάζεται καὶ εὐκολότερα) εἶναι τὸ Γ. ἢ γυναίκα.

Τὸ Γ λοιπὸν πρόκειται νὰ παντρευθῇ ἕνα κόμητα πλοῖσιον γιὰ νὰ σώσῃ τὸν κόμητα πατέρα της ποῦ ἔχρεωκόπησε. Ὁ πλούσιος

κόμης, τῆς παρουσιάζεται ὡς πλανόδιος πομπῆς ὄψασμα, τὴν κερδίζει μὲ τὸ πνεῦμα του καὶ τὴν παντρεύεται.

Ὁ πλούσιος κόμης ἔχει ἕνα ὑπηρετῆ ὁ ὁποῖος τυχαίνει νὰ εἶναι ὁ ἀληθινὸς πλούσιος κόμης, τοῦ ὁποῖου τὰ χαρτιά ἐκλεψε ὁ νῶν σύζυγος τῆς ἐκλεκτῆς του ἕνα βράδυ εἰς τὴν φυλακὴ. Ὁ πλούσιος κόμης ἐφυλακίσθη γιὰτὴ εἶχε ἕνα μυστικὸ χαρτοπαίγνιο καὶ ὁ ἀλήτης σύζυγος ἔτυχε νὰ κοιμάται ἐκεῖνο τὸ βράδυ εἰς τὸ ἴδιο κελὶ ποῦ ἔβριξαν οἱ χωροφύλακες τὸν κόμητα.

Ὁ κόμης ὡς ὑπηρετῆς τοῦ ἀλήτου κατορθώνει νὰ ξαναπαρῇ τὰ χαρτιά του καὶ... τὴν γυναίκα. Γιὰ τιμωρία ὑποχρεοῦται λοιπὸν ὁ ἀλήτης—σύζυγος νὰ ὑπηρετῇ τὴν τέως σύζυγον του ποῦ τὸν ἀπεχθάνεται, καὶ τὸν νέον τῆς... συμβίον.

Ὁ πλούσιος κόμης εἶναι τοιγούνης καὶ ὀλιγον βλάξ... ἢ κυρία κόμησσα κορτετζάρε μὲ τὸν πρῶτον ἀλήτην—σύζυγον, καὶ νῦν ὑπηρετῆν. Ὁ πλούσιος κόμης πίνοντας μιὰ μποτλίνα σαμπάνια μὲ τὸν ὑπηρετῆ του, τοῦ ἔχωρετὶ τὴν γυναίκα του. Τὴν εἶχε κι' ὅλας βαρεθῆ!

Λοιπὸν ποιὸς εἶναι ὁ X. καὶ ποιὸς ὁ Z; Ποιὸς εἶναι σύζυγος καὶ ποιὸς ὑπηρετῆς, δὲν ἔξερει κανεὶς. Ἔξερει ὁμοῦ μιὰ γυναίκα γύρω ἀπ' τὴν ποῖα μὲ ἕνα διάλογο εὐφύεστατο γυρίζει ἡ ζωὴ τοῦ «κομματιῦ». Αὐτὴ εἶναι τὸ κυριώτερο καὶ συγχρόνως τὸ πειὸ παθητικὸ πρόσωπο.

Θέλησε ὁ Κλαμπουντ νὰ ἐξευτελίῃ τὴν γυναίκα; Μπορεῖ. Ἐκείνος ὁμοῦ ποῦ βγαίνει χαμένος, εἶναι ὁ **ἄνδρας**, τὸ ἕνα δηλαδὴ ἐκεῖνο πρόσωπο ποῦ προσπαθεῖ νὰ παίξῃ τὸν κυριώτερον ρόλο στὴ ζωὴ μιᾶς γυναίκας, ἔχει, ὅλα τὰ ἐφόδια γι' αὐτὸ καὶ ἐν τούτοις ἀτυγχάνει.

Τὸ ποῖο εἶναι αὐτὸ τὸ πρόσωπο ὁ X ἢ ὁ Z, αὐτὸ δὲν τὸ ἔξερει κανεὶς ἐκτὸς ἀπ' τὴν... γυναίκα.

Μιὰ παραβολή, ἀπλή, βαθεῖα καὶ ἐπιπολαῖα συγχρόνως, προπαντὸς ὁμοῦ ἀριστουργηματικὴ στὴν τεχνικὴ διάταξη, στὸ πνεῦμα ποῦ τὴν διέπει.

Τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Κλαμπουντ: ἕνα, μικρὸ χαμόγελο.

Γ. Β. ΔΟΥΚΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ντόλη Νίκη: Ντολογία. Ἐνα ἡμερολόγιο κάποιου ἀρρωστοῦ νέου καὶ μαζί ἐρωτευμένου. Ὁ συγγραφεὺς κατορθώνει νὰ μεταδώσῃ στὸν ἀναγνώστη κάποιον συγκίνηση. Ζαίρει νὰ γράφῃ ψυχολογημένα, μὲ σύστημα, χωρὶς νὰ γίνεται κουραστικὸ καὶ ἀναρῶδες. Ἐπάρχουν μάλιστα μέρη πολὺ καλὰ, ἀντίθετα σὲ πολλὴ κενὴ αἰσθηματολογία ποῦ γεμίζει οὐλοῦσε δολοκλήρες. Πάντως πρόκειται γιὰ βιβλίον καλογραμμμένο, ποῦ μαρτυρεῖ, ἂν ὄχι

σπουδαία χαρίσματα ψυχικά, τοῦλάχιστο πειρα στὸ γράψιμο, ποῦ εἶναι κάπως δυσεῦρετη στὴ λογοτεχνία μας.

Γ. Πιερίδης: Οἱ Σουτῆρες. Τὸ βιβλίον αὐτὸ κάνει πολὺ καλὴ ἐντύπωση γιὰ τὸ καλὸ γράψιμό του, γιὰ τὴν σφωτῆ γλώσσα του, μὰ καὶ γιὰ τὸ καλὸ περιεχόμενό του. Ἡ ὑπόθεση τῶν διηγημάτων του ἂν καὶ δὲν εἶναι τίποτα ἀποκαλυπτικὸ, εἶναι ὁμοῦ τέτοια ποῦ δίνει ἀφορμὴ γιὰ σκέψεις, ἔχει ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν σημερινὸ ἀνθρωπο. Τὸν συγγραφέα του διακρίνει κάποια ξεχωριστὴ ψυχολογικὴ ικανότητα, κάποια παρακολούθηση κοινωνικῶν γεγονότων καὶ τύπων, ποῦ μπορεῖ νὰ εἶναι πολὺ ἀντικειμενικὴ, μὰ ποῦ γι' αὐτὸ ἀκριθὸς εἶναι καὶ σωστὴ. Ὁ ἀναγνώστης αἰσθάνεται ὅτι αὐτὰ εἶναι γεγονότα, ὅτι δὲν εἶναι σχήματα καμωμένα ἀπλῶς γιὰ νὰ γρηγομεῦσουν ὡς βάζει στὸν συγγραφέα. Βέβαια, σήμερα τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ βιβλία ποῦ γράφονται ἔχουν γνωρίσματα ἀνάλογα μὲ τὸ περὶ ὅπου πρόκειται: πάντως ὁμοῦ εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα δείγματα τοῦ εἴδους αὐτοῦ.

Ἀχ. Γεωργιάδης: Στὴν ἐξοχὴ (διήγημα). Κι' αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι γραμμμένο ἐπάνω σὲ κάποιον τόνο ποῦ συνειθίζεται ἐπίσης: Ἐνα ἡμερολόγιο κάποιου κορσιστοῦ, εὐθιμοῦ, χαϊδεμένου, πολυχαπαμμένου, ποῦ περνᾶ τὴ ζωὴν τοῦ ἀξέγνωστα, σχολιάζοντας τὸ πολὺ πολὺ, κατὰ τὸ σύνθημα, τοῦ διαφόρου τύπου καὶ τὰ φερσίματα τῶν γύρω του, ἀπὸ τὴν μὴτέρα τῆς, τὸν ἀδελφόν τῆς, ἕως τὸν τάδε καὶ τὸν δεῖνα περαστικόν ἢ γνωστον. Ὅλα αὐτὰ παραμερίζουν μὲ τὸν καιρὸ σὲ κάποια, πάλι συνειθισμένη, κορσιότικη εὐαισθησία, ποῦ καταντᾶ μοιραία στὸν ἔρωτα, ὁ ὁποῖος πάλι καταντᾶ στὴν ἀρρώστια καὶ στὸ θάνατο. Αὐτὰ, τὴν ἀριστοτεχνικὴ καὶ πρᾶγματι μωλοφονία ἐπέξεργασία τῆς, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐνθουσιασῇ τὸ πολὺ κοινόν, ὅσο μορφομένον μουσικῶς κι' ἂν εἶναι αὐτό. Τὰ χειροκροτήματα εἶναι τυπικά, καὶ μολοντὶ θερμά, ἀπέδειξαν μονάχα πῶς ὁ κ. Μητρόπουλος εἶναι συμπαθητικὸς στὸν πολὺν κόσμον. Ὅχι ὁμοῦ δὲν ὁ κόσμος αὐτὸς κατάλαβε τίποτα ἀπ' τὴν θαυμασία φούγκα, ποῦ εἶναι καμωμένη γιὰ νὰ ἀκούγεται ἀπὸ **ειδικούς**. Μ' αὐτὸ δὲν θέλουμε νὰ υποτιμήσουμε τὴν μουσικὴν ἀντίληψιν τοῦ κοινῶ. Κάθε ἄλλο. Ἄλλὰ εἶναι μερικὰ πράγματα, ποῦ ὅσο προσπαθοῦμε νὰ νοιώσουμε, τόσο χειρότερα πελαγώνουμε. Νὰ γιατί ἡ πρώτη (ἐλπίζουμε καὶ ἡ τελευταία) ἐκτέλεσις τῆς φούγκας τοῦ Μητρόπουλου δὲν τὰ θαρῆται κανεὶς ποτέ.

Ὅσο γιὰ τὴν εἰσαγωγή «Ἡ νίκη τοῦ Οὐ-ἐλλίγινου» ὁ κ. Μητρόπουλος θὰ ἔκανε καλύτερα ἐὰν ἀνέγραφε εἰς τὸ πρόγραμμα τὴν ὄριστατὴν εἰσαγωγήν τοῦ «Ἐγκόν» ποῦ ἡ δρχήστρα ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ πλεόν ἀπὸ ἕνα χρόνον. Ἄν καὶ παρὰ πολὺ γνωστὴ, ἐν τούτοις μὲ μεγάλῃ εὐχαρίστησιν θὰ τὴν ἀκούσαμε πάλιν, γιὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον διὰ τὴν ἀριστοτεχνικὴν δὲν τὰ θαρῆται κανεὶς ποτέ.

Ὁ κ. Σιγκέντι (τὸν ὁποῖο ἀπὸ λόγους ἀνεξάρτητους τῆς θελήσεως μᾶς, δὲν μπορούσαμε ν' ἀκούσαμε εἰς τὰ «ρεσιτάλ» του) ἔπαιξε πρᾶγματι ἐντελῶς ἐξαιρετικὰ καὶ μὲ πολλὴν εὐγένεια τὸ Κοκτοῦρο τοῦ Μπετόβεν. Χωρὶς νὰ μορῃ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν Χούμπερμαν, ὁ κ. Σιγκέντι παίζει μὲ ἀπλότητα, μὲ συγκρατημένον αἰσθημα καὶ ἔχει μηχανισμὸ ἐντελῶς ἐξαιρετικόν. Ἡ ὄρατα δὲ ἐμφάνισθι του συντείνει στὴν μεγάλῃ καὶ δίκαια, ἄλλως τε, ἐπιτυχία του. Τὸ φιλόμουσο κοινὸ μας, ποῦ πάσχει ἀπὸ ἀθεράπευτη ξενομανία, (τὸ ξανατονίζουμε αὐτὸ μὲ λύπη) καὶ ποῦ ἀφῆσε νὰ

τα, σταματᾶ στὴν καλὴ ἀφήγησιν, μὲ τὴν πειὸ στενὴ ἀντίληψιν τῆς λέξης, γεγονότων καὶ συναισθημάτων τῆς ζωῆς, σὲ κάποιο ἴσως τραγικὸ τὸνο ποῦ δίνουν στὰ μελαγχολία σημεῖα (ποῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γίνεται εἰς βάρος μάλλον τῆς τέχνης), σὲ κάποια σχήματα φραστικὰ ἢ ἀντιθέσεις συναισθημάτων, ἐντελῶς τριμμένες. Αὐτὰ ἔχουν βέβαια ἐνδιαφέρον μέσα στὴ ζωὴ, μὰ μόλις γραφοῦν καταντοῦν ἄτονα, συχνὰ ἀναρά. Ὁ ἀναγνώστης ποῦ ἔχει ἀπαιτήσεις δὲν μπορεῖ νὰ ἰκανοποιηθῇ, ὅσο κι' ἂν τὰ συναισθηματὰ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ κινῶν τὸν ἔλεον, ὅσο κι' ἂν τὰ πρόσωπα ποῦ πάσχουν εἶναι συμπαθητικὰ

ΚΡΙΤΩΝ

—Ἡ τελευταία συναυλία τῆς περιόδου—
—Ὁ βιολονίστας κ. Σιγκέντι.

Ἡ σύνθεσις τοῦ προγράμματος τῆς τελευταίας συμφωνικῆς συναυλίας τῆς ἐφετινῆς περιόδου δὲν ὑπῆρξεν ἐπιτυχής. Τὰ ἔργα ποῦ ἀναγράφοντο καὶ ποῦ ἐξετελέσθησαν γιὰ πρώτην φορά, δὲν εἶταν γιὰ τὸ πολὺ κοινόν. Οἱ ἀκροατὰὶ θὰ προτιμοῦσαν τίποτ' ἄλλο πὶὸ εὐκολοχώνεστο. Καὶ μὲ τὸ δίκυρον τῶν ἠθαμισία φούγκα τοῦ Μπετόβεν, παρ' ὅλη τὴν ἀριστοτεχνικὴ καὶ πρᾶγματι μεγαλοφονία ἐπέξεργασία τῆς, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐνθουσιασῇ τὸ πολὺ κοινόν, ὅσο μορφομένον μουσικῶς κι' ἂν εἶναι αὐτό. Τὰ χειροκροτήματα εἶναι τυπικά, καὶ μολοντὶ θερμά, ἀπέδειξαν μονάχα πῶς ὁ κ. Μητρόπουλος εἶναι συμπαθητικὸς στὸν πολὺν κόσμον. Ὅχι ὁμοῦ δὲν ὁ κόσμος αὐτὸς κατάλαβε τίποτα ἀπ' τὴν θαυμασία φούγκα, ποῦ εἶναι καμωμένη γιὰ νὰ ἀκούγεται ἀπὸ **ειδικούς**. Μ' αὐτὸ δὲν θέλουμε νὰ υποτιμήσουμε τὴν μουσικὴν ἀντίληψιν τοῦ κοινῶ. Κάθε ἄλλο. Ἄλλὰ εἶναι μερικὰ πράγματα, ποῦ ὅσο προσπαθοῦμε νὰ νοιώσουμε, τόσο χειρότερα πελαγώνουμε. Νὰ γιατί ἡ πρώτη (ἐλπίζουμε καὶ ἡ τελευταία) ἐκτέλεσις τῆς φούγκας τοῦ Μητρόπουλου δὲν τὰ θαρῆται κανεὶς ποτέ.

Ὅσο γιὰ τὴν εἰσαγωγή «Ἡ νίκη τοῦ Οὐ-ἐλλίγινου» ὁ κ. Μητρόπουλος θὰ ἔκανε καλύτερα ἐὰν ἀνέγραφε εἰς τὸ πρόγραμμα τὴν ὄριστατὴν εἰσαγωγήν τοῦ «Ἐγκόν» ποῦ ἡ δρχήστρα ἔχει νὰ ἐκτελέσῃ πλεόν ἀπὸ ἕνα χρόνον. Ἄν καὶ παρὰ πολὺ γνωστὴ, ἐν τούτοις μὲ μεγάλῃ εὐχαρίστησιν θὰ τὴν ἀκούσαμε πάλιν, γιὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον διὰ τὴν ἀριστοτεχνικὴν δὲν τὰ θαρῆται κανεὶς ποτέ.

Ὁ κ. Σιγκέντι (τὸν ὁποῖο ἀπὸ λόγους ἀνεξάρτητους τῆς θελήσεως μᾶς, δὲν μπορούσαμε ν' ἀκούσαμε εἰς τὰ «ρεσιτάλ» του) ἔπαιξε πρᾶγματι ἐντελῶς ἐξαιρετικὰ καὶ μὲ πολλὴν εὐγένεια τὸ Κοκτοῦρο τοῦ Μπετόβεν. Χωρὶς νὰ μορῃ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν Χούμπερμαν, ὁ κ. Σιγκέντι παίζει μὲ ἀπλότητα, μὲ συγκρατημένον αἰσθημα κα

του διαφύγῃ ἢ μοναδικῇ εὐκαιρίᾳ ν' ἀκούσῃ τὸν Εὐστρατίου, ἀπαθέως κυριολεκτικὰ τὸν κ. Σιγρέτι.

Τὸ «Τραγοῦδι τῆς χαρᾶς» τοῦ Ὀνέγκερ, ἐνορχηστρωμένο πλουσιώτατα, γεμάτο μῆλο καὶ παιγμένο ἐξαιρετικὰ καλὰ ἀπὸ τὴν ὀρχήστρα, ἐκλείσει τὴν περίοδο τῶν ἐφετεινῶν συναυλιῶν.

Τὶ συμπεράσματα μποροῦμε νὰ βγάλωμε ἀπὸ τὴν μουσικὴ κίεση τῆς περιόδου πρὸς ταλείωσις. Ἄν μᾶς ἐπιτρέψουν οἱ ἀναγνώστει ν' ἀσχοληθῶμε μὲ τὸ ζήτημα αὐτὸ στὸ ἐρχόμενο σημεῖωμά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

«Ἡ Ἐλευθέρα σκηνή» ἔκαμε τὴ δευτέρα τῆς ἐμφάνει μὲ τὸ «Σιμόν» τοῦ Λένορμαν. Ὁ συγγραφεὺς μᾶς εἶναι γνωστός. Πρὸ καιροῦ ἀπὸ τὸ ἴδιο θέατρο τὸν γνωρίσαμε μὲ τὸν «Ἰσκιό τοῦ Κακοῦ». Ὅπως γράφτηκε καὶ τότε ἀπὸ τῆς στήλης αὐτῆς, ὁ Λένορμαν εἶναι ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῆς μίσεως, ἀρρυθμῆς καὶ ἀπιστῆς ἐποχῆς μας. Ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ πρόωσι τοῦ αἰῶνα μας τὸν ἔκαμε κ' αὐτὸν ἀνάπηρο κατὰ πολὺ. Ἀγωνίζεται, μοχθᾷ, παλεύει. Μὰ τὸν κάκου. Φῶς ἔσπερο, λαχρὸ πὸ νὰ φέρῃ ἀγαλλίαση στὶς ψυχῆς — σὲ καμιά μεριά δὲν ξεμυτίζει ἀπὸ τὸ ἔργο του. Καπνός, φλόγωμα κυριαρχεῖ σ' ὅλη τὴν ἔκταση. Κι' εἶσι ἀντὶ νὰ φωτισθῶμε ἀπὸ τὰ ἔργα του, φεύγουμε πρὸ σκοτεινιασμένοι καὶ νευρικοί.

... Στὸ «Σιμόν» ὁμοῦς ὑπάρχει καὶ κάποιον σημεῖον λυτρωτικὸ γιὰ τὸ συγγραφέα. Στὸ ἔργο αὐτὸ κατορθώνει ὁ Λένορμαν νὰ σκιαγραφήσῃ μερικὸς τύπος, πὸ ζοῦν ἔρημοι καὶ βραβεμένοι ἀπὸ τὰ βῆσανά τους, ναυᾶγια ζωῆς, πέρα στὶς φρυγμῆνες ἐκτάσεις τῆς Ἀφρικῆς, στὴν Ἀλγερινῇ Σαχάρα. Μέσα στοὺς τύπους αὐτοὺς ξεχωρίζει ὁ Γάλλος ἀποικὸς Λωρανοῦ, πὸ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπίστια τῆς γυναίκας του στὴν Εὐρώπη, κατέφυγε στὴν πυρὴ ἄχνα τῆς Ἀφρικῆς γιὰ νὰ λυθῆ τὸν πόνο τῆς καρδιάς του. Βαρὺς, σπακμέλος, στὴ θέλησή του, ὑπομένει τὴ μοῖρα του, μοιραία καὶ ἀδουλα. Βασιαντικώτερη φαντάζει ἢ μορφή του καθὼς προβάλλει πλάι στὴν ὕστερικὴ, ἀτίθασση, παλλακίδα του τὴν Ἄϊσᾶ—Τύπος ἀνατολίτικος, νοθογέννημα Ἀραβίνικας καὶ Ἰσπανοῦ ἀριστοκράτη, ἔνα θαυμάσιον πλάσμα, πὸ θυμῶνει, παραφέρεται, ὀρλιάζει μὰ πὸ ἡμερώνει καὶ γλυκαίνει. Ἡ Ἄϊσᾶ πότε μᾶς ἐμφανίζεται ὡς ἀνοικτικός ἀνέμος καὶ πότε ὡς ἀνοικτικὸν ὀργαστικὸν ἄνεμο. Εἶναι ὁ τύπος τῆς γυναίκας πῶχει φτάσει: στὸ κρίσιμον σημεῖον τῶν τριάντα πέντε χρόνων. Αἰσθάνεται πῶς τὸ ἔδαφος πὸ πατεῖ δὲ θ' ἀργήσῃ νὰ βουλιᾶξῃ παρασέρνοντας γιὰ πάντα νεῖατα καὶ ὄμορφα. Ἐχει συνείδησι τῆς ἀγοῆς καὶ ἐρμῆς ζωῆς τῆς, πὸ περνᾷ σὲ μὰ πνιγερὴ καὶ φτωχὴ τρύπα, πλάι σ' ἔναν σακατεμένο βετανόνο... Ἐνῶ ἢ φαντασία τῆς τὴν ὕψωνι στὸ πλάι ἐνός Ἰσπανοῦ ἀριστοκράτη «ἐνός caballero» μὲ τὰ πλοῦτια τῆς καὶ «μὲ τὸ ἀμάξι» τῆς στὴ Μαδρίτη» ἢ

μοῖρα τῆς τὴν ὑποχρεώνει νὰ ζῆ κοντὰ «στὴν κεντρικὴν φάση τοῦ Λωρανοῦ».

Ἡ τραγωδία τῆς κορυφώνεται ὡς βλέπει νὰ πέρνει θέσι στὴν ἐστία τους κ' ἔνα τρίτον πλάσμα. Ὁ Λωρανοῦ ἔχει προσκαλέσει ἀπὸ τὴ Γαλλία τὴν κόρη του τὴν Κλωτίλδη. Ὁμορφῆ, λεπτοκαμωμένη, νηῶς βλαστὸς πὸ χαίρεται τὴ ζωὴ καὶ τὰ χάδια τοῦ ἡλίου. Ἡ παρουσία τῆς —σὰ μὰ τραγικὴ ἀντίθεσις— ἐξαγριώνουν τὴν Ἄϊσᾶ. Ἡ ζήλια, τὸ κοιμισμένο πάθος τῆς, ὅλο τὸ ἡφαίστιον τὸ εἶναι τῆς, ἔσπερᾶ ἄγριο, ἀπειλητικὸ... Καὶ τὸ δρᾶμα ἀρχίζει ἀνάμεσόν τους. Ὁ Λωρανοῦ στὸ πρόσωπο τῆς κόρης του βλέπει νὰ ξαναγεννιέται ἢ πρώτη του γυναίκα... Ἡ ἀνεκπλήρωτη ἀγάπη του γιὰ κείνην —πὸ στᾶθηκε ὁ καθμὸς τῆς ζωῆς του— διοχετεύεται τώρα στὴν κόρη του ἐνοχῆ, βρωμερῆ. Κρυφῆ, κωμική, ἀνομιλόγητη ἐπιθυμία τὸν δαγκώνει, τὸν δηλητηριάζει. Λαχταρᾷ μυστικὰ τὴν κόρη του. Καὶ δὲν ἀργεῖ νὰ βγῆ στὸ φῶς τὸ συγαμρὸ τέρας τοῦ πάθους του —τὸ γέννημα τῆς ἀνεργῆς ζωῆς του.— Ὁ γυῖος κάποιου φύλαρχου ἄραβα ἐρωτοτροπεῖ μὲ τὴν κόρη του. Ὁ Λωρανοῦ βραθεῖα κεντημέτος ἀπ' αὐτὸ, ἐπιτίθεται ἐκδηλωτικὰ πρὸς τῆς κόρης του. Τὸ ἄμοιρο κορίτσι ἀλαλιασμένο, χαμένο, ὑποτάσσεται στὶς ἐδηγίεις τοῦ ἐραστοῦ τῆς τοῦ Τζαοῦρ γιὰ νὰ φύγῃ μαζὶ του. Μὰ ἢ Ἄϊσᾶ πὸν παραμονεύει, τὸ ἀδικημένο αὐτὸ πλάσμα τῆς ζωῆς, δὲ θ' ἀφίσχῃ τοὺς ἄλλους νὰ χαροῦνε, δὲι αὐτὴ ἔχασε γιὰ πάντα... Ρίχνεται καὶ δηλητηριάζει τὴν Κλωτίλδη. Τὸ μοιραῖον συντελέσθηκε... Μὲ τὸ θάνατον τῆς Κλωτίλδης λευτερόνεται ὁ Λωρανοῦ ἀπὸ τὸν ἀστρίτη, πὸν τὸν τρώει τὴν καρδιά... Ἀνακουφίζεται ἔνθ δῆξω τὸ Σιμόν μαίνεται, παρασέρνοντας κάθε τι καλὰ ἢ κακὰ στεκομένο πάνω στὴ γῆς...

Σὰν ἀναγκαῖον συμπλήρωμα κινδύνει ἀνάμεσα στοὺς ἥρωες τοῦ δράματος καὶ ἄλλα πρόσωπα τύποι ἀποτυχημένων, καρδιῆς βασιανισμένες, διάνοιες πεσομοιτικῆς. Εἶναι ἀληθινὰ μὰ θλιβερῆ εἰκόνα τὸ κοπάδι αὐτὸ, πὸν βροσανίζεται νὰ βρῆ τὸ δρόμον του πάνω στὴ γῆς καὶ πὸν δὲν ἔχει γιὰ νὰ ζῆ, γιὰ πὸν ἀκοπὸ καὶ πὸν ἀδιάκοπα ζητᾷ νὰ μάθῃ... Τραγικὴ δὴ τῆς ζωῆς μας πῶχει χάσει τὴν δὴν τοῦ θεοῦ ἀπὸ τὰ μάτια τῆς... Μὰ ἀπὸ τὸν ποιητὴ περιμέναμε νὰ εἰσοδῆσῃ κάτω ἀπὸ τὴ νεκρὴ μᾶζα. Ζητούσαμε ἀπὸ τὸ πνεῦμα του, κάτω ἀπὸ τὴ νεκρωμένη ἐπιφάνεια, νὰ διακρίνῃ τὴν ὄμορφα καὶ τὴν ἄρμονία πὸν ὑπάρχει στὸ βάθος κάθε ἀνθρώπου, στὸ βάθος τῆς ζωῆς. Δὲν ὑπάρχει καθάρος στὸ δρᾶμα του, δὲν ὑπάρχει καθάρος στὸν τύπος του. Μόνον στὴν Ἄϊσᾶ ἢ καὶ στὸν Λωρανοῦ ὑπάρχει κάποιον ἴχνος δικαιοσύνης, κ' αὐτὸ ἐξωτερικὸν.

Γι' αὐτὸ ὁ Λένορμαν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀντικειμενικὸς τῆς ἐποχῆς μας, δὲι ὁμοῦς καὶ ποιητῆς. Διαπιστώνει καταστάσεις μὰ ἀδυνατεῖ νὰ τῆς ἐμφυχῶσῃ. Ἡ ὄμορφα, ἢ ἄρμονία, τὸ νόημα τῆς ζωῆς ἔχουν χαθῆ ἀπὸ τὰ μάτια του. Κι' ὁμοῦς κ' αὐτὴ ἀκόμα ἢ πυρωμένη Σαχάρα μᾶς ἀφίνει νὰ δῶμε πῶς κάτω ἀπὸ τὴ φρυγμῆνη ἐπιφάνεια τῆς, κρύβει κ' αὐτὴ ἄρμονία καὶ ὄμορφα. Αἱ δάσεις τῆς εἶναι ἢ ἀποκάλυψις τῆς. Εἶναι ἢ παραστατικὴ μορφή τῆς βαθύτερης ψυχῆς τῆς Ἐρῆμου....

**

Ἡ «Ἐλευθέρα σκηνή», προεξάρχοντος τοῦ σκηνοθέτου τῆς, παρενόησε στοιχειωδῶς τὴν ὄσια καὶ τὸ νόημα τοῦ ἔργου. Ὅχι μόνον ἢ ἀτμοσφαῖρα καὶ ἢ ὑποβολή τοῦ ἔργου καταστράφηκαν—μὲ τὰ ἐξωφρενικὰ σκηνοθετικὰ κόλπα τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἡθοποιῶν μὲ

τοὺς θεατᾶς—ἀλλὰ καὶ οἱ τύποι τοῦ ἔργου παρενόησαν κατὰ τρόπο ἀπελπιστικὸν. Ποτὲ δὲν περιμέναμε ἀπὸ τὴν κ. Κοτοπούλη, ἀπὸ τὸ δαμόνιον ταλέντο τῆς—πὸ ἴσως γιὰ αἰῶνες δὲ θὰ ἰδοῦμε στὸν τόπον μας—ἔνα τέτοιον παρουσιαστικὸν τῆς Ἄϊσᾶς. Τὶ θέσι εἶχαν ἔκεινοι οἱ παράξενοι γρυλλισμοὶ καὶ οἱ ἀποκρουστικοὶ κραδασμοὶ τοῦ κορμοῦ; Γιατὶ δὲν ἀποδόθηκε—πὸν ἀκριβῶς εἶναι καὶ ἢ δικαίωσι τῆς Ἄϊσᾶ—τὸ δρᾶμα καὶ ἢ πονεμένη τῆς μορφή; Ὑπάρχουν στιγμῆς πὸν ἀπὸ τὴν καρδιά τῆς γυναίκας αὐτῆς ἐσπεροῦν φθόγγου γεμάτοι πόνο καὶ ἀπελπισία. Μετὰ τὸ φαρμάκωμα τῆς Κλωτίλδης μένει ἀναυδῆ, σφίγγεται ἢ καρδιά τῆς καὶ δὲν γρυλλίζει ἀποκρουστικὰ. Ἡ παρενόησι ἦταν τέτοια πὸν μόνον ἢ σιωπῆ μας θᾶξε θέσι.

Δεύτερον θλιβερὸ ἀκατανόητον σημεῖον τῆς παραστάσεως ἦταν καὶ ἢ παρενόησι τοῦ Ἐλεγγητῆ! Κι' ὁ τύπος αὐτὸς ἀπὸ τὴ μεριά του παλεύει καὶ ἀγωνίζεται καταθλιπτικὰ. Εἶναι κ' αὐτὸς ἔνα πληγωμένο πούλι. Ἀκριβῶς δὲ ἢ καταφυγῆ του στὴν ἀνάγνωσι παραγγεμάτων γιὰ νὰ τὸν ὄσῃ τὴ θέλησι του εἶναι ἔνα δείγμα τῆς ἀπελπιστικῆς του θέσεως. Ὑπάρχει πόνος στὰ λόγια του καὶ δὲι ἀγερωχία ἐνός διανοητοῦ, ὅταν λέει: «Τὸ δυστύχημα εἶναι πὸν ζητᾶμε νὰ μάθουμε τί κρύβεται πίσω ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς λεκάνης ἐνθ βρισκόμαστε στὸν πάτον τῆς. Τὸ περίεργον ὁμοῦς εἶναι ὅτι καὶ τὸν τύπον αὐτὸν τὸν ἐπαίξε ἡθοποιὸς μὲ μὸρφοσι μὲ κρίσι καὶ πὸν ἄλλοτε εἶχε δείξῃ δείγματα ταλέντου σπάνιου... Ποιὰ συνέργεια διαβολικὴ μεσολάβησι; Εἶναι ἀνάγκη νὰ μιλήσομε καὶ γιὰ τὸν εἰσπρακτορὰ πὸν ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν πῆραμε λέξι; ἢ γιὰ τὸν Τζαοῦρ πὸν μετέβαλλε τῆς ἐρωτικῆς του σκημῆς σὲ μεσαιωνικὸν εἰδύλλιον, ἐνθ ἐπρόκειτο περὶ πάθος τυραννικὸ ἀνατολίτικης ἐξάρσεως;

Εἴμαστε ὁμοῦς ὑποχρεωμένοι ν' ἀναφέρουμε τὸν κ. Γληνὸν καὶ τὸν κ. Ρόζαν πὸν εὐσυνείδητα ἀπέδωσαν τοὺς τύπους των καθὼς καὶ τὸν κ. Ραυτοπούλον πὸν ἐδημιούργησε ἔνα θαυμάσιον τύπον ὑπηρετῆ.

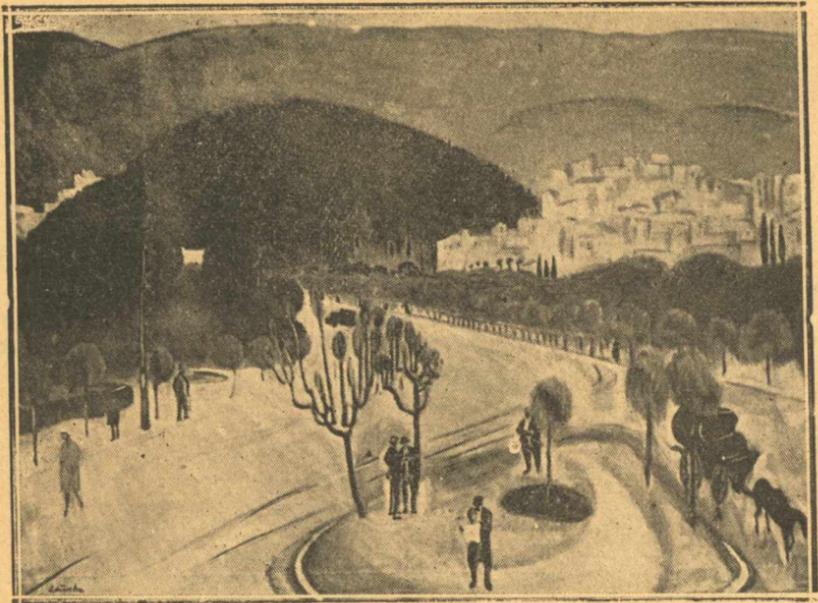
Ἡ σκηνογραφίαι καλῆς. Συγχαρητήρια στὸν κ. Κλώνην.

ΣΟΦΙΑΝΙΤΗΣ

Γ. Γ. Θὰ χρειάζονταν περισσότερη ἐπίβλεψι στὸ ἀρμάτωμα τῶν σκηνοκῶν πὸν στραβοσαγώνιζαν καὶ σφάραξαν ἀπ' ὅλες τῆς μεριές... Ὁ διαβολικὸς φωνικὸς τοῦ βῆθους δὲν μπορεῖ νὰ μὴ περπατάει; Πότε τὸν βλέπαμε ν' ἀπέχῃ τρία μέτρα καὶ πότε χιλιόμετρα....

ΔΗΛΩΣΙΣ

Εἰδοποιοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ πὸν καθυστεροῦν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1929 τὴ συνδρομῆ τους ὅτι πρέπει νὰ τὴν ἀποστείλουν τὸ ταχύτερον ἄλλως ἀπὸ 1ης Ἰουνίου θέλει διακοπῆ ἢ ἀποστολῆ τοῦ φύλλου.

Σ. Βασιλείου. Ζάππειον.

ἐκθέσεως. Ἐπίσης καλὰ εἶναι «ἢ Ὀδὸς Πατησίων», «τὸ τοπίον μὲ τὸ τραῖνον», «ἔνα γροθιοῦ ἀπὸ σπῆλαια» «τὸ Ζάππειον», «τὰ Τουρκοβούνια» κ.λ.π. Οἱ natures morts εἶναι ἀπὸ τὰ περὶ ἀξιόλογα ἀνάμεσα σ' αὐτῆς βρισκονται ἔργα πρώτης τάξεως.

Ὁ νέος αὐτὸς τεχνίτης θὰ πᾶχῃ μπρᾶς αὐτὸ τὸ βουδν ὅλα τὰ ἔργα του, καὶ τὰ περὶ ἀδύνατα, καὶ τὰ περὶ συμβατικά. Οἱ ἐπιρροῆς βῆβαια δὲν λείπουν. Μὰ μὲ τὸν τρόπο πὸν τῆς ὑφίσταται ὁ κ. Βασιλείου, ὅταν εὐχῆς ἔργον νὰ τῆς ὑφίσταται ὅλοι οἱ τεχνίτες.

Αὐτὸς δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἔκεινον πὸν τὸν ἐνδιαφέρει εἶναι ἢ τεχνικὴ ἀπόδοσι, ἢ πάστα τοῦ χρώματος, ἢ σύνθεσι, μ' ἔναν λόγον ἢ ζωγραφικὴ μὲ τὴ σημασία τὴν ἀγνή, τὴν ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε αἰσθηματικότητα, φιλοσοφία ἢ σχολή. Κι' ὅταν ἔνας νέος ἔχει καταλάβει ὅτι ὁ σκοπὸς πὸν κρατᾷ τὰ πινέλλα εἶναι νὰ κἀνῃ ζωγραφικὴ καὶ δὲι ἐκνομογράφειν τῶν παντοειδῶν συναισθημάτων του, αὐτὸς εἶναι ζωγράφος, μόνον ζωγράφος, δηλαδῆ εἶναι πειὰ σωμένος καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀνησυχῆ κανένας γιὰ τὸ πῶς θὰ ἐξελιχθῆ.

Ἐκθέσις Βάσσου, (Αἰθουσα Συντακτῶν). Πολὺς θόρυβος ἔγινε ἐξ αἰτίας τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς. Ὁ κ. Βάσσος, μορφοθεῖς καὶ ἐργασθεῖς ἐν Ἀμερικῇ, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς καλλιτέχνης ἀνεγνωρισμένος πλέον εἰς κέντρα μεγάλα, ὅπως ἢ Νέα Ἰόρκη, ὅπου ἔγινε γνωστός μὲ τὴν εἰκονογράφειν ἔργων τοῦ Οὐάιλντ πὸν ὀργήκανε σὲ πολυτελέστατη ἐκδόσι. Τὰ ἔργα του, σχέδια ἐκτελεσμένα μὲ ἐπιμελημένη τεχνικὴ, εἶναι μονόχρωμοις γκουνᾶς. Ὅτι δίδει χαρακτῆρα καὶ γοητεία ἐξαιρετικὴ στὰ ἔργα αὐτὰ, εἶναι ἢ διαύγεια τῆς διαβαθμίσεως τῶν τόνων ἀπὸ τὸ ἀπίθως λευκὸ ἔως τὸ πειὸ ἐβέννιον μαῦρον. Οἱ γκριζοὶ τόνοι του προκαλοῦν πραγματικὸν ρίγος μὲ τὴν ψυχρότητά τους, πὸν ὑποβάλλει πραγματικὸν πῶς τῆς Σαλόμης. Ἡ σκηματοποιίαις (στυλιζασίον) τῶν μορφῶν καὶ τοῦ περιβάλλοντος εἶναι καὶ αὐτὴ κατ' ἐξοχὴν ὑποβλητικὴ, μὲ τῆς σπειροειδεῖς ἀνα-

πάλεις, μὲ τὰ μεγάλα ἀπλά κρυστάλλινα ἐπιπέδα, μὲ τὰ θριαμβικὰ ἀναδιπλώματα πὸν ἀνεμίζονται μέσα σ' ἔνα διάστημα ἔρημον καὶ κρῶ, μέσα στὸ ὅποιον ἢ ἡχητικὴ, νομίζει κανεῖς ὅτι εἶναι τρομερὰ διαγῆς καὶ ἀλγερινῆ, κ' ὁ ἀέρας ἀραιὸς καὶ παγωμένος.

Ἐνας κόσμος ἀποκαλυπτικός, μεταφυσικός, φεγγαρίσιος ἔχει πλασθεῖ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ὄνειροπόλου αὐτοῦ τεχνίτη, μέσα στὸν ὅποιον κινῶνται μορφῆς αἰνιγματικῆς, γλυστρωτῆς ἀνάμεσα ἀπὸ ἀνταίγεις κάποιας ἄρμονίας, πὸναι ἐνθὲν στὸν γνωστὸν μας τούτον κόσμον. Ἡ Ἰφιγένεια πλανιέται στ' ἀκροθαλάσσι τῆς Ἀλλίδας ὡς ψυχῆ ἄβυσσος, ἐνθ τὰ κύματα τρέχουν πρὸς αὐτὴ θουερά ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ πόντου, ἀμύλικτα, καὶ τὰ θαλασσοπούλια ἐξεδιπλῶνουν τὰ λεπτὰ φτερά τους ἀποπάνω τῆς μὲ κάποια πλατεῖα μοιραία κίνησι. Ὁ δήμιος πὸν κατεβαίνει στὴ στέρνα γιὰ νὰ ἀποκεφαλίσῃ τὸν ἀτάραχον Γιοχανάν, κραδαίνοντας τὴ φοβερὴ του ρομφαία, προσενεῖ ρίγος, ὅπως ὁ κατάδικος πὸν ἐκπερνοῖται στὸ κενὸ μὲ τὴ θελιά ἀπὸ κάποιο ἀπαίσιον φῶς πὸν κατεβαίνει ἀποπάνω, εἶναι ἀπὸ τὰ πειὸ ὑποβλητικὰ δρᾶματα πὸν μπορεῖ νὰ συλλάβῃ φαντασίαι ζωγράφου.

Ὁ κ. Βάσσος εἶναι ἔνας δραματιστής, ὁ ὅποιος κατὰ τὴν ἐκφρασὴν τοῦ Edgar Poe, «πιστεῖται στὰ ὄνειρα, ὡς στὶς μόνες πραγματικότητες». Ἄρα γε, τὸ ἀριστοτεχνικὸν εἰκονογράφειν ὁδῶνται ἀπὸ τὰ χέρια ἐπάνω στὰ ἔργα τοῦ ἐξωτικῶν Ἀμερικανοῦ συγγραφέα!

NEMO

ΞΕΝΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ἡ Οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν Σοβιέτ.

Ἡ Σοβιετικὴ κυβέρνησις μᾶς ἔχει συνηθίσει μὲ τὴν παροχὴ πληροφοριῶν σχετικῶν μὲ τὴν κατάστασιν τὴν πολιτικὴν στὰ Σοβιέτ, καὶ κάθε τόσο ἐκδίδει διάφορα φυλλάδια ἢ βιβλία, πὸν εἶναι γεμάτα ἀπὸ περιγραφῆς, εἰκόνας, πίνακες, πὸν ἀκοπᾶ ἔχουν νὰ μᾶς δώσουν μὲ ἰδέα (καὶ φυσικὰ μὲ καλὴν ἰδέα) περὶ τοῦ τι γίνεταί στὸ Σοβιετικὸν κράτος, καὶ πῶς ἢ Κομμουνιστικὴ ὀργανώσις ἐφαρμόζεται στὴ Ρωσία. Ἐχομε ἐπίσης διάφορες ἀνακοινώσεις σχετικὰ μὲ τὴν δημοσιονομικὴ ζωὴ τῆς χώρας, καὶ συνοπτικὴ ἀπεικονιστικὴ τῶν οἰκονομικῶν τῶν Σοβιέτ, ἔχομε μὲ μὲ «Statistique des finances de l' Union des R.S.S.». Σ' ἔνα ἀπὸ τὰ τεύχη τῆς στατιστικῆς αὐτῆς, δημοσιεύονται πίνακες ἀναλυτικοὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς χρήσεως 1927 - 28, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἔσοδα καὶ ἐξοδα τῶν περασμένων ἐτῶν. Βῆβαια ἢ μελέτη τῶν πινάκων αὐτῶν ἀπαιτεῖ δουλειὰ πολλή, καὶ ἢ ἀνάλυσιν των δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἔδῳ πρὸχειρα. Πάντως ὁμοῦς ἀρκετὰ ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ συμπεράσματα πὸν βγαίνουν ἀπὸ μὲ, ἔστω καὶ βιαστικῆ, ἐξέτασιν τῶν πληροφοριῶν αὐτῶν. Τὸ ὅτι τὸ οἰκονομικὸ ἐνός κράτους εἶναι ὁ καθρέφτης τῆς πολιτικῆς του, αὐτὸ εἶναι πρᾶγμα πὸν ἔχει χίλιες φορῆς λεχθῆ. Ἄς δῶμε λοιπὸν πῶς παρουσιάζεται ἢ δημοσία οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν Σοβιέτ, ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἀριθμοὺς πὸν παρατάσσονται στοὺς πίνακες αὐτοὺς.

Ἐκεῖνον πὸν βλέπει κανεῖς ἀμέσως, εἶναι ὅτι, ὅσο πᾶσι, ἀξέχονταν τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἐξοδα τῆς χώρας. Τὸ 1925—26 εἶχαμε (σὲ στρογγυλοῦς ἀριθμοὺς) τέσσαρα περίπου δισεκατομμύρια ρούβλια ἔσοδα, τὸ 1926—27,

πέντε, και το 1927—28 εξ' εικοσατομμύρια. Αν εξετάσουμε τα διάφορα κονδύλια των εσόδων, θα δούμε ότι έχουμε μία μεγάλη αύξηση των εισπράξεων από φόρους άμείσους, (από 641 εκατομμύρια το 1925—26 έγιναν 1008 εκ. το 1927—28) και έμμέσους (992 εκ. με 1640 εκ.). Φυσικά από σκέτα νούμερα που μας παρουσιάζονται δεν μπορούμε να ένοήσουμε κατά πόσον αυτό οφείλεται στην αύξηση του ποσοστού της φορολογίας ή εις άλλους λόγους. Εκείνο όμως που βγαίνει μόνο του, αρκεί να προσέξω λίγο κανείς και να μεταφέρει τους απόλυτους αριθμούς εις σχετικά ποσοστά επί του όλου, είναι, ότι, έμφ το 1925—26 οι φόροι έφεραν τα 38 εκατοστά των εσόδων, το 1927—28 αποτέλουν 44 περίπου εκατοστά, και είναι βέβαια περιττό να εξαρθώ ή σημασία του φαινομένου αυτού, καθώς επίσης και ή σημασία του ότι, αντιθέτως, τα εξ' άλλων πηγών έσοδα (ταχυδρομεία, μεταφορικά μέσα, επιχειρήσεις κρατικές, έμποριο κρατικό κ.λ.π.), έμφ το 1925—26 εκάλυπταν τα 50,5 εκατοστά του όλου ποσού των εσόδων, το 1927—28 κατέβηκαν στα 45,8 ο). Με άλλους λόγους άρχίζουν τα Σοβιέτ να τροφοδοτούνται μάλλον από την φορολογία παρά από την περιουσία του κράτους.

Γιά το τελευταίο θα είχα να παρατηρήσω επίσης, ότι τα έσοδα από μεταφορές κατέβηκαν από 33 ο) στα 28 ο). Τα έσοδα από την εκμετάλλευση των δασών, από 5,5 ο) κατέβηκαν στα 3,8 ο). Αι εισπράξεις από (κρατικά) εξωτερικό έμποριο κατέβηκαν από 3,5 εις 0,67 τοις εκατόν, έμφ αντιθέτως το έσωτερικό έμποριο από 3,4 τοις εκατόν ανέβηκε στα 4,31. Άξιολογητέον επίσης είναι, ότι τα έσοδα από την κρατική βιομηχανία, άπαρτίξουν το 1927)28 μόλις ένα 4 τοις εκατόν των εσόδων του Κράτους.

Άς περάσουμε στα έξοδα. Έχουμε εκεί μία αύξηση των δαπανών για έθνική οικονομία 700 εκ. το 1925)26 εις 1400 εκ. το 1927)28. Γιά συγκοινωνίες από 1397 εκ. εις 2029 εκ. Κοινωνικές δαπάνες από 405 εκ. εις 585 εκ. Γιά πολεμικά έξοδα από 555 εκ. εις 702 εκ. Γιά ένα μυστηριώδες κονδύλι «troupes especiales» (τι να είναι άρα γε αυτό;) αύξηση δαπανών από 36 εκ. εις 49 εκ. Τέλος τα έξοδα από υπηρεσιών των δακτύλων ηξήθησαν από 117 εκ. εις 247 εκ. Άς δούμε στο τέλος πως θα πάη ή εξέλιξις.

Αυτή είναι μία ώρηρη σκιαγραφία της κινήσεως των δημοσίων οικονομικών των Σοβιέτ, όπως παρουσιάζεται από τους αριθμούς που μας δίδει ή κυβέρνησίς τους. Όσο και να είναι παράλογο να τα βγάλω κανείς γενικά συμπεράσματα άπ' αυτήν, όμως δεν μπορεί παρά να την έχω υπ' όψιν του, στον σχηματισμό των κρίσεών του επάνω στο Σοβιετικό καθεστώς.

Βερολίνο, Φεβρουάριος 1929

Β. Π.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ό κ. Δημ. Χρ. Ευδιός παρακαλεί να διορθωθούν τα παρακάτω τυπογραφικά λάθη που έγιναν στη μετάφρασή του δ' «Κάτουλλος» (Βλ. προηγούμενο φύλλο):

- 1) 'Αντί επήρε μία γυναίκα να διορθωθί: 'Ερωτεύτηκε μία γυναίκα.
- 2) 'Αντί (στά Basia Catullana)
- 'Ας ζήσουμε, Λεσβία, πάντοτε αγαπημένοι να διορθωθί:
- 'Ας ζήσουμε, Λεσβία μου, πάντοτε αγαπημένοι.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Χωρίς να συμφωνούμε με τις άποψεις της παρακάτω εισαγωγής του κ. Τυμφορητού, τη δημοσιεύουμε κατά καθήκον.

Άξιότιμε κ. Διευθυντά.

Σάς ευχαριστώ θερμά για την καλωσύνη που είχατε ν' άσοληγήθητε στο Περιοδικό σας με το τελευταίο μου ρωμάνσο «Τρελλός άπ' άγάπη».

Όμολογώ όμως πως με ξάφνισε πολύ ή διαίρεση, από τον κριτικό σας, των λογοτεχνών σ' εκείνους που άντιπροσωπεύουν το αίσημα του πλήθους και σ' εκείνους που άντιπροσωπεύουν ή λαϊκή ψυχή. Νομίζω πως τέτοια διαίρεση δεν μπορεί να υπάρξη. Πλήθος και λαϊκή ψυχή είναι ένα και το αυτό, γιατί ή λαϊκή ψυχή δεν είναι τίποτε άλλο από την ψυχή του πλήθους. Εκτός άν με τη διαίρεση, όπως υποφιάζομαι από κατοπινή φράση του «έχοντας μονάχα την έννοια να σκανδαλίσουν», έννοει τη διαίρεση των λογογράφων σε πορνογράφους και μη πορνογράφους. Η διαίρεση αυτή είναι βέβαια σωστή. Και άν στην περίπτωση αυτή με κατέταξε στους πρώτους, το πράμα θα με λυποδου πολύ, όχι για μένα, αλλά για την απογοήτεψη, που θα αισθανόμουν άπ' την κριτική του τόπου μου, που δεν θα μπορούσε να διακρίνη το πορνογράφημα, που σκοπός του είναι να έρεθήση τά χυδαία ένστιχτα κάθε ανθρώπου και να σκανταλίσω, άπ' το σοβαρό ρωμάνσο, που όσο λεύτερες σκηνές κι' άν έχη μέσα του, και μάλιστα στη σημερινή εποχή, σκοπός του δεν είναι να σκανταλίσω αλλά να προκαλέση την καλλιτεχνική συγκίνησιν.

Μιά τέτοια διαίρεση των λογογράφων θα την καταλάβαινα, όπως θα καταλάβαινα επίσης και μία διαίρεση αυτών σε καθαρώς αισθηματικούς και σε ιδεαλιστές ή κοινωνιστές.

Άλλά και σε όποια τάξη άπ' αυτές και άν άνήκη ένα ρωμάνσο—έντός βέβαια του πορνογραφηματος, που σκοπός του είναι το σκάνταλο και ή άπ' αυτό δλική ώφέλεια—ή τέχνη δεν άποκλείεται, άρκει ο συγγραφέας του να είναι τεχνίτης.

Εγώ δεν έγραφα ποτέ πορνογραφήματα, επιτιμώντας κέρδη άπ' αυτά, έγραφα κυρίως, σύμφωνα με την κλίση μου, αισθηματικά ρωμάνσα, τεχνικά ή άτεχνα, άδιάφορα, χωρίς ποτέ να προσπαθήσω να κολακέψω σ' αυτά τα γούστα του πλήθους αλλά και ιδεολογικά όπως ή «Γόησσα των Άθηνών» και ή «Προσφυγοπούλα», και πίο πολύ το νέο μου ρωμάνσο με τον τίτλο «Άνθρωπιστής», που σε λίγο θα τυπωθί και που βάση του έχει την πάλη των τάξεων και τις νέες ιδέες που μπήκανε σε παγκόσμια κίνηση ύστερα άπ' τον Εύρωπαϊκό πόλεμο.

Ό κριτικός σας είναι λεύτερος βέβαια να έχη όποια γνώμη θέλει για το λογοτεχνικό μου έργο, και ή γνώμη του αυτή είναι σεβαστή για μένα, όπως και κάθε άλλη άτομική γνώμη όποιουδήποτε. Δεν μπορεί όμως διόλου ο κριτικός σας να λέγη πως έπικρατεί γενικά ή γνώμη ότι κατασκευάζει άνόητα ρωμάνσα, προωριμένα για μοδιστρούλες και μαθητές Γυμνασίων και Παρθεναιωείων, για ένα συγγραφέα που ένα του ρωμάνσο «Η ώραία του Πέραν» αριθμεί μέσα σε όχτώ χρόνια έξη εκδόσεις από τρεις χιλιάδες σόματα, και διαδόθηκε όσο κανένα άλλο Έλληνικό ρωμάνσο, όχι μόνο από μοδιστρούλες και μαθητάδες—που κι αυτοί σήμερα διαβάζουν και Χάρσους και Δοστογεύσκη ακόμα— αλλά και από μορφωμένο κόσμο, επιστήμονες, καθη-

γητές και διανοούμενους και τους ήρασε και τους συγκίνησε εξαιρετικά. Ένα ρωμάνσο άνόητο και άνόητο—ας είναι βέβαιος ο κριτικός σας— ποτέ δε μπορεί να καταχτήσθι έτσι την κοινή συνείδηση. Έπειτα οι άληθινοί συγγραφείς και οι πραγματικά μεγάλοι, δε γράφουν ποτέ για όρισμένη τάξη άναγνωστών. Γράφουν τα βιβλία τους για όλο τον κόσμο, μορφωμένους και άμόρφωτους, και από τα όποια συγκινώνται όλοι.

Άν το γράμμα μου αυτό δε θίγει σε τίποτε το περιοδικό σας, όπως πιστεύω, σας παρακαλώ, άν έχετε την καλωσύνη, να το δημοσιεύσετε για να έρθη το δικιο στον τόπο του.

Με τιμή
ΤΥΜΦΟΡΗΣΟΣ

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

— Οι άνορθωτικές προσπάθειες στο Έλληνικό θέατρο σχολιάζονται ποικιλοτρόπως.

— Ό διαπρεπής λόγιος κ. Άριστος Καμπάνης άπευθυνόμενος προς συντάκτην μας έδήλωσε τα εξής:

— Έάν γίνω ύπουργός—και υπάρχει φόδος να γίνω—θα διατάξω να συλληφθούν και να εκτελεσθούν εις δημοσίαν πλατείαν αθήμερόν, όλοι οι ρεζισέρ του Έλληνικού θεάτρου: Ό Μάρκος Σιγγάλας, ο Σπύρος Μελάς και ο Φώτος Πολίτης.

— Η κ. Κυβέλη καταρτίξει θέασο με ζέν—πρεμιέ τον κ. Μπορλον.

— Ό διευθυντής της σχολής καλών τεχνών κ. Ίακωβίδης παρητήθη. Προσωρινός διευθυντής όρίσθη ο κ. Μαθιόπουλος. Περί την θέσιν όμως αυτήν φαίνεται ότι θα διεξαχθί τραχύς άγών.

— Οι νέοι ζωγράφοι ύποστηρίζουν με φανατισμόν την ιδέαν να διορισθί διευθυντής της σχολής ο κ. Παρθένης.

— Από το Ρονιάκ της Γαλλίας όπου κανονικά διαμένει, έφθασεν ο ποιητής κ. Σ. Σκίπης. Ό κ. Σκίπης έτοιμάζει ένα νέον τόμον μελετών.

— Μετά το Βόλο, πολλές Έλληνικές έπαρχίες άπέκτησαν φιλολογικό περιοδικό. Η Δράμα, ή Καλαμάτα, το Ήράκλειο, το Μεσολόγγι και ο Πειραιεύς.

— Οι Άθηνάϊκες έκκλησίες άρχισαν να φροντίζουν για την καλλιτεχνική τους διακόσμηση. Έτσι υπάρχει έλλογ να ιδούμε έργα καλών ζωγράφων στις έκκλησίες μας κι' όχι άγιογραφίες πρακτικών καλογήρων.

— Γιά την καλλιτεχνική αυτή διακόσμηση δεν είναι σύμφωνοι μερικοί έπίτροποι καθώς και έφημέριοι που δεν έχουν καμιά άρμοδιότητα να κρίνουν άν ένα έργο είναι καλό ή κακό.

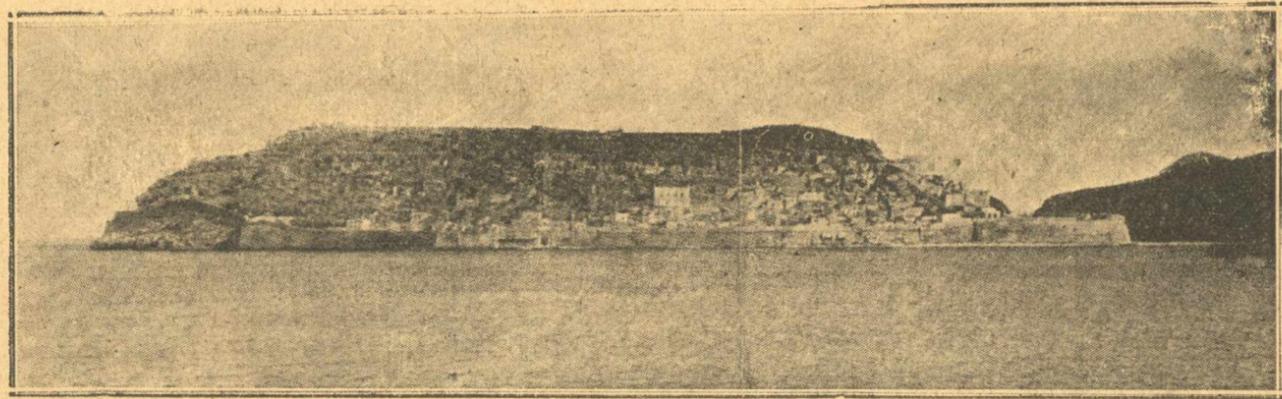
— Σχετικώς μάλιστα έγινεν ένα έπεισόδιο σε μία έκκλησία του Λαυρίου της οποίας ο έφημέριος έπέταξε εικόνα του Χριστού κατωμένη από το μοναδικό καλλιτέχνη του είδους κ. Κόντογλου.

— Φαίνεται όμως ότι ο έφημέριος είναι και ζωγράφος και έφαντάσθη ότι ο κ. Κόντογλου μπορεί να διαγωνισθί μαζί του για την εικονογράφην της έκκλησίας.

— Ό κ. Βουτιερίδης εξέδωκε στιχογραφική. Πολλοί θεωρούν το βιβλίο αυτό ως μία νέα άπάντησι στον καθηγητή του πανπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Κυριακίδη που κατηγορήσε τον κ. Βουτιερίδη ότι δεν γνωρίζει μετρική.

— Στο άουλον τέχνης άρχισε ή έκθεσι των παλαιών Άθηνών.

— Έξαιρετικό επίσης ενδιαφέρον παρουσι-

Η Σπιναλόγγα (σχετικό γράμμα στη σελίδα 45).

άζει ή έκθεσις του ζωγράφου Γεωργιάδου. Τόσο τα πρωτότυπα όσο και οι κόπιες είναι άξια μεγάλης προσοχής.

— Ό καθηγητής της Θεολογικής σχολής του πανεπιστημίου κ. Άνδρούτσος εξέδωκε «λεξικό φιλοσοφίας».

— Γιά το έργο αυτό καθώς και για την γενικότερα εργασία του κ. Άνδρούτσου θα γράψω προσεχώς ειδικός συνεργάτης μας.

— Επίσης ο καθηγητής κ. Μπαλάνος συνέγραψε μονογραφίαν «περί Σπυριδώνος Λάμπρου».

— Γίνεται μία κίνησις από ομάδα εκπαιδευτικών με σκοπόν να πείσθι τον κ. Βενιζέλον ν' αναλάβη ο ίδιος το χαρτοφυλάκιον του Έπουργείου της Παιδείας.

— Μέχρι στιγμής άι γενόμεναι ένέργειαι δεν φαίνονται να έπιτυγχάνουν.

— Ό θόρυβος για την γνησιότητα των έργων του Γκρέκο που ήγγάρασαν ή Έθνική Πινακοθήκη εξακολουθεί.

— Η έφημερίς «Ημερήσιος Τύπος» έχει περισσότερο φανατισθεί με το ζήτημα.

— Οι διάφοροι ειδικοί έπεσκέφθησαν πρό ήμερών και την πινακοθήκη Σκουλοδύη όπου υπάρχει Γκρέκο για να κάμουν συγκρίσεις.

— Ό κ. Άντ. Μπενάκης ήγγόρασε ένα τελευταίον έργο του γλύπτου Δημητριάδου. Είναι από τα καλύτερά του.

ΑΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Γιάννην Σκαρίμπα, (Χαλκίδα). Το διήγημά σας «ο Διάβολος στη Γκάδιανη» είναι λαμπρό και τυπώνεται στο έρχόμενο φύλλο. Τραβήξτε μπρός και το βαθύ αισθημά σας θα δυναμώνη δλοένα και την τέχνη σας.— Φιλίοιον. Σας φχαριστούμε για το ενδιαφέρον σας, μα να είσαστε βέβαιος πως ό,τι μπορεί να γίνη, ό,τι είναι δυνατό να γίνη, γίνεται. Τις 32 σελίδες είχαμε υπ' όψει μας μιας άρχης. Όσον άφορά την έλληνικότητα της βλης, για να κρίνη κανείς, πρέπει νάχη υπ' όψει του την πραγματικότητα. Τα άλλα, Άθλητισμός, Γυναικεία στήλη κλπ. είναι πράγματα έξω από τις επιδιώξεις μας που είναι καθαρώς πνευματικές.— Το ποιήμα σας καλό στο σύνολό του, μα οι άτέλειες του στίχου μας μπεδίζουν να το δημοσιεύσουμε. Άν διορθωθούν, θα γίνη πολύ καλό. Το περιμένομε δημοιώμενο.— Μαννούλα, (Θεσσαλονίκη). Δι-

ηγνήματά σας ελήφθησαν. Η κρίσις μας θα σας γίνη γνωστή άργώτερα.— Νικόλαον Σκουοτήν. Πρόκειται περί διαφημίσεως άπευθυνθείτε εις την διεύθυνση του διαφημιζομένου έμπορου.— Ρ. Ούγκιο (;) Διήγημά σας ελήφθη, θα διαβασθί και τη γνώμη μας θα δήτε στη στήλη τούτη. Ευχαριστούμε για το ενδιαφέρον σας.— Άγγελον Δίαντα. Το ποιήμα σας κάπως κενό, μπόσικο, χιλιοσιπομένο. Προσπαθήστε σοβαρώτερα.— Καλλοναίων. Ποιήματά σας ελήφθησαν. Ευχαριστούμε για τα καλά λόγια σας.— Π. Τά ποιήματά σας συνειθισμένες αισθηματικές κραυγές, χωρίς πολύ πρωτοτυπία.— Πέτρον Κισόν, (Βόλον). Το ίδιο μπορεί να λεχθί και για τα δικά σας. Το «Φθινοπωρινά δειλινα» κάπως καλύτερο, μα γενικά ο στίχος είναι άτεχνος. Το Μάϊτερλιχη ή μετάφραση καλή και θα δημοσιευθί.— Νίκον Λυκαδήτην. «Στο λιοντάρι...» είναι το καλύτερο από τα δύο ίσως δημοσιευθί.— Ν. Γ. (ένταθα). Το ποιήμα σας άδεια αισθηματολογία, χιλιοσιπομένη. Μα μπορεί να είσθε σε θέση να γράψετε κάτι καλύτερο. Πολλές φορές δεν είμαστε σε θέση να εκτιμήσουμε δικά την προσπάθειά μας.— Α. Β. Έχετε κάποιο μουσικό ρυθμό, όπως π. χ. στα «Παραπονιμένα ρόδα», μα κι' ο στίχος γενικά έχει άτεχνους, και ή σκέψη σας σκόρπια. Στην «Επιθυμία» ή άκαταστασία, προπάντων γλωσσική, είναι πολύ μεγάλη. Προσπαθήστε να έργασθείτε σοβαρώτερα και νάπλοποιήστε προπάντων τη φράση σας.— Ιωάν. Μ. Τερζόπουλον. Από τα δύο σας ποιήματα βρίσκουμε καλύτερο το «Ζωή» που κρατούμε. Και τάλλο δεν είναι κακό, μα στο τέλος το χαλάει. Ευχαριστούμε για τα καλά λόγια σας.— Π. Σ. Πατριόιον. Το διήγημά σας «Ένας θλιβερός άνθρωπος» είναι βιαστικά γραμμένο. Όλα εκεί μέσα είναι άκαθόριστα. Γράψετε, έχοντας υπ' όψει πως γράφουν άλλοι. Κοιτάξτε μέσα σας, νέτα σκέτα, κι' άν έχετε να πητε τίποτα, πείτε το με δικό σας τρόπο. Και τα τρία πράγματα πούνα δικά σας, άν βγόντε ειλικρινά, έχουν άξια. Επίσης στο «Μακρόν στα ξένα» πολύ και άδικαιολόγητη φλυαρία.— Κ. Φλισθήνην. Το διήγημά σας είναι πολύ προχειρογραμμένο και χωρίς γενικώτερο κάπως ενδιαφέρον. Δεν έννοούμε το θέμα ενός διηγήματος να είναι κανένα μεγάλο γεγονός, ίσα ίσα, μπορεί νάναι το πίο ασήμαντο, αλλά ο τεχνίτης θα του δώση σημασία με την τέχνη

του' αυτό δεν το βλέπουμε στο δικό σας.— Γ. Μητζοτάκη. Έλήφθη αλλά δεν άνεγνώσθη άκόμη, Μόλις το διαβάσουμε θα σας γράψουμε άμέσως. Μας συγχωρείτε για την άργοπορεία, αλλά καταλαβαίνετε πόσες άκατοχολήσεις έχουμε, ώστε νάμαστε δικαιωμένοι.

Ν. Βογιατζήν. Το γράμμα σας δείχνει άνθρωπο μασημένο στην τέχνη. Γιαυτό σας λέμε: Τι σας χρειάζεται ή γνώμη άλλου; Τα λέτε πολύ καλά και με τρόπο που μαρτυρά πεποίθηση. Η ζωγραφική του Γουναρόπουλου είναι από εκείνες που σηκώνουν τις πείδ έντονας έντιμωμίες ή θα την σημερξίσει ή θα σου είναι ατία άνησυχίας. Άδιάφορο όμως δε θα σ' άφήσθι ποτέ κι' αυτό είναι, νομίζω σπουδαίο. Υπάρχουν έργα, τα πείο πολλά, που ή άνάλυση τους φέρνει στην κατονήση και εκτίμησή τους. Μα υπάρχουν και κάποια που ή άνάλυση δε συντελεί σε τίποτε ίσως, γιατί ή φύση τους είναι τέτοια που ή ένεργεία τους επάνω στο θεατή να είναι άμηση, σχεδόν άποκαλυπτική: τέτοιο είναι το έργο του Γουναρόπουλου. Βέβαια δεν έδωσε ακόμα, το άρτιο ό,τι μπορεί να δώση, μα το σημεσο που βρίσκειται τώρα δείχνει άναξήτηση πολύ σοβαρά, έντελώς μέσα στην καθαυτή ζωγραφική. Όσο για περιεχόμενο, ο φίλος σας πολύ στενά τα βλέπει τα πράγματα, νομίζουμε, γιατί ο Γ. ίσα ίσα έχει πνευματικότητα. Δεν είταν άνάγκη να γράψη ποιητικές φράσεις, για να το δούμε.

Όπως πολύ σωστά γράψετε, αυτό το πνευματικό νόημα του έργου το πιάνει ο θεατής άπευθείας από το έργο, αλλοίμονο άν χρειάζότανε υπομνήματα όποιασδήποτε μορφής. Μα για εκτενέστερη έκθεση τέτοιων τεχνικών ζητημάτων χρειάζεται πολός καιρός, άπολειστικά τεχνικό περιοδικό και άναγνώστης, πράγματα που είναι μεγάλη πολυτέλεια για τον τόπο μας.— Μανώλκαν. Πήραμε τη συνεργασία σας κι' ευχαριστούμε, θα δημοσιευθί.— Νίλαν Καρανάδου. Ευχαριστούμε για τα καλά σας λόγια. Τον «Μάνφρεντ» και την άλλη συνεργασία σας σας παρακαλούμε να μας τα στείλετε' έτσι προκαταβολικά, καταλαβαίνετε ότι είναι αδύνατο να έχετε γνώμη.— Βουλ—ιω. Πολύ συνειθισμένες αισθηματολογίες, άγαπητέ. Υπάρχει κάποια διάθεση βέβαια, μα λείπει το σπουδαιότερο, ή ικανότητα για ξεκαθάρισμα του τί αξίζει άπ' ό,τι δεν αξίζει. Προσπαθήστε να δουλέψετε σοβαρώτερα.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΑΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 25.500.000
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

FILIALES

Τράπεζα Λαρίσης — Λάρισα
Τράπεζα Τριγκάλων — Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Είς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος
καὶ τὰς κυριώτερας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμειυτήριον μέχρι 100.000 δραχ.
μέ 7 οἴο.—Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως
Τραπεζιτικὰς ἐργασίας

ΝΕΑ ΩΜΟΡΦΙΑ ΦΑΝΕΡΩΝΕΤΑΙ

Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐσικαθισμάτων

Θέλετε νὰ ἔχητε λευκοτέρους,
ὠραιοτέρους ὀδόντας; Ἴδου μία
νέα μέθοδος ὅπως τὸ ἐπιτύχητε.

Ἐάν ζητήτε νέαν ὠμορφιά
καὶ νέα θέλγητρα, δοκιμάσατε
τὸν νέον τοῦτον τρόπον.

Ψάυσατε τοὺς ὀδόντας σας
διὰ τῆς γλώσσης, καὶ θὰ αἰσθαν-
θῆτε τὴν παρουσίαν ἐπικαθίσι-
ματος - ἐν εἶδος ὀλισθηροῦ ἐπισ-
τρώματος.

Ἐφ' ὅσον τὰ ἐπικαθίσματα
διατηροῦνται ἐπὶ τῶν ὀδόντων,
τὸ μείδιμά σας εἶνε ἐστερημέ-

νον πάσης χάριτος.

Σήμερον ἐφευρέθη ἡ Πέφοντεντ
νέον εἶδος ὀδοντοπάστας. Ἀπο-
συνθέτει τὰ ἐπικαθίσματα. Διατη-
ρεῖ τοὺς ὀδόντας στιλπνοτάτους.

Δοκιμάσατε τὴν Πέφοντεντ.
Ἴδετε πόσον καθαροὶ φαίνονται
οἱ ὀδόντες σας κατόπιν χρήσεως.
Ὀλίγων ἡμερῶν χρήσις τῆς ὀδον-
τοπάστας ταύτης θὰ σας κατα-
πεισῇ καθ' ὁλοκληρίαν περὶ τῆς
ἀποτελεσματικότητός της.

Ἀγοράσατε σήμερον τὴν ὀδον-
τοπάσταν ταύτην.

Pepsodent ΚΑΤΑΤΕΘΕΝ
ΣΗΜΑ

ΠΕΦΟΝΤΕΝΤ ἡ νέα Ἀμερικανικὴ ὀδοντοπάστα
Γεν. Ἀντιπρόσωπος Π. ΠΕΡΟΓΛΟΥ, Πλατεία Ὀμονοίας 3—Ἀθήναι

Γ Κ Ρ Ε Κ Α

Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΖΩΓΡΑΦΙΔΟΥ

ΟΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΙΩΤΙΣΣΗΣ 3
(ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΟΛΥΖΩΗ) ΤΗΛ. 61-26 ΝΕΟΝ

Πλουτισθὲν διὰ τῶν τελειωτέρων
μηχανημάτων καὶ διαθέτων ὅλα
τὰ μέσα ἀναλαμβάνει κάθε ἐργα-
σίαν, με ταχύτητα καὶ καλλι-
τεχνίαν ἀπαράμιλλον.

ΤΙΜΑΙ
ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑΙ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικὰ καὶ Ἀποθεματικὰ Δρ. 1.193.000.000.—

Καταθέσεις (τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1928) » 5.700.000.000.—

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

83 ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 7 WALL STREET

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως
τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν
ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὄρους.

Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ
καὶ ταμειυτηρίου εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα με λίαν
εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

ΓΚΡΕΚΑ

Poudre de riz de
L. T. RIVER PARIS

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΑΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000

Μέτοχοι: Καλλιτέχνηαι Φιλότεχνοι
ἢ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3
Διδάσκονται ἅπαντα τὰ ὄργανα καὶ μαθη-
ματα Μενωδία, Δραματικῆ, Ἀπαγγελία,
Ἱστορία Μουσικῆς, Prima Vista, Ρυθμικὴ
ὕσθημα Dalcroze.

ΕΙΣ ΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΗΝΑ ΑΗΔΟΝΟΠΟΥΛΟΥ & Σίας Λ. Ἀλεξάνδρας 15
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΜΜΑΝΟΥΛΑ—Ἀχαρνῶν Σουριελή
ΓΕΡ. ΣΑΛΒΑΝΟΥ—Κεραμειῶν—Ἐλευσινίων
ΛΕΩΝΤΕΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ—Τέρμα Πατησίων
ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ—Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΔΗ—Παγκράτι
ΑΛ. ΖΕΡΒΟΥ—ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ—Καλλιθέα
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ—Κηφισοῦ
Ν. ΜΠΟΡΟΥΝΗ—Πετραῶ
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ—Πετραῶ
ΜΑΡΚΟΥ καὶ ΜΑΚΡΗ—Ν. Φάληρον
Α. ΦΑΛΤΩΦ—Ν. Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
» » ΧΑΛΚΙΔΟΣ
» » ΚΟΡΙΝΘΟΥ
» » ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
» » ΒΟΛΟΥ

Μέσος ὄρος φοιτῶντων μαθητῶν κατ' ἔτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

ΠΙΑΝΑ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ
BLUTHNER GROTRIAN STEIN WEC NEUMEYER,
SOPH Κ.Α.Π.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

Ὅλα τὰ κλασσικά, παιδαγωγικά καὶ νεώτερα.
Γίνονται δεκταὶ ἰδιαιτέραι παραγγελίαι. Συ-
νεργασία με τοὺς μεγαλύτερους ἐκδοτικούς οἴ-
κους τῆς Εὐρώπης

ΜΟΥΣΙΚΑ ὈΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντέλλα, κοντραμπάσσα,
μανδολίνα, κθάρες, ὅλα τὰ εἶδη τῶν πνευστῶν
ὀργάνων, ἐξαρτήματα παντὸς εἶδους μάνται
φλαμονκῶν, ῥόλο, πιανόλες, χρονόμετρα κ.

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοσιν μουσικῶν τεμαχίων
καὶ ἐκδόσεις ἔργων διαφόρων μουσουργῶν.

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΔΙΣΜΑΤΩΝ

Χορδίζονται, λουστράρονται καὶ ἐπισκευάζον-
ται παντὸς εἶδους πιάνο, πιανόλες καὶ μουσικά
ὄργανα ἀπὸ ἀρίστους τεχνίτας.

KODAK

Μόνον με ένα KODAK μπορείτε να δια-
τηρήσετε ζωντανές τις αναμνήσεις της
παιδικής ή ηλικίας των μικρών σας.

Και είναι τόσο εύκολο με ένα

KODAK